

Det kaukasiska lackmustestet

Den ryska politiken mot Kaukasien, speciellt Georgien, har under lång tid utgjort en prisma i vilken karaktären på den ryska utrikes- och säkerhetspolitiken kunnat beskådas. Detta gäller såväl historiskt som det krig som varade 7-12 augusti 2008, med Georgien på ena sidan och med Ryssland och den georgiska separatistregionen Sydossetien på den andra.

Rysk politik mot Kaukasien är dock inte bara ett lackmustest för vilken väg Ryssland går. För Ryssland är denna och en rad andra incidenter även lackmustest för vad man kan göra utan att omvärlden reagerar på ett sätt som hindrar upprepat agerande. Kriget aktualiserade därför en rad frågor som i flera fall är av betydligt större dignitet än såväl Sydossetiens framtid som den rysk-georgiska konflikten.

Syftet med föreliggande studie är därför att analysera centrala aspekter av kriget med tonvikt på ryskt agerande. Målet är att dra ut antal tentativa slutsatser om vilka konsekvenser kriget får för regionen och för omvärlden, samt vilka lärdomar man kan förmodas dra på ömse sidor i konflikten.

Ett resultat är att den ryska hållningen utgör en direkt utmaning mot den rådande världsordningen i termer av normsystem, samarbetsformer och värdegrunder. Den ryska inmarschen i Georgien var på många sätt en förlängning på den politik man redan fört och där väpnade insatser mot Georgien frekvent förekom. Signalerna fanns där, men omvärlden reagerade inte. Den explicita utmaningen påvisar en ny fas i rysk utrikespolitik, en fas där man går från en ambition att influera till att vilja kontrollera. Ryssland har haft en rad valmöjligheter och utfallet av dessa val är att Ryssland vill gå sin egen väg och använda sig av ett eget regelverk i sina internationella relationer. Det är en manifestation av att Moskva anser att den unipolära världsordningen nu är avskaffad – vilket är en seger för rysk politik.

Detta kommer att leda till omvälvande policyförändringar och åtgärder från omvärlden. Ett grundproblem är att de mekanismer och internationella fora som funnits för att hantera säkerhetspolitiska frågor, till exempel olika rustningskontrollavtal, FN:s säkerhetsråd och Nato-Rysslandsrådet, har blockerats efter Georgienkriget. Dessutom belyser utmaningen Världssamfundets problem med att hantera en ökad grad av statskapitalism och globaliseringsaversion bland stormakterna. Klart är dock att det finns direkta kopplingar mellan lokala problem, säkerhetspolitik och den internationella politiska ekonomin. De svar som Rysslands vägval tvingar fram påverkar den nya världsordningens karaktär och funktionssätt, inte minst för EU och Nato, men hur detta kan komma att ske är en öppen fråga.

FOI är en huvudsakligen uppdragsfinansierad myndighet under Försvarsdepartementet. Kärnverksamheten är forskning, metod- och teknikutveckling till nytta för försvar och säkerhet. Organisationen har cirka 1000 anställda varav ungefär 800 är forskare. Detta gör organisationen till Sveriges största forskningsinstitut. FOI ger kunderna tillgång till ledande expertis inom ett stort antal tillämpningsområden såsom säkerhetspolitiska studier och analyser inom försvar och säkerhet, bedömning av olika typer av hot, system för ledning och hantering av kriser, skydd mot och hantering av farliga ämnen, IT-säkerhet och nya sensorers möjligheter.

Robert L. Larsson (red.), Alexander Atarodi, Eva Hagström Frisell, Jakob Hedenskog, Jerker Hellström, Jan Knoph, Vilhelm Konnander, Jan Leijonhielm, David Lindahl, Fredrik Lindvall, Johannes Malminen, Ingmar Oldberg, Fredrik Westerlund, Mike Winnerstig

Det kaukasiska lackmustestet

Konsekvenser och lärdomar av det rysk-georgiska kriget i

augusti 2008

Titel	Det kaukasiska lackmustestet: konsekvenser och lärdomar av det rysk-georgiska kriget i augusti 2008
Title	The Caucasian Test Case: Consequences and Lessons Learned of the Russian-Georgian War in August 2008
Rapportnr/Report no	FOI-R-2563-SE
Rapporttyp Report Type	Underlagsrapport Base data report
Månad/Month	September 2008
Utgivningsår/Year	2008
Antal sidor/Pages	155 p
ISSN	
Kund/Customer	
Forskningsområde Programme area	1. Analys av säkerhet och sårbarhet 1. Security, safety and vulnerability analysis
Delområde Subcategory	19 Breda projekt inom säkerhet och sårbarhet 19 Interdisciplinary Projects regarding Security, Safety and Vulnerability Analysis
Projektnr/Project no	I1616
Godkänd av/Approved by	Sara Gullbrandsson
FOI, Totalförsvarets Forskningsinstitut Avdelningen för Försvarsanalys	FOI, Swedish Defence Research Agency
164 90 Stockholm	SE-164 90 Stockholm

Sammanfattning

Kriget mellan Georgien och Ryssland i augusti 2008 har i grunden förändrat spelplanen för internationella relationer och efterspelet kommer att få stora efterdyningar på en rad områden.

Syftet med föreliggande studie är att analysera ett antal centrala aspekter och konsekvenser av kriget. Målet är att snabbt samla ihop ett öppet källmaterial för att dra ett antal tentativa slutsatser om vad kriget kan leda till för regionen och för omvärlden.

Den viktigaste övergripande slutsatsen är att Rysslands agerande har tvingat fram en långtgående omvärdering av den rådande världsordningen. Detta kommer att leda till omvälvande policyförändringar och åtgärder på olika nivåer för att aktörerna skall kunna hantera den nya världsordning som nu snabbt håller på att utmejslas. Världssamfundets problem och utmaningar har hamnat i blixtbelysning, och de svar som tvingas fram av Rysslands vägval ger en tidig indikation på den nya världsordningens karaktär och funktionssätt.

Nyckelord: Ryssland, Georgien, Sydossetien, Abchazien, OSS, USA, Kina, Japan, Mellanöstern, Nato, EU, FN, folkrätt, säkerhetspolitik, krig, militära insatser, ekonomi, energi, strategi, geopolitik, internationella relationer

Summary

The war between Georgia and Russia in August 2008 has fundamentally changed the playing field of international relations and the aftermath of the war will have profound consequences.

The purpose of this study is to analyze some central issues and implications of the war. The aim is to, shortly after the war and based on open sources material, draw some tentative conclusions regarding the consequences for the region and the world.

The primary conclusion is that Russia's actions have triggered a far-reaching reassessment of the present world order. This will in turn lead to extensive policy changes at different levels as the actors adapt and try to influence the formation of the new world order. The war has laid bare the challenges and problems of the present international system. Responses to Russia's actions will give an early indication of the character and *modus operandi* of the coming world order.

Keywords: Russia, Georgia, South Ossetia, Abkhazia, CIS, United States, China, Japan, Middle East, EU, UN, international law, security policy, war, military operations, economy, energy, strategy, geopolitics, international relations

Förord

Kaukasien olösta konflikter har under mycket lång tid utgjort en krutdurk som vid flera tillfällen lett till lokala skärmytslingar och regional spänning. I samband med detta krig framgick relativt snabbt att effekterna av kriget och agerandet hos inblandade aktörer skulle få konsekvenser långt utanför Kaukasien, inte minst på grund av Rysslands roll. FOI satte därför samman en analysgrupp med representanter från flera avdelningar och discipliner som fick i uppdrag att analysera centrala aspekter av kriget.

I och med att studien har flera författare, och tillkommit på kort tid, är kapitlen inte helt samstämmiga i vare sig stil eller innehåll. Författarna ansvarar själva för bedömningarna och slutsatserna i respektive kapitel. Ingen ensning i bedömning i de enskilda kapitlen har utförts och analysen är inte heller FOI:s uppfattning som myndighet. Studien utgör dock en mycket viktigt utgångspunkt för kommande verksamhet eftersom den ringar in mycket av den problematik som bland andra Sverige och EU kommer att behöva hantera under 2009 då Sverige är ordförandeland i EU.

Författarna, som har haft huvudansvar för sina respektive områden, även om vissa överlappningar förekommer, inkluderar Alexander Atarodi (Mellanöstern), Eva Hagström Frisell (EU/Europa), Jakob Hedenskog (OSS/Ukraina/Moldavien/MAP), Jerker Hellström (Kina/Japan), Jan Knoph (Folkrätt), Vilhelm Konnander (informationskriget), Robert Larsson (Georgien/energi), Jan Leijonhielm (rysk ekonomi), David Lindahl (IT-tekniska aspekter), Fredrik Lindvall (USA/Nato/strategi), Johannes Malminen (internationell ekonomi), Ingmar Oldberg (Ryssland/OSS), Fredrik Westerlund (militärtaktik/operativa aspekter), Mike Winnerstig (USA). Även andra personer har bidragit konstruktivt under arbetets gång, bland andra Bo Ljung, Robert Dalsjö, John Rydqvist och Jan Frelin. Redaktör har varit Robert Larsson och rapporten har granskats av Niklas Granholm.

Sara Gullbrandsson
Områdeschef, 10 september 2008

Innehåll

FÖRORD	5
SLUTSATSER OCH KONSEKVENSER	9
ÖVERGRIPANDE SLUTSATSER	9
ÖVRIGA SLUTSATSER OCH KONSEKVENSER	10
1 INLEDNING	13
2 DEN UNDERLIGGANDE KONTEXTEN	15
2.1 MOSKVAS POLITIK MOT SYDKAUKASIEN.....	15
2.2 GEORGIEN OCH RYSSLAND	17
2.3 FREDSPROCESSERNAS ÅTERVÄNDSGRÄND	18
2.4 OSSE – INTERNATIONELL ÖVERVAKARE.....	19
2.5 DE FREDSBEVARANDE STYRKORNA (JPKF)	20
2.6 EU:S ENGAGEMANG I SYDOSSETIEN.....	21
2.7 UPPRINNELSEN TILL KRIGET 2008	23
3 KRIGET OCH DESS MILITÄRA ASPEKTER	25
3.1 MILITÄRA MEDEL HAR NYTTJATS TIDIGARE	25
3.2 FÖRBEREDELSE FÖR EN VÄPNAD KONFLIKT	26
3.3 MILITÄRA MÅL MED KRIGET	29
3.4 RYSKA MILITÄRA FRAMGÅNGAR.....	30
3.5 SVAGHETER I DEN RYSKA INSATSEN PÅ MARKEN	32
3.6 BRISTANDE RYSK LUFTSTRIDSFÖRMÅGA PÅVISAD	33
3.7 BRISTANDE STÖD TILL DE STRIDANDE FÖRBANDEN.....	35
3.8 RYSK MILITÄR FÖRMÅGA	37
3.9 DEN GEORGISKA MILITÄRA INSATSEN	39
3.10 MATERIELLA MILITÄRA KOSTNADER.....	40
3.11 MILITÄRPOLITISKA KONSEKVENSER	40
4 INFORMATIONSDATORANGREPP	43
4.1 TYP AV ANGREPP.....	43
4.2 GEORGIENS SÅRBARHET.....	45
4.3 AKTÖRER OCH FAKTORER I CYBERKRIGET	46
4.4 EFFEKTER PÅ GEORGISK INFORMATIONSHANTERING.....	49
4.5 ÖVERDRIVNA KONSEKVENSER AV KRIGET	51
5 FOLKRÄTTSLIGA BETRAKTELSE	54
5.1 VILKEN FOLKRÄTT?	54
5.2 DET GEORGISKA INGRIPANDET.....	55
5.3 FOLKMORDSFRÅGAN.....	55

5.4	RYSK UTREDNING AV FOLKRÄTTSBROTT	56
5.5	DET RYSKA INGRIPANDET.....	57
5.6	HJÄLP TILL KRIGSFRIVILLIGA	58
5.7	KRITIKEN AV AGERANDET	58
5.8	FRAMÅTBlick.....	58
6	KONSEKVENSER FÖR GEORGIEN	60
6.1	YTTERLIGARE KONFLIKTLÖSNING BLIR SVÅRT	60
6.2	TEST AV GEORGIENS DEMOKRATI	62
6.3	TBILISIS FÖRSVARSPOLITISKA LÄRDOMAR	63
6.4	FORCERAD UTRIKESPOLITISK FRÅN GEORGIEN.....	65
6.5	STOPP I ENERGITRANSITEN	67
7	RYSSLANDS POLITIK OCH VÄG FRAMÅT.....	70
7.1	DET INTERNA MAKTSPELET	70
7.2	RYSSLAND OCH VÄST.....	72
7.3	RYSSLAND OCH BALTSTATERNA SAMT FINLAND.....	74
7.4	RYSSLAND OCH OSS-STATERNA	75
7.5	RYSSLAND OCH UKRAINA	77
7.6	RYSSLAND OCH MOLDAVIEN.....	80
8	RYSK OCH INTERNATIONELL EKONOMI.....	82
8.1	SMÅ NÄRTIDA EFFEKTER PÅ RYSK EKONOMI	82
8.2	OROANDE LÅNGSIKTIGA EFFEKTER PÅ RYSK EKONOMI	85
8.3	GLOBALA EFFEKTER – SMÅ EFFEKTER MEN STORA UTMANINGAR	87
9	USA, NATO OCH STRATEGISKA FÖRÄNDRINGAR	90
9.1	FLERA NATOFRÅGOR PÅ SIN SPETS.....	90
9.2	INGA FÖRSVARSFÖRPLIKTELSE R FÖR ICKE-MEDLEMMAR	93
9.3	UKRAINAS OCH GEORGIENS MAP-UTSIKTER	95
9.4	DEN ”NYA VÄRLDSORDNINGEN” HAR PRÄGLAT USA:S BILD.....	98
9.5	USA:S HÅLLNING MOT RYSSLAND ÅTER REALPOLITISK	99
9.6	DET STRATEGISKA MÖNSTRET I EUROPA ÄNDRAS	102
10	EU OCH EUROPA	103
10.1	SPLITTRAD SYN HINDRAR STÄLLNINGSTAGANDE	103
10.2	EU:S MEDLARROLL MEDFÖR ÖKAT ANSVAR	104
10.3	FORTSATT DIALOG – MEN INGET AVTAL	105
10.4	HJÄLP TILL EU:S GRANNLÄNDER	105
10.5	KRIS SOM KATALYSATOR FÖR NY POLITIK.....	106
11	REAKTIONER FRÅN ASIEN	108
11.1	KINA – MÄRKBAR TYSTNAD	108
11.2	PRINCIPER FÖRHINDRAR UTSPEL FRÅN PEKING	109
11.3	EKONOMISKA OCH STRATEGISKA FÖRDELAR FÖR KINA?.....	111

11.4	JAPANS – BALANSGÅNG TILL FÖRMÅN FÖR VÄST.....	114
11.5	FAKTORER SOM FORMAR JAPANS REAKTION	115
11.6	MELLANÖSTERNS REAKTIONER.....	117
11.7	IRAN – OROLIGT FÖR HEMMAFRONTEN.....	118
11.8	TURKIET – FAST I ETT DILEMMA	120
11.9	SYRIEN – STÖD TILL RYSSLAND	121
12	AVSLUTNING.....	123
	BILAGA 1 – KARTA ÖVER KAUKASIEN	124
	BILAGA 2 – KARTA ÖVER SYDOSSETIEN.....	125
	BILAGA 3 – KARTA ÖVER OLJELEDNINGAR.....	126
	BILAGA 4 – KARTA ÖVER GASLEDNINGAR.....	127
	BILAGA 5 – ÖVERSIKT AV FÖRSTÖRELSEN	128
	BILAGA 6 – INSATTA RYSKA FÖRBAND	129
	BILAGA 7 – SEXPUNKTSPLANEN	133
	SLUTNOTER	134

Slutsatser och konsekvenser

Efterspelet till det rysk-georgiska kriget, som utspelade sig den 7-12 augusti 2008, pågår i skrivande stund och dess nyanser ändras på dagsbasis. Ett antal tentativa slutsatser framträder emellertid.

Övergripande slutsatser

Ett lokalt krigsförlopp ritar om den globala strategiska spelplanen

- Georgiens olösta konflikter bottenar visserligen i regionala och historiska problem, men kriget illustrerar samtidigt att en enskild händelse i Kaukasien kan utlösa krafter som mycket snabbt försämrar det säkerhetspolitiska läget i Europa, inklusive Östersjöregionen.

Europas säkerhetspolitiska situation försämras på grund av det ryska agerandet

- Det är inte konflikten i sig som utlöst försämringen, utan att Ryssland valt att sänka sin tröskel för våldsanvändning och valt att förändra spelreglerna för internationellt umgänge. Även om Georgien inledde krigshandlingarna mot Sydossetien är det således ett underordnat problem för omvärlden.

Ryssland utmanar världen – Världssamfundets mekanismer lamslås

- Den ryska hållningen utgör en direkt utmaning mot den rådande världsordningen och inleder därmed en ny fas i rysk utrikespolitik. Detta kommer att leda till omvälvande policyförändringar och åtgärder hos flera aktörer. De mekanismer och internationella fora som finns att hantera säkerhetspolitiska frågor har blockerats efter Georgienkriget. Världssamfundets möjligheter att hantera problem och utmaningar har hamnat i blyxtbelysning, och de svar som tvingas fram av Rysslands vägval påverkar den nya världsordningens karaktär och funktionssätt.

Övriga slutsatser och konsekvenser

Kriget är ett lackmustest för vilken väg Ryssland går

- Kriget visar att Ryssland har valt väg och gett sig själv nya handlingsregler, inklusive rätten att med vapenmakt ändra statsgränser i Europa som Moskva tidigare erkänt. Detta är inget trendbrott utan en förlängning av den politik som landet fört under flera år. Hot om vapenmakt, politiska markeringar med militära medel och stöd till självständighet har förekommit tidigare. Däremot utgör kriget ett tydligt trendbrott där Ryssland överträtt ett antal regler som världssamfundet samfällt bekant sig till. Kriget har även utgjort ett trendbrott såtillvida att Väst nu omvärderar sin syn på de politiska ramarna för ryskt agerande.
- För Ryssland utgör en rad incidenter även lackmustest för hur omvärlden reagerar på användning av olika utrikespolitiska instrument. Genom användningen av energivapnet mot OSS-stater, cyberkriget mot Estland, bombningarna av Georgien 2007 och kriget 2008 har Ryssland prövat ett antal tvångsmedel, senast omfattande användande av militärt våld. Omvärldens reaktioner har visat vad Ryssland kan göra utan att möta något annat än verbalt motstånd.
- Erfarenheterna av vad som väntar Ryssland när det använder tvångsmedel torde knappast verka avhållande på framtida agerande. Ur ryskt perspektiv är slutsatsen av kriget dels att omvärlden inte förmår eller önskar påtvinga Ryssland en hindrande kostnad för dess agerande, dels att man inte är villig att offra särskilt mycket för att påverka Ryssland. Att EU fördömer ryskt agerande en halv månad efter krigets slut påverkar sannolikt inte de ryska kostnadskalkylerna i framtiden.

Rysslands upplevda framgång binder ris för egen rygg

- Ur ett militärt perspektiv var den ryska insatsen endast delvis lyckad. Det faktum att man efter en tid besegrade de numerärt underlägsna georgiska väpnade styrkorna och framtvängde en fred på egna villkor leder dock till en rysk slutsats att insatserna var framgångsrika. Det innebär att den ryska uppfattningen av händelserna associeras med en känsla av framgång, vilket underblåser ett fortsatt självsäkert uppträdande och utgör en lärdom för framtida agerande mot stater i ryskt närområde.

- Det faktum att det reella internationella stödet till Georgiens försvar under pågående krig var mycket begränsat leder även till att man från rysk sida torde ha dragit slutsatsen att vare sig Nato eller EU kunde eller ville agera för att förhindra det som skedde. Det efterföljande diplomatiska spelet betraktas i Moskva inte som ett allvarligt motdrag från Väst. Diplomatiska utspel upplever man sig kunna leva med, bara handlingar respekterar man och anpassar sig efter.
- Upplevelsen av framgång och upplevda hot från Väst leder troligen till att Ryssland ökar satsningarna på försvar och säkerhet ytterligare. Ryssland är därmed på väg in i en sovjetisk fälla där säkerhetsfrämjandet allt mer glider mot militarisering av samhället. Underliggande ryska problem med fallande rubel och på sikt en instabil ekonomi med tänkbar social oro som följd gör att den självförvållade isolationistiska hållningen kan bli kontraproduktiv.
- Ryssland är inte så starkt som dess regim ibland tror. Faktisk svaghet i kombination med överdriven självsäkerhet kan resultera i oförutsägbar politik. Det som från ett västerländskt perspektiv verkar som irrationellt och kontraproduktivt utgör emellertid ingen spärr mot fortsatt agerande längs dessa linjer. Framtida rysk politik mot Ukraina och Moldavien är indikatorer på hur långt Ryssland vill gå på den inslagna vägen.

Nato står inför vägskäl och USA ändrar synen på Ryssland

- Händelserna har ställt flera av Natos kärnfrågor på sin spets. Till de viktigare hör vad som konstituerar ett Natomedlemskap och vad alliansens ömsesidiga försvarsförpliktelser innebär. Inte minst inför Natos stundande 60-årsjubileum 2009 torde alliansens ställningstagande i strategiska frågor komma på dagordningen.
- Natos vägval börjar testas i och med toppmötet i december 2008, då tidpunkter för Georgiens och Ukrainas deltagande MAP står på dagordningen. Ett annat test är hur Nato kommer att ställa sig till medlemmars krav på att de ömsesidiga säkerhetsutfästelserna får mer konkreta former. Ökade satsningar på militär infrastruktur och militär verksamhet hos alliansens östliga medlemmar är troliga resultat.
- Nato måste förhålla sig till ett skeptiskt och kanske konfrontatoriskt Ryssland. Ett konsoliderat och starkt Nato har säkert möjligheter att bibehålla och fördjupa relationerna med Ryssland. En kvarstående fråga

är exakt vilket gensvar Ryssland ger på en eventuell ny Natoutvidgning. Det finns en risk för att alliansen och Ryssland hamnar på konfrontationskurs.

- Förhoppningar knutna till ”den nya världsordningen” har i två decennier kommit att präglats av USA:s syn på Europa och Ryssland. Under Georgienkrisen ändrade Washington politiken och förklarade att Ryssland inte längre är en pålitlig partner. Vilka konsekvenser detta får för samarbete med Ryssland visavi Kina eller Iran återstår att se. Från och med 2009 kommer för första gången amerikansk militär trupp vara permanent baserad i ett f.d. Warszawapaktsland.

Konflikten underblåser problem och klyftor inom och utom Europa

- Även om Ryssland folkrättsligt sett betalat ett lågt pris med ingripandet innebär det en direkt konflikt med den politiska, och delvis normativa, synen i Europa. Rysslands beredvillighet till våldsutövning och brott mot suveränitetsprincipen ligger politiskt sett inte i linje med synen hos andra europeiska stater.
- Klyftan mellan Ryssland och Europa illustreras även av att den europeiska politiken med integration och förtroendeskapande inte har fungerat för att påverka Ryssland i europeisk riktning. Ryssland ser inte europeisering som en väg framåt eftersom landet och regimen har andra föreställningar om slutmålet med samarbetet än vad Europa har.
- EU:s roll som utrikespolitisk aktör utmanas därmed. Skiljelinjerna mellan Europas stater, som har skilda historiska erfarenheter och olika grad av energiberoende av Ryssland, utgör den största utmaningen för en gemensam Rysslandspolitik i EU. Detta komplicerar dialogen och minskar möjligheten att påverka Ryssland. Samtidigt medför EU:s medlarroll i konflikten och oklarheterna i sexpunktsavtalet ett utökat ansvar för den fortsatta lösningen av konflikten.
- Europas säkerhetsarkitektur har i hög utsträckning baserats på ett antal avtal och rustningskontrollregimer. Dessa vittrar nu sönder snabbare än väntat på grund av kriget och dess efterverkningar. Europa kan i och med detta inte längre förlita sig på att dessa avtal kan utgöra säkra hörnstenar i säkerhetspolitiken.

1 Inledning

2007 skrev den svenska parlamentariskt sammansatta försvarsberedningen i sin omvärldsbedömning ”Säkerhet i samverkan” att:

I utrikespolitiskt hänseende kommer det ryska agerandet mot länder som tidigare ingick i Sovjetunionen att vara ett lackmustest på vilken väg Ryssland väljer. Rysslands förhållande till och agerande gentemot dessa länder de närmaste åren kommer [att]definiera vår syn på Ryssland.¹

En anledning till att detta synsätt är fruktbart är att den ryska politiken mot Sydkaukasien, speciellt Georgien, under lång tid utgjort en prisma i vilken karaktären på den ryska utrikes- och säkerhetspolitiken kunnat beskådas. Detta gäller såväl historiskt som det krig som varade 7-12 augusti 2008, med Georgien på ena sidan och Ryssland med den georgiska separatistregionen Sydossetien på den andra.

Rysk politik mot Kaukasien är dock inte bara ett lackmustest för vilken väg Ryssland går. För Ryssland är även denna och en rad andra incidenter lackmustest för vad man kan göra utan att omvärlden reagerar på ett sätt som hindrar upprepat agerande. Kriget aktualiserade därför en rad frågor som i flera fall är av betydligt större dignitet än såväl Sydossetiens framtid som den rysk-georgiska konflikten.

Syftet med föreliggande studie är därför att analysera centrala aspekter av kriget med tonvikt på ryskt agerande. Målet är att dra ett antal tentativa slutsatser om vilka konsekvenser kriget får för regionen och för omvärlden, samt vilka lärdomar man kan förmodas dra på ömse sidor i konflikten.

Ett underliggande syfte är att tillgängliggöra ett antal viktiga pusselbitar och tillhandahålla bredast möjliga kunskapsunderlag rörande kriget och dess konsekvenser för en bredare publik. Till dags dato har endast fragmentariska analyser och tolkningar av händelserna publicerats. Denna studie avser därför fylla dessa luckor. Trots sin preliminära karaktär kan studiens slutsatser även utgöra en startpunkt för vidare forskning och analys eftersom de ringar in mycket av den centrala problematiken.

Metodologiskt har studiegruppen identifierat ett antal intressanta områden att studera. De som här behandlas har grovt sammanförts till kluster, bland andra: bakgrunden, Rysslands framtida väg, OSS-relationer, Georgien, ekonomi, energi,

EU, Nato, USA, reaktioner i omvärlden, folkrätt, strategi och geopolitik, informationskrig och militärtaktik.

Studien gör dock inte anspråk på att reda ut vad som egentligen hänt i krigets olika skeden och tar heller inte ställning till skuldfrågan. Krigets förlopp beskrivs inte i sin helhet. Inte heller behandlas några direkta försvarspolitiska konsekvenser för Sverige eller förslag på lösningar, även om studien ger indikationer på vilken problematik som svensk säkerhetspolitik ställs inför. Studien täcker inte heller in underrättelseoperationer eller den dolda subversion som förekommit. Däremot läggs viss tonvikt på konsekvenserna för den transatlantiska säkerhetspolitiken.

Osäkerhetsfaktorerna är många och källmaterialet ofullständigt. Flera källor bottenar i medierapportering under pågående krig, vilket gör det svårt att dra stora växlar på informationen. Efterspelet pågår i skrivande stund och nya pusselbitar ändrar kontinuerligt slutsatserna. Dessutom förekom omfattande informationsoperationer, cyberattacker samt vilseledning från flera sidor i konflikten. Många av utspelen är att betrakta som partsinlagor.

2 Den underliggande kontexten

Detta kapitel ger en beskrivning av den underliggande kontexten. Kriget var ingen blytt från klar himmel. Historiska problem som gradvis förvärrats av inbördeskrig och frysta fredsförhandlingar har lett till starka spänningar i regionen. Kapitlet pekar ut ett par av dessa element i rysk och georgisk politik samt redogör för en del av de konfliktlösningsmekanismer som funnits, men som med tiden blivit allt mer verkningslösa.

Kontexten är av stor betydelse, inte minst därför att en del av informationskrigsföringen syftar till att påverka bilden av det sammanhang i vilket stridigheterna utspelade sig. Varken de georgiska försöken att ta tillbaka Sydossetien med militära medel, eller det ryska militära ingripandet utgör till exempel avgörande trendbrott i respektive aktörs politiska linje. Ryska trupper har, i strid med internationella avtal, befunnit sig i Georgien;² de så kallade fredsbevarande trupperna utgjorde en aktivt stridande part i konflikten långt tidigare än händelserna i augusti 2008, och Georgien har tidigare försökt återintegrera Sydossetien med vapenmakt, för att nämna några exempel som behandlas nedan.³

2.1 Moskvas politik mot Sydkaukasien

Det står helt klart att Vladimir Putin och Dmitrij Medvedev har ambitionen att återupprätta Rysslands status som stormakt. Under Jeltsin-erans kaos var kärnvapen och medlemskap i FN:s säkerhetsråd symboliska stormaktsattribut samtidigt som krigsmaktens impotens blev alltmer tydlig i och med inbördeskriget i Tjetjenien. Putin har delvis förändrat situationen i termer av självkänsla och hopp med hjälp av ökade försvarssatsningar, vilka möjliggjorts genom höga råvarupriser, men även genom en aktiv utrikespolitik.⁴ Putins arv har inte bara förvaltats av Medvedev, utan Putin har direkt influerat sin efterträdare. Ett antal långsiktiga mål med Rysslands politik gentemot OSS och östra Europa kan skönjas. För det första vill Ryssland nå politiskt inflytande och ekonomiska fördelar, bl.a. genom monopolställningar och förmåga att hålla andra aktörer borta. För det andra vill Ryssland öka östra Europas energiberoende av Ryssland och omsätta till politiskt inflytande samt förhindra att Västliga institutioner kan engagera sig inom OSS. För det tredje gäller, enligt rysk syn, att OSS-området är en språngbräda för ökat inflytande och för att uppnå målet med att försvaga den transatlantiska relationen i Europa.⁵

Den tredje punkten skall främst tolkas som ambitionen att hindra Nato-utvidgningen och eventuell närmare samverkan mellan EU och USA i relationerna med Ryssland, en fråga som behandlas vidare i kommande kapitel. Metoden för att nå dessa och andra mål har i princip varit en modell av att söndra och härska. Dominans snarare än jämbördigt samarbete har präglat relationerna, men trots, och delvis på grund av, den hårda linjen har Rysslands politik att återupprätta kontrollen misslyckats.⁶ På sin höjd har Moskva klarat av att obstruera utvecklingen och att vidmakthålla *status quo* inom vissa områden, men Ryssland tappar likväl fotfästet i regionen. I takt med att detta skett har politiken hårdnat. En hårdnande politik kan alltså ses som en indikation på en klyfta mellan politiska ambitioner och faktisk svaghet snarare än som ett tecken på styrka.

Från och med 2003 fram till 2006 har instrumenten för påtryckningar varit mer implicita och subtila än tidigare, inte minst när det gäller påverkan på Georgien direkt, medan stödet till Abchazien och Sydossetien varit explicit. Åtgärder i samband med en spionincident under oktober 2006 visade dock på rysk användning av en rad öppna maktmedel gentemot Georgien, vilket behandlas i en separat FOI-studie.⁷

Under ytan ligger det faktum att Moskva har uppfattat den orangea revolutionen i Ukraina och rosenrevolutionen i Georgien som synnerligen farliga. Farligheten ligger i att man anser att OSS-området delas upp i två läger – de som är pro-ryska (Vitryssland, Armenien och Tadzjikistan) samt de som är pro-västliga (t.ex. Ukraina och Georgien). Denna polarisering bär med sig en risk att förlora inflytande samt, vilket är än viktigare, en risk att revolutionsivern kan sprida sig till Ryssland. I kombination med det förlorade sovjetimperiets fantomsmärtor är den rådande ryska synen att Ryssland även idag måste kontrollera utvecklingen också inom OSS-området. Detta synsätt existerade redan under tsartiden och visar på en viss kontinuitet i Rysslands syn på relationerna med grannstaterna. Genom att Ryssland ser dessa trender som säkerhetspolitiskt problematiska, legitimeras även användande av hårda tag för att hantera dem, nationellt såväl som internationellt.

Detta synsätt tillsammans med stärkta finanser och stärkt självkänsla har lett till förnyade ansträngningar att införliva Sydkaukasien i Rysslands intressesfär. Vinsten uppfattas bli att Ryssland kan stadga upp även Nordkaukasien genom att ha inflytande i Sydkaukasien, en tanke som länge präglat ryskt strategiskt tänkande men som utgör en uppenbar paradox då metoden för kontroll är och har varit att underblåsa instabiliteten i regionen.

Överlag har Ryssland bättre relationer med Azerbajdzjan och Armenien än med Georgien. Armenien har varit en av Rysslands närmaste allierade, men relationerna har försämrats något under senare år. Draget till sin spets kan det sägas att Ryssland inte har några vänner eller allierade som inte är ensidigt beroende av Ryssland.

2.2 Georgien och Ryssland

Det är inte bara rysk politik som har brister. Även den georgiska rysslandspolitiken är trubbig och i viss mån även chauvinistisk. President Michail Saakasjvili uttalar sig ofta negativt om Ryssland och Putin personligen. Georgien har därtill upprättat ett museum över sovjetockupationen, vilket ogillas av Kreml, som menar att Georgien inte alls ockuperats av Sovjetunionen..

Georgien förklarar delar av sin aversion mot Rysslands politik med att rysk politik är nyimperialistisk samt utformad av ett antal personer med negativ inställning till landet, vilket direkt omöjliggör konstruktiva samtal. Detta har fått återverkningar på konfliktlösningsprocesserna och vare sig officiella eller informella kanaler tycks vara fruktbarande.

En vanlig uppfattning i Georgien är dock att en dålig pro-georgisk politik i Georgien är bättre än bra pro-rysk politik. Problemet med detta är inte bara den konfrontatoriska hållningen utan även avsaknaden av ett jämbördigt förhållande. Georgien är den svagare parten och kan, trots dess successivt allt starkare ställning, på ett rationellt sätt inte avskräcka Ryssland från att kränka georgiskt territorium eller stödja utbrytarrepublikerna. Saakasjvilis oberäknelighet kan man därför se som en styrka eftersom endast den georgiska ledningens vilja att föra en linje som verkar irrationell utgör en uppfattning om att man på detta vis får ett visst övertag i relationerna med Ryssland. Om Ryssland tror att den georgiska ledningen är seriös även med sina orimliga hot kan Moskva möjligen avskräckas. Detta präglar naturligtvis situationen negativt och gör den volatil även om djupsinnigheten i det georgiska strategiska tänkandet kan ifrågasättas.

Om Ryssland har dåliga relationer med Georgien är alltså relationerna desto bättre till Abchazien och Sydossetien. Ryssland har under flera år balanserat mellan att stödja dem fullt ut eller att ge stöd i subversiv form. I Abchazien har Ryssland mycket stort inflytande över de viktigaste delarna av de politiska strukturerna, dvs. styrkemyndigheterna, men inte tillnärmelsevis lika stor makt som över Sydossetien. Abchazien har dock viss ekonomisk bärkraft och en så pass stabil identitetsbas att den inte är totalt beroende av Ryssland i alla

avseenden. En stor fördel är dess fördelaktiga geografiska läge, mellan Ryssland och Georgien och vid den bördiga Svarta havskusten. Det gör att man kan bedriva handel och att relationerna till Ryssland blir lättare i praktiken.

Sydossetien däremot har en mycket svårare situation. Regionen är fastlåst i Georgien med endast en svag livlina norrut till Ryssland. Ryssland har därför fått mycket stort inflytande över regionen och politiken utformas i stor del i samförstånd. För Ryssland är inte Sydossetien viktigt i sig, utan utgör främst en framskjuten bas för aktiviteter i Georgien och en hävstång på georgisk utveckling. Många politiker hämtas även från Ryssland. Det ter sig mycket otroligt att Sydossetien skulle klara sig utan stöd från Moskva.

2.3 Fredsprocessernas återvändsgränd

Liksom andra kaukasiska konflikter går den georgisk-ossetiska långt tillbaka i tiden. Vid sidan av historiska problem härrör fiendskapen i stor utsträckning från det georgisk-ossetiska kriget 1918-1921 och Sydossetiens anspråk på oberoende. 1988 blossade självständighetssträvan upp igen och 1991 utbröt ett krig då etniska georgier trängde in i Sydossetien. Striderna fortsatte med rysk inblandning fram till 1992 då ett vapenstillestånd nåddes vid förhandlingarna i Sotji. Avtalet kallas därav ibland för *Sotjiavtalet* (dvs. samma namn som på den process som drivs i Abchazienfrågan) eller för *Dagomisavtalet*.⁸

Vissa uppgifter pekar på att 60 000 etniska ossetier och 10 000 etniska georgier tvingades att lämna Sydossetien under striderna på 90-talet. De flesta ossetier bor idag i Nordossetien i Ryssland, men även inom Georgien finns ossetier. Enligt officiella georgiska siffror vägrar 90 % av de etniska georgierna att återvända till sina byar i Sydossetien då de anser att deras egendomar ockuperas.⁹

Vapenstilleståndet från 1992 höll till sommaren 2004 då Georgien genomförde en offensiv för att ta tillbaka området. Strategin byggde på, en förvisso korrekt, tro att det sydossetiska ledarskapets maktbas fanns inom kriminella nätverk och den grå ekonomin. Man siktade alltså in sig på den ekonomiska sidan, bl.a. genom att slå ut vapensmugglingen i området.

Den andra delen av strategin gick ut på att förbättra de sociala och ekonomiska villkoren för folket i Sydossetien. Efter en kort tids strider stod det klart att den georgiska strategin fundamentalt misslyckats. Detta berodde till stor del på att även vanligt folk var beroende av inkomster från skuggeekonomin och de sociala program som bedrevs förmådde inte kompensera för detta. Det sydossetiska

ledarskapet med president Edvard Kokoity i spetsen stärktes snarare av Georgiens tilltag. Offensiven försvårade även Georgiens position att bygga förtroende i området.

Sydossetien litar inte på georgiska säkerhetsgarantier eftersom georgiska nationalisterna så sent som under början på 1990-talet deltog i strider som resulterade i tusentals sårade och dödade ossetier. Under 1992 hölls en folkomröstning i Sydossetien där, enligt sydossetiska uppgifter, 99,8 % av befolkningen röstade för ett utträde ur Georgien. Hela 95 % av befolkningen sade då ha ryska pass.¹⁰

Under 2006 började man även dela ut speciella sydossetiska pass, vilket var en viktig markering inför den kommande folkomröstningen. Kokoity, till skillnad från Abchaziens ledare, menade att eftersom det nu var en ny generation som växt upp i Sydossetien är det viktigt att befästa den 14 år gamla folkomröstningen om självständighet, speciellt då att georgierna menade att inte alla i Sydossetien ville bli självständiga.¹¹

Ryssland har stött självständighetsansökan och vissa opinionsundersökningar i Ryssland har pekat på att många ryssar anser att Sydossetien redan var självständigt innan kriget 2008.¹² Den 21 mars 2006 deklarerade till exempel Kokoity på ett rysk-sydossetiskt möte i ryska Vladikavkaz att man historiskt sett ansåg sig tillhöra Ryssland.¹³

2.4 OSSE – internationell övervakare

I konflikten mellan Sydossetien och Georgien har Organisationen för Säkerhet och Samarbeta i Europa (OSSE) ansvarat för fredsprocessen sedan 1992. Ansvaret inkluderar såväl militärpolitiska som ekonomiska och sociala frågor. Mandatet har förlängts ett antal gånger.¹⁴ Därtill kommer nedrustningsfrågor. Ansvaret har tidigare inkluderat gränsbevakning (BMO) mot de ryska delrepublikerna Ingusjien, Tjetjenien och Dagestan.¹⁵ OSSE:s arbete stöds av EU-kommissionen, Europarådet samt FN. Utvärderingar pekade länge på att framstegen endast gjordes inom det ekonomiska samarbetet, och inte rörande politik och säkerhet.¹⁶

Sydossetien och Ryssland har ansett att OSSE är pro-georgiskt och är därför mycket skeptiska till dess arbete, vilket därför ofta handgripligen hindras eller försvåras. Ryssland har även avstått från att förnya OSSE:s gränsbevakningsmandat inom vissa områden. Ryssland besitter således viss makt

över OSSE:s möjligheter att bedriva verksamhet och därför kan inte OSSE:s roll ses som ett stöd till Georgien på samma sätt som Rysslands stöd till Sydossetien.

USA har varit skarpt kritiskt till Rysslands obstruerande hållning samtidigt som man gett stort politiskt stöd till OSSE:s verksamhet i Sydossetien. Man har bland annat pekat på den ryska inblandningen och passiviteten samt fördömt Sydossetiens förslag att tillhöra Ryssland.¹⁷

Fredsprocessen har rent praktiskt inte drivits av OSSE utan av *the Joint Control Commission* (JCC), en fyrapartsgrupp bestående av Georgien, Ryssland, Sydossetien och Nordossetien (den ryska delrepublik som gränsar mot Sydossetien). Den georgiska centralmakten är skeptisk till JCC då den ser sig underlägsen i ett 3:1 förhållande. Även om JCC är en internationellt sammansatt grupp sker förhandlingarna inte skett under någon formell organisations egid.

JCC håller regelbundna möten hos de olika medlemmarna och man har försökt utarbeta en gemensam fredsplan för Sydossetien (bägge parter har tidigare lanserat egna fredsplaner som motparten inte godkänt men som enligt dem själva var samstämmiga till 75 %).¹⁸ Förutom arbetsgruppen skall det finnas ett element av förtroendebyggande och säkerhetsgarantier.¹⁹ Medlemmarna i gruppen har varit såväl tjänstemän som politiker på mellannivå.²⁰

JCC-formatets asymmetriska konstellation har inneburit att den rysk-ossetiska ställningen stärkts på bekostnad av den georgiska. Den georgiska ståndpunkten har således varit att formatet måste ändras om konfliktlösningens processen skall kunna röra på sig. Åsikten har mött hårdnackat motstånd från Ryssland. Under september 2006 hotade t.o.m. den ryske försvarsministern Sergej Ivanov med att om formatet ändras så kommer Ryssland att sköta alla relationer bilateralt med Sydossetien (och Abchazien).²¹ JCC meddelade även att dess mandat inte medgav att man själv ändrade formatet och Ryssland hävdade att den bräckliga freden skulle äventyras helt om man bytte format. Detta skulle ytterligare försvåra och förvärpa situationen.

2.5 De fredsbevarande styrkorna (JPKF)

I Sydossetien har det under flera år funnits en sammansatt fredsbevarande styrka, *Joint Peacekeeping Force* (JPKF), som OSSE har uppdraget att övervaka. JPKF skall enligt dess mandat tillsammans med stöd från OSSE upprätthålla det avtal om eldupphör som slöts 2004. JPKF har kraftigt kritiserats för sin oförmåga att hantera såväl stridande parter som t.ex. smuggling och tung vapenhandel. En

anledning är den starka ryska inblandningen. Georgien har t.ex. anklagat JPKF för att vara partiskt. Mellan december 2005 och maj 2006 hittades t.ex. större vapendepåer (inklusive luftvärnssystem) och det georgiska Försvarsministeriet menar att detta är ett bevis för JPKF:s oförmåga att demilitarisera området.²²

Vapensmuggling är ett av de största problemen i området såtillvida att det finansierar lokala väpnade grupper. Smugglingen möjliggörs av att den georgiska centralmakten inte har kontroll över Sydossetien. Sydkaukasien största vapenmarknad låg t.ex. i Ergneti i Sydossetien och i grannregionen Kvemo-Kartli är spridningen av vapen mycket stor.²³

Georgien har länge velat ha en riktig internationell styrka men givet Rysslands vetorätt över FN och även OSSE har detta inte varit ett reellt alternativ.²⁴ Under 2006 kom frågan om JPKF upp igen i Georgien och därför bestämde sig Tbilisi för att ta itu med frågan, vilket i praktiken lett till att såväl president som parlament jobbat för att se över det juridiska ramverket. Det innebär även att man vill riva upp Sotjiavtalet.²⁵ Parlamentet antog således en resolution som sade att de ryska fredsbevarande trupperna omedelbart skulle dras tillbaka och dialogformatet ska ändras.²⁶ Ett underliggande problem är att styrkans exakta mandat är oklart och att styrkans *rules of engagement* är okänd. I praktiken har inte styrkan varit en sammansatt styrka utan de ryska och georgiska förbanden har ofta agerat enskilt.

Ryssland missbrukade systematiskt sina rotationsscheman för sina fredsbevarande trupper både i Abchazien och i Sydossetien genom att öka den militära närvaron vid flera tillfällen för att sedan förhålla eventuellt tillbakadragande.²⁷ Georgien menar även att detta även inkluderar vapen och utrustning som tillförs utan att något behov av ersättning föreligger.

2.6 EU:s engagemang i Sydossetien

EU:s engagemang har inte inneburit en aktiv inblandning i konfliktlösningsprocessen. Förtroendeskapande åtgärder har i stället varit i fokus. De flesta analyser pekar på att EU vill vara säker på att en eventuell inblandning faktiskt leder till stabilitet, speciellt eftersom relationerna till Ryssland innebär en riskfaktor.²⁸ EU:s direkta stöd med avseende på Sydossetien har legat inom flera områden, men främst inom ekonomisk rehabilitering.²⁹

Även om Georgien sökt aktivt EU-engagemang i konfliktlösningsfrågan står det klart att EU endast varit intresserat av att ge ekonomiskt stöd. Det politiska stödet

har varit sparsmakat och begränsat. Georgiens analys av situationen tycks ha resulterat i insikten att det internationella samfundet endast väljer att ta Georgiens parti då Ryssland tar i 'för mycket' mot Georgien. Det är därför inte konstigt att Georgiens inofficiella policy har varit att svartmåla Rysslands aktivitet även när grund för detta saknats.

Georgiens vilja att se ett mer aktivt EU i konfliktlösningen har även medfört en förväntan som inte infrias och som resulterar i minskat anseende för EU. En del av förklaringen ligger i att Georgien i stor utsträckning antar att EU är en enad aktör och att Georgien inte inser vilka skillnader i prioriteringar och åtaganden som föreligger inom unionen.

Problemet uppmärksammades av EU-parlamentets rapportör under 2003,³⁰ men det är oklart hur nya initiativ skall hantera frågan. Med anledning av den (av Georgien inte erkända) folkomröstning som hölls den 12 november 2006 i Sydossetien, rörande återbekräftandet av dess självständighetsförklaring från 1991, har EU:s särskilda sändebud Peter Semneby uttalat sig negativt och menat att omröstningen inte gagnar fredsprocessen.³¹ En idé som förts fram i EU-sammanhang rörande Sydossetien är att arbeta för att byta ut de ryska fredsfrämjande förbanden mot en civil och internationell styrka som är en mindre militär komponent.³² Detta har dock varit en idé snarare än en modell man faktiskt arbetat efter.

I viss utsträckning har Georgien haft en övertro på såväl EU som Nato, både som aktörer och som strukturer i vilka Georgien vill bli medlem. Georgien antar implicit att dess säkerhetsproblem kommer att lösas om det blir medlem i EU och Nato. Tbilisi glömmer dock att medlemskap förutsätter att säkerhetsproblemen i princip är lösta för att medlemskap skall beviljas. I bästa fall kan tron på medlemskap sporra till reform och förnyade ansträngningar att lösa existerande problem utan att tillgripa våldsmedel. Kriget 2008 visar samtidigt att Georgien kan ha trott att Natos och EU:s stöd skulle bli betydligt större än vad det faktiskt blev.

Under ett tal till Europarådets parlamentariska församling (PACE) i januari 2005 hävdade Saakasjvili att Georgien var berett att ge Sydossetien större autonomi än Nordossetien har inom den ryska federationen.³³ Sydossetien förkastade förslaget samma dag.³⁴

2.7 Upprinnelsen till kriget 2008

Spänningen mellan Tbilisi och Tschinvali steg under februari 2006, bland annat på grund av att sydossetiska vägspärrar hindrat georgiska fredsfrämjande styrkor att nå sina baser.³⁵

Under 2006 försökte Sydossetien skjuta ned en georgisk helikopter, vilken träffades och sedan nödlandade.³⁶ Därtill besköts en eskorthelikopter till den dåvarande amerikanske senatoren John McCain som var på besök i Georgien. Enligt rådande avtal skall visserligen inte Georgien flyga över Sydossetien, men det finns ingen flygförbudszon juridiskt sett och OSSE fördömde attacken.³⁷

Georgien har ofta försäkrat att man skall lösa konflikten med fredliga medel, men den 4 september 2006 sa Givi Targamadze, ordförande för Försvars- och Säkerhetsutskottet i det georgiska parlamentet, att vissa "specialoperationer" kan komma att bli oundvikliga om inte Georgien får internationellt stöd.³⁸ Georgien hade således inte avskräckts från förnyade framstötter efter det misslyckade försöket 2004.

Spänningen fortsatte under 2007 och ett antal väpnade incidenter sågs under detta och påföljande år. Ryska kränkningar med stridsflygplan av georgiskt luftrum har varit frekventa och i mars 2007 genomfördes till exempel koordinerade insatser med markbaserade robotar och ryska stridshelikoptrar mot georgiska byar i övre Abchazien.

I augusti 2007 genomfördes en misslyckad insats mot ett georgiskt radarsystem.³⁹ Den 16 april samma år undertecknade Putin ett dekret om att öppna nya politiska, ekonomiska och sociala förbindelser med separatistregionerna.

Georgiens förslag på lösning av problemen med utbrytarregionerna har alltså ibland varit baserat på väpnade insatser, till exempel i åter, men oftast har man från Tbilisis sida varit villig till långtgående eftergifter för att nå en fredlig lösning.

Slutsatser:

- De underliggande spänningarna har varit många och komplexa. Konfliktrisen har varit hög under mycket lång tid och ingen av parterna har agerat för att bibehålla fred och stabilitet.

- Ryssland och separatisterna har genomfört provokationer mot Georgien. Georgien har ömsom försökt ta tillbaka Sydossetien med våld, ömsom visat sig villigt till långtgående politiska eftergifter som i sin tur avfärdats av Ryssland och Sydossetien.
- EU och OSSE har inte förmått driva konfliktlösningsprocesserna framåt, främst på grund av Rysslands inblandning.

3 Kriget och dess militära aspekter

I detta avsnitt behandlas ett antal perspektiv på det taktiska och operativa militära uppträdandet i samband med kriget i Tjetjenien. Tyngdpunkten i framställningen ligger på en värdering av de ryska förbandens militära förmåga som den kommit till uttryck i insatserna i Georgien. Avslutningsvis redovisas ett antal möjliga konsekvenser ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv. En översikt över ryska förband insatta i Georgien finns i bilaga sex. Genomgående används benämningen de Väpnade Styrkorna för de förband som lyder under det ryska försvarsministeriet.

3.1 Militära medel har nyttjats tidigare

Kriget i Georgien är på intet vis en isolerad händelse. Ryska militära insatser i Georgien har som framgått av föregående kapitel med varierande intensitet förekommit en längre tid och strider mellan georgiska och sydossetiska förband har återkommande blossat upp allt sedan Sovjetunionens upplösning. Ryska bombflygplan genomförde anfall mot tjetjenska baser i norra Georgien i samband med Tjetjenienkrigen och nästan på dagen ett år före krigets utbrott genomförde ryskt stridsflygplan av typ Su-24 en misslyckad insats mot ett georgiskt radarsystem (36D6-M) med hjälp av en radarsökande robot av typ Ch-58U.⁴⁰ I mars 2007 anklagade också Georgien Ryssland för att ha genomfört anfall med en attackhelikopter i abchaziska Kodoridalen.⁴¹

Under våren och sommaren 2008 trappades användandet av ryska militära medel mot Georgien upp. Den 20 april sköt ett ryskt jaktflygplan ned en georgisk spanings-UAV över Abchazien⁴² och den 30 april rullade förstärkningar av den ryska fredsfrämjande styrkan i Abchazien in i regionen.⁴³ Den 8 juli genomförde fyra ryska stridsflygplan uppdrag ovanför Sydossetien, vilket en vecka senare också tillstods av det ryska utrikesministeriet.⁴⁴ Användandet av militära resurser på georgiskt territorium eller i georgiskt luftrum har en längre tid utgjort ett av flera ryska utrikespolitiska instrument i relationen till Georgien.

Den sydossetiska politiska ledningen hade också – möjligen med Moskvas goda minne – trappat upp argumentationen och våldhandlingarna mot Georgien⁴⁵, vilket inte varit sent att svara med samma medel. I början av augusti meddelade den sydossetiske presidenten Edvard Kokoity att cirka 300 frivilliga anlant till Sydossetien för att strida mot Georgien och att fler var på väg.⁴⁶

3.2 Förberedelser för en väpnad konflikt

Det framstår som om såväl den georgiska som den ryska sidan vid tiden för krigsutbrottet var väl förberedd på att genomföra en militär insats i Sydossetien. Den ryska politiska och militära ledningen tycks dock inte ha varit förberedd på tidpunkten för krigsutbrottet och den georgiska ledningen var av allt att döma inte alls förberedd på den omfattning striderna skulle komma att få.

En omfattande rysk väpnad insats i de georgiska utbrytarrepublikerna var planlagd sedan flera år tillbaka. De ryska Väpnade Styrkorna, liksom övriga väpnade strukturer i Ryssland, har under de senaste åren målmedvetet utvecklat förmågan att hantera väpnade konflikter och lokala krig i Kaukasien. De Väpnade Styrkorna har till exempel upprättat två nya brigader avsedda för strid i bergsterräng⁴⁷ och skapat förband med stående beredskap, huvudsakligen bemannade med kontraktsanställd personal i det nordkaukasiska militärområdet. De senaste årens övningsverksamhet i Nordkaukasien har fokuserat på insatser i samverkan med såväl förband ur olika vapenslag och försvarsgrenar som med enheter ur andra styrkestrukturer, exempelvis tillhörande Inrikesministeriet och säkerhetstjänsten FSB.

Under våren och sommaren 2008 genomfördes dessutom direkta förberedelser för en militär insats med avsevärda mängder trupp och materiel i de georgiska utbrytarrepublikerna. Under juni och juli månad genomförde ryska järnvägstrupper reparationer av sammanlagt 54 kilometer järnväg i Abchazien, trots georgiska protester. Järnvägen har förvisso potentiell civil betydelse som transportväg till Armenien, men ur ett militärt perspektiv är den nödvändig för att kunna genomföra snabba frambaseringar av rysk trupp till Abchazien.⁴⁸ En polsk tankesmedja bedömer att järnvägen troligen användes för att i hemlighet föra fram rysk trupp och materiel vid månadsskiftet juli-augusti.⁴⁹ Den fredsfrämjande styrkan i Abchazien skall vidare ha förstärkts med tyngre artilleri i april,⁵⁰ efter ryska anklagelser om att Georgien tillfört trupp och materiel till övre Kodoridalen.⁵¹

Under juli månad genomfördes militärövningen *Kavkaz 2008* i de södra delarna av det Nordkaukasiska militärdistriktet med deltagande av cirka 8 000 man, 700 stridsfordon samt över 30 flygplan och attackhelikoptrar. Övningens huvudsakliga målsättning var officiellt att öva insatser mot terroristhot i södra Ryssland, men man avsåg även öva sig på genomförande av fredsframtvingande⁵² insatser i konfliktzoner.⁵³

I övningen deltog flera av de förband som senare skulle komma att sättas in i kriget i Georgien. Enligt såväl ryska som amerikanska analytiker hade *Kavkaz 2008* karaktären av en generalrepetition inför en insats i Sydossetien.⁵⁴ En målsättning med övningen kan dock ha varit att visa upp militär förmåga i regionen i avskräckande syfte, snarare än att föröva en insats i Sydossetien. Om så var fallet gick budskapet inte fram till den georgiska ledningen.

Vidare tyder den snabba tillförseln av en så omfattande mängd trupp och materiel ur olika försvarsgrenar, i synnerhet till det icke angripna Abchazien, på att det förelåg långtgående militär planering för en insats av detta slag redan före krigsutbrottet. Samordningen av militära och civila samt diplomatiska insatser och mediemässiga utspel indikerar att insatsen var väl planerad även på den politiska nivån.

Att en plan förelåg innebär dock inte nödvändigtvis att den var avsedd att sättas i verket. Tvärtom får det anses vara en skyldighet för den militära ledningen att ha uppdaterad planering för insatser i tänkbara krigsfall och en öppen konflikt i Georgien var inte bara tänkbar utan trolig. Trots upprepade varningar i ryska media för georgisk aggression mot utbrytarrepublikerna⁵⁵ synes den ryska militära och politiska ledningen emellertid inte ha varit beredd på ett krigsutbrott när det faktiskt inträffade. Den ryska politiska ledningen kom till synes att agera i strid med rysk lagstiftning i beslutsfattandet kring den ryska inmarschen i Georgien; militäranalytikern Pavel Baev har pekat på att parlamentets överhus, Federationsrådet, enligt rysk lag skall fatta beslut om militära insatser utanför federationens gränser, vilket inte skedde. Vidare sammankallades Rysslands högsta säkerhetspolitiska organ, Säkerhetsrådet, först flera timmar efter att de ryska markförbanden passerat gränsen till Sydossetien och ryska stridsflygplan inlett bombräder mot mål långt inne i Georgien.⁵⁶

En märklig omständighet i sammanhanget är dock att åtminstone ett ryskt kompani utrustat med stridsvagnar enligt uppgift befann sig i Tschinvali redan på natten den 8 augusti. Av en intervju med en sårad kapten i de Väpnade Styrkornas egen tidning *Kraznaja Zvezda* (Röda Stjärnan) framgår att hans kompani, tillhörande det självständiga 135. motoriserade skytteregementet Prochladnyj (ur 58. armén), på morgonen den 7 augusti fick order om att bege sig till Tschinvali, dit de anlände under dagen.⁵⁷

Ordvalet i intervjun ger intryck av att förbandet inte tillhörde den fredsfrämjande styrkan och förekomsten av stridsvagnar talar också mot detta. Att ryska reguljära förband beordrades in i Sydossetien strax före det georgiska anfallet på

Tschinvali tyder på att i vart fall delar av den ryska militären var beredda på att något skulle hända i Sydossetien.

När det gäller den georgiska militära insatsen tycks denna ha varit planerad, men den avsedda omfattningen av insatsen är oklar. De georgiska styrkor som anföll Tschinvali förefaller ha varit så stora att åtminstone flera dagars förberedelser krävts.⁵⁸ I anfalllet utnyttjades dock till synes bara en mindre del av de georgiska militära resurserna. Vid krigsutbrottet befann sig enligt amerikanska mediauppgifter en georgisk infanteribrigad i Irak och två andra infanteribrigader i Västra Georgien, närmare Abchazien än Sydossetien, när stridigheterna bröt ut.⁵⁹ Den georgiska 4. infanteribrigaden – som genomförde förberedelser för att rotera till Irak – förflyttades hastigt mot Sydossetien den 7 augusti.⁶⁰

Den georgiska anfallsstyrkan mot Sydossetien har tillsynes huvudsakligen bestått av två av de sammanlagt fem infanteribrigaderna, den enda georgiska stridsvagnsbataljonen samt enheter ur den georgiska artilleribrigaden. Om en mer omfattande militär insats var planerad torde betydligt större styrkor ha tillförts området. Det har heller inte framkommit underlag som tyder på att en insats riktad mot Abchazien var planerad att genomföras.

De georgiska styrkorna var heller inte förberedda på att möta en motståndare som den ryska armén. Krigsutbrottet föregicks förvisso av en militärövning även i Georgien, *Immediate Response* 2008. Övningen genomfördes tillsammans med över 1 000 amerikanska soldater, men utgjorde ett led i utbildningen av georgiska förband i s.k. *counter-insurgency operations* inför en mission i Irak. Övningen, liksom den övriga utbildning och utrustning som USA bistått Georgien med, omfattade inte den typ av krigföring som georgiska förband senare genomförde i och kring Tschinvali.⁶¹

De georgiska förband som inledde anfalllet mot Tschinvali var vidare dåligt utrustade vad gäller pansarvärns- och luftvärnssystem,⁶² och hade därmed små möjligheter att framgångsrikt möta kvalificerade militära förbandsformationer med pansarförband och flygunderstöd. Dispositionen av de georgiska förbanden tyder på att den georgiska militärledningen inte föreställde sig att anfalllet mot delar av Tschinvali skulle resultera i ett krig med omfattande ryska stridskrafter, något som den georgiska väpnade styrkorna varken var utrustade eller tränade för.

I detta sammanhang kan det vara motiverat att nämna något om utländska militära rådgivare i Georgien. Cirka 130 amerikanska militära rådgivare befann sig i Georgien, tillsammans med civila rådgivare, konsulter och affärsmän.⁶³

Deras huvudsakliga uppgift var att förbereda den georgiska 4. infanteribrigaden inför den förestående rotationen till Irak. I Georgien har sedan ett par år tillbaka också ett tämligen stort antal utländska, bland annat israeliska militära och civila rådgivare verkat. Dessa har tillhört privata israeliska bolag och utbildat georgisk trupp samt underrättelse- och säkerhetsfunktioner i den georgiska statsapparaten. Antalet israeliska rådgivare är osäkert, men det har rört sig om fler hundra, möjligen upp till ett tusen personer.⁶⁴ Det är möjligt att några av dessa rådgivare deltagit i stridigheterna, men ytterst tveksamt om deras eventuella deltagande i stridigheterna haft någon påtaglig inverkan på krigsförloppet.

Sammantaget kan konstateras att det ter sig svårt att utreda vem som faktiskt inledde stridigheterna; till synes har skärmytslingar eskalerat utom de inblandade sidornas kontroll. Att såväl den georgiska, sydossetiska som ryska politiska ledningen var beredda att ta till militärt våld framgår dock tydligt, och vem som inledde våldsanvändandet blir i ljuset av parternas handlande under och efter kriget av mindre vikt ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv.

3.3 Militära mål med kriget

De ryska militära målen med den väpnade insatsen synes ha varit att i första hand ta kontroll över utbrytarrepublikernas territorium och upprätta lokalt luftherravälde. Ett sekundärt, men inte mindre viktigt, mål var att neutralisera den georgiska militära förmågan och försvåra en tillförsel av militära förband utifrån genom att blockera hamnar, strategiska vägar och järnvägar samt att försvåra användandet av georgiska flygfält. Av de ryska truppers uppträdande att döma tycks ett ytterligare mål ha varit att förstöra georgisk civil och militär infrastruktur samt konfiskera militära, och möjligen även civila, materiella tillgångar inom det ryskkontrollerade området. Syftet med detta får antas vara att försvåra en georgisk militär återuppbyggnad och möjligen att straffa Georgien.

De georgiska militära målen synes ha varit att ta kontroll över stora delar av Sydossetien och bekämpa de ossetiska enheter som besköt georgiska enklaver i utbrytarrepubliken. Efter att omfattningen av den ryska militära inblandningen stod klar synes de övergripande militära målet ha varit att undvika större strider med ryska förband och skydda huvudstaden.

3.4 Ryska militära framgångar

I enlighet med klassiskt sovjetiskt militärt tänkande sattes en överväldigande styrka in mot de georgiska förbanden, men detta kombinerades med tydliga inslag av modern krigföring. Sammanlagt sattes inom loppet av ett par dygn cirka 10 000 man in i Sydossetien och nära 9 000 man i Abchazien.⁶⁵ Parallellt med en massiv framryckning av infanteri, stridsvagnar och artilleri genomfördes samordnade insatser med förband tillhörande andra försvarsgrenar och ministerier (så kallade *joint inter-agency operations*) samt dessutom informationsoperationer. De senare omfattade byggande av en pro-rysk mediebild och möjligen även IT-angrepp på georgiska myndighetsservrar (se nästa kapitel).

Kriget i Georgien visar på att Ryssland har förmåga att på en operativ-strategisk nivå planera och genomföra väpnade insatser under utmanande geografiska förhållanden, med samverkan i tid och/eller rum mellan enheter ur:

- luftlandsättningstrupp,
- motoriserade skytteförband och pansarförband,
- artilleriförband,
- attackflyg-, tunga attackflyg- och medeltunga bombflygförband,
- attackhelikopterförband,
- ytstridsfartygsförband,
- marininfanteri, samt
- specialförband ur de Väpnade Styrkorna och inrikesministeriet

Den till synes höga graden av koordinering mellan olika förbandstyper och myndigheter tyder på att man från rysk sida tagit intryck och lärdom från de senaste årens utveckling inom modern krigföring och så kallade gemensamma operationer (*joint operations*).⁶⁶ Samverkan mellan olika förbandstyper har i ökande grad övats i Ryssland under de senaste åren.

De ryska förbanden genomförde en välplanerad och på det hela taget skickligt utförd insats – om än mot en i alla avseende underlägsen motståndare. De Väpnade Styrkorna förmådde att sätta stridsberedda flyg-, sjö- och markstridskrafter i strid inom loppet av några timmar. Ryssland dominerade också luftrummet i konfliktområdet vilket var nödvändigt för insatsen som helhet.⁶⁷ Med tanke på de georgiska flygstridskrafternas mycket ringa numerär var dock någon annan utgång knappast tänkbar.

De ryska marinstridskrafternas insats under Georgienkriget utgör den första skarpa ryska stridsinsatsen under den postsovjetiska perioden.⁶⁸

Svartahavsmarinen lyckades snabbt uppnå sjöherravälde i östra Svarta havet och blockerade de viktigaste georgiska hamnarna. Landstigningsoperationer genomfördes också längs den abchaziska kusten. Det är dock svårt att värdera marinstridskrafternas insats mot bakgrund av det ytterst begränsade motståndet; den georgiska marinens fåtaliga robot- och patrullbåtar kunde aldrig på allvar hota de ryska fartygen. Amfibieoperationer är dock i sig mycket svåra att planera och genomföra, varför den ryska marina insatsen under kriget i Georgien tyder på en god förmåga till denna typ av operationer.

Vidare kan den framgångsrika insatsen ses som en bekräftelse på införandet av principen med kontraktsbemanning av de stående förbanden. Detta var det första skarpa testet för större förbandsformationer bemannade med kontraktsanställda enligt det nya systemet. I krigshandlingarna i Georgien har dock även värnpliktiga deltagit, trots initiala uttalanden om att endast kontraktsanställd personal skulle sättas in i striderna. Ett okänt antal värnpliktiga med minst sex månaders utbildning skall enligt senare officiella uppgifter ha satts in i Sydossetien.⁶⁹ Att värnpliktiga deltagit tyder på att det inte fanns tillräckligt många direkt tillgängliga kontraktsbemannade förband för att medge en så omfattande insats enbart med kontraktsanställd personal. Möjligen beror detta på att omställningen till kontraktsbemanning av förband med stående beredskap inte ännu fullt ut kunnat genomföras i det Nordkaukasiska militärdistriktet.

Det bör också uppmärksammas att Ryssland lyckades uppnå de militära målen utan ett massivt våldsanvändande vare sig på marken eller från luften, till skillnad från tillvägagångssättet i Tjetjenienkrigen. De Väpnade Styrkornas insats har snarare gett intryck av återhållsamhet; den ryska ledningen förefaller exempelvis ha hållit anfallet tillbaka för att möjliggöra för befolkningen i de georgiska enklaverna runt Tschinvali att evakueras.⁷⁰ De ryska flyginsatserna riktades också företrädevis mot militära installationer och man avstod från en mer omfattande bekämpning av Georgiens civila och militära infrastruktur. Agerandet var likväl tillräckligt kraftfullt och snabbt för att uppnå de övergripande militära målen innan utomstående krafter hade möjlighet att intervensera.

3.5 Svagheter i den ryska insatsen på marken

Samtidigt som den ryska militära insatsen på kort tid lyckades uppnå de övergripande militära målen påvisade genomförandet ett antal icke oväsentliga tillkortakommanden. Dessa behandlas i detta och följande avsnitt.

De ryska markstridskrafterna hade av insatsen i Georgien att döma inte tillgång till gripbara motoriserade infanteriförband med förmåga att säkra terrängen för de framryckande markförbanden. Under insatsen användes istället luftlandsättningsgrupp och spetsnazförband i denna roll, vilket indikerar att markstridskrafterna i det Nordkaukasiska militärdistriktet saknade omedelbart tillgängliga förband med en sådan förmåga.⁷¹ Inom markstridskrafterna finns sedan 2007 två motoriserade bergstrupsbrigader som skulle kunna fylla denna funktion, men det har inte framkommit några entydiga uppgifter om att förband ur dessa skall ha deltagit i insatsen.

Terrängen i området visade sig inte vara till de ryska förbandens fördel. De begränsade framryckningsvägarna tvingade ryska förband att inleda strid i mindre enheter och detta var karaktäristiskt för hela krigsförloppet. De största förlusterna i personal och materiel för de ryska Väpnade Styrkorna tillfogades vid georgiska eldöverfall under framryckningen i kolonn mot Tschinvali. Till följd av de georgiska luftvärnssystemens effektivitet skall flygbekämpning av de georgiska ställningarna inte ha varit möjlig.⁷²

De sovjetisktillverkade stridsfordonens bepansring har än en gång visat sig otillräcklig, i synnerhet vid strid i bebyggelse. Såväl georgiska som ryska stridsvagnar visade sig sårbara för pansarskott i sidan och de splitterskyddade fordonens pansar står varken emot pansarskott, minor eller finkalibrig pansarbrytande ammunition. Det senare medför att ryska soldater föredrar att färdas ovanpå fordonen istället för inuti.⁷³ Moderna ryska stridsfordon, exempelvis BMD-4, har bättre bepansring, men tillgången på dessa är starkt begränsad i det Nordkaukasiska militärdistriktet. Den tekniska statusen på de ryska markförbandens tunga materiel uppges också ha försvårat insatsen; ett antal tunga fordon skall ha krånglat eller gått sönder och orsakat trafikstockningar.⁷⁴ Inom 58. armén består en stor del av stridsvagnsparken ålderstigna fordon; enligt uppgift utgör T-62 och T-72 60-75 % av det totala antalet stridsvagnar.⁷⁵ De äldre ryska stridsvagnarna saknar identifieringsstöd (vän-fiende), vilket ökar riskerna för vådabekämpning, och dessutom hade den ryska sidan mycket begränsad tillgång till moderna system för mörkerstrid.⁷⁶ De ryska soldaterna hade också påtagligt sämre personlig utrustning än den georgiska militären.

Kriget har därutöver bekräftat att artilleri utgör en av nyckelfunktionerna i markstrid, liksom bekämpning av motståndarens artillerisystem.⁷⁷ Det ryska artilleriet kunde under striderna i Georgien inte dra fördel av precisionsammunition, utan fick förlita sig på mindre effektiv bekämpning med vanlig ammunition. Den georgiska kuperade och skogbeklädda terrängen försvårade laserbelysning av mål över längre avstånd, varför styrd artilleriammunition av typerna *Santimetr*, *Krasnopol*, *Kitolov*, *Smeltjak* och *Gran* inte kunde utnyttjas fullt ut. Satellitnavigeringsstyrd artilleriammunition hade kunnat utgöra ett alternativ, men finns inte i den ryska arsenalen. Användande av ostyrd ammunition innebär längre eldgivningstider och högre ammunitionsåtgång per mål, vilket sänker stridstempot och utsätter det egna artilleriet för större risk att lokaliseras och bekämpas av motståndaren.⁷⁸ Markstridskrafterna saknade av allt att döma också tillgång till obemannade flygande farkoster (UAV) för målinmätning och målbelysning, vilket hade kunnat medge ett bättre utnyttjande av artillerisystemen. Bristande tillgång på moderna artillerilokaliseringsradarsystem försvårade också bekämpningen av den georgiska indirekta elden.

De ryska luftlandsättningsstrupperna har under kriget inte utnyttjats för att ta terräng genom luftlandsättningar eller landstigningar bakom motståndarens linjer. Så vitt framkommit har inga större luftlandsättningar genomförts inom ramen för stridshandlingarna. Luftlandsättningsstrupp flögs till Nordossetien och Abchazien, varifrån de ryckte fram tillsammans med markstridskrafternas förband, medan de landstigningsoperationer som luftlandsättningsförband deltagit i tycks ha skett längs den Abchaziska kusten. Möjligen kan detta förklaras med att terrängen inte varit lämplig för luftlandsättningar och att man velat reducera riskerna för förluster av personal och materiel.

3.6 Bristande rysk luftstridsförmåga påvisad

De ryska flyginsatserna under kriget har med all önskvärd tydlighet påvisat bristande förmåga att föra effektiv luftstrid. Det begränsade georgiska luftförsvaret lyckades skjuta ned minst fyra – enligt en källa minst sex⁷⁹ – ryska stridsflygplan, däribland ett medeltungt bombflygplan av typ Tu-22M3.⁸⁰ Georgien har inget jaktflyg och saknade ett heltäckande integrerat luftförsvaret, men lyckades trots rysk bekämpning och avsaknad av central ledning likväl tillfoga det ryska flygvapnet i sammanhanget anmärkningsvärt stora förluster.⁸¹ Av förlusterna i flygkriget framgår att ryska flygplan och helikoptrar har ett otillräckligt skydd mot moderna handburna luftvärnsrobotar.⁸²

De flygbesättningar som deltog i insatsen utgjorde troligtvis de mer erfarna ryska piloterna och tillhörde sannolikt attackflygförband med erfarenhet från Tjetjenien respektive förband inom det högt prioriterade strategiska bombflyget. Likväl tyder förlusterna på att det till och med inom dessa förband allttjämt finns brister i utbildning och övning av den flygande personalen och/eller i underhåll och teknologi på flygplattformarna. Trots de senaste årens ökade resurstilldelning för flygförbanden synes den mångåriga underfinansieringen allttjämt påverka insatsförmågan i negativ riktning. En alternativ förklaring skulle vara att förlusterna är ett resultat av bristande underrättelsematerial rörande de georgiska luftvärnsförbanden, men det faller i så fall i sin tur tillbaka på flygstridskrafternas underrättelseförmåga.

Det minimala georgiska flygvapnet bestod vid krigsutbrottet av endast ett dussintal attackflygplan av typ Su-25, men det lyckades likväl genomföra flyganfall mot ryska ställningar ända fram till krigets sista dag.⁸³ Även om flyganfallen var sporadiska och mindre framgångsrika är det anmärkningsvärt att varken de ryska flyg- eller luftvärnsförbanden lyckades neutralisera en så pass numerärt underlägsen motståndare.

Ytterligare en påvisad brist i flyginsatserna har varit det svaga understödet till markförbanden. Det saknades framskjutna flygsamverkans- eller flygledningssystem (så kallade *forward air controllers*) i Tschinvali som kunde koordinera och leda insatser med attackflyg och attackhelikoptrar, vilket medförde att markförbanden i stor utsträckning verkade utan flygunderstöd (så kallat *close air support*).⁸⁴ De ryska markförbanden skall vidare ha tillfogats förluster redan vid utpassagen från den strategiskt viktiga, för att inte säga oundgängliga, Roki-tunneln till följd av att flygunderstöd saknades.⁸⁵

De ryska flygstridskrafterna tycks också sakna kunnande och system för insatser med hög precision oavsett meteorologiska förhållanden och tid på dygnet. Ett antal styrda vapen ingår i arsenalen, men deras användbarhet är begränsad. Avfyrningsavstånden på som högst 12 kilometer gör flygplanen sårbara för fientligt luftvärn och väderförhållandena under kriget försvårade användningen av laser- och TV-styrda vapen, som utgör majoriteten av de styrda vapentyperna.⁸⁶ Det ryska flygvapnet fick därför förlita sig på frifallande bomber och ostyrda attackraketer under kriget i Georgien.⁸⁷ Insats med ostyrda vapen från attackflygplan innebär korta avfyrningsavstånd, vilket sannolikt är det huvudsakliga skälet till att strategiska vapensystem som medeltunga bombflygplan utnyttjats i flygkriget; dessa är primärt ämnade att slå mot mål på djupet hos motståndaren, men då de kan genomföra bombfällning från höjder

utom räckhåll för många luftvärnssystem fyller de uppenbarligen en funktion även i lokala krig.

Detta ger bilden av att de ryska flygstridskrafterna saknar förmåga att genomföra precisionsbekämpning över stora avstånd, trots att kryssningsrobotar med konventionell stridsdel – om än i begränsad utsträckning – finns i arsenalen sedan några år tillbaka. En konsekvens av detta är att ryska flygstridskrafter inte effektivt kan bekämpa en motståndare ens i ett lokalt krig från eget territorium, utan måste ge sig in i motståndarens luftrum, med ökad risk för bekämpning som följd. Detta ställer också krav på egen radartäckning i fientligt luftrum.

En förutsättning för effektiva operationer i fientligt luftrum är en god förmåga att nedhålla motståndarens luftförsvar (så kallad *supression of enemy air defence, SEAD*). De georgiska radarspaningsenheterna kunde, om än i begränsad utsträckning, verka under lång tid, vilket tyder på att de ryska flygstridskrafterna av okänd anledning inte använde någon av de signalsökande robotar av typ Ch-28 och Ch-58 som ingår i den ryska vapenarsenalerna.⁸⁸ Detta kan bero på att dessa robotar är olämpliga för bekämpning av spaningsradaranläggningar. Vidare saknas i det närmaste helt förmågan till modern elektronisk krigföring, vilket hade kunnat bidra till att undertrycka det georgiska luftförsvaret.⁸⁹

Sammantaget medför det ovan redovisade att den ryska förmågan att bekämpa fientligt luftförsvar – som är en av grundstenarna i modern krigföring – är påtagligt begränsad även mot en okvalificerad motståndare som Georgien. Detta i kombination med avsaknaden av förmåga att från eget luftrum precisionsbekämpa mål på distans gör att de ryska flygstridskrafterna har påtagliga begränsningar i sin förmåga. Till detta kommer att flygstridskrafterna uppvisat en bristande förmåga att tillhandahålla flygunderstöd till markförbanden – en annan av grundstenarna i modern krigföring. De ryska flygstridskrafterna i det nordkaukasiska militärdistriktet synes de närmaste åren sakna materiel och utbildning för att genomföra modern flygkrigföring.

3.7 Bristande stöd till de stridande förbanden

Den ryska militära insatsen i Georgien påvisade också ett antal brister i de olika stödfunktionerna till de stridande förbanden. Svaga områden har varit strategisk militär informationskrigföring (behandlas i kommande kapitel), taktiskt ledningsstöd, underrättelsetjänst och logistik.

Den ryska Generalstabens hantering av informationsflödet och medier har kritiserats av ryska analytiker, liksom frånvaron av förband för informationskrigföring inom de Väpnade styrkorna.⁹⁰ Den ryska militära ledningen saknar till synes personal kvalificerad att genomföra professionella och effektiva informationsoperationer.⁹¹ Den ryska taktiska ledningsförmågan synes också ha varit underlägsen motståndarens i det att georgiska förband hade tillgång till bättre taktiska sambandssystem.⁹² Enligt analytikern Ruslan Puchov var sambandstjänsten tidvis så dåligt organiserad att ryska befäl använde mobiltelefoner för att upprätthålla samband mellan de insatta förbandsenheterna.⁹³

De ryska förbanden hade mycket begränsad tillgång till utrustning för satellitnavigering och positionering. Det ryska systemet för satellitnavigering, GLONASS, är inte fullt operativt till följd av att alltför få fungerande satelliter befinner sig i omloppsbana. Förbanden på marken hade också mycket begränsad tillgång till mottagare.⁹⁴ Ryska förband skall inledningsvis emellanåt ha använt GPS-mottagare för positionsbestämning, men två dagar in i operationen i Georgien upphörde den möjligheten då GPS-signalen inte längre kunde avkodas. Till detta kommer att de ryska förbanden, till skillnad från de georgiska, saknade ett autonomt målångivningssystem, vilket försvårade samordnade insatser.⁹⁵

Den ryska underrättelseförmågan synes också ha varit begränsad. På det strategiska planet har Ryssland till synes inte lyckats avslöja de georgiska anfallsplanerna i tid, bland annat på grund av bristfälliga satellitspaningsresurser.⁹⁶ Den operativa och taktiska underrättelseförmågan har också varit undermålig, till följd av bristande tillgång på modern spaningsutrustning, inklusive obemannade flygfarkoster (UAV).⁹⁷ Detta är ett bestående problem då utvecklingen av UAV:er till synes inte ryms inom ramen för det beväpningsprogram som löper fram till år 2015.⁹⁸

De ryska logistikförbanden (den så kallade bakre tjänsten) sattes också på hårda prov i samband med kriget och flera bedömare har gett dem underkänt betyg.⁹⁹ Terrängen i kombination med hög belastning på det begränsade vägnätet medförde att underhållsförsörjningen fallerade, och situationen förvärrades av de utsträckta försörjningslinjerna sedan ryska förband avancerat in i Georgien.¹⁰⁰

Trots att rysk trupp snabbt började tillföras Sydossetien och fick stridskontakt med georgiska förband redan den 8 augusti tog det nästan två dygn innan de ryska förbanden hade tagit kontroll över Tschinvali, och då efter att de georgiska förbanden fått order om att dra sig tillbaka. Förvisso försvårades och försenades trupptillförseln på grund av terrängen, men det är bara en del av förklaringen. Sannolikt bidrog också att den ryska materielen var underlägsen de georgiska

förbandens utrustning och att det ryska flyg- och underrättelsestödet lämnade en hel del övrigt att önska.

3.8 Rysk militär förmåga

Vilka preliminära slutsatser om rysk militär förmåga kan man då dra från det militära uppträdandet under kriget i Georgien? Långtgående slutsatser är svåra att dra utifrån ett kortvarigt krig mot en svag motståndare, men vissa observationer låter sig likväl göras.

Det ryska militära uppträdandet i samband med insatsen påvisar att Ryssland tagit tydliga steg framåt i utvecklandet av förmågan att samverka i tid och rum med militära, paramilitära och civila resurser. Det framgår tydligt att Ryssland förfogar över en betydande militär förmåga. Detta är i sig ingen större nyhet – det är däremot viljan att använda denna förmåga utanför Rysslands gränser.

Den ryska insatsen var på det hela taget framgångsrik, men likväl har svagheter på ett antal områden bekräftats eller blottats. En slutsats är att de Väpnade Styrkornas nuvarande tekniska utrustningsgrad inte motsvarar behoven för strider liknande den i kriget mot Georgien.¹⁰¹ Modern bepansring, mörkermedel samt sambands- och positioneringsutrustning saknas i stor utsträckning.

Ryska mark- och flygförband synes också ha en påtagligt begränsad förmåga till precisionsbekämpning, i synnerhet över stora avstånd, i kuperad terräng med kraftig vegetation. Bristen på såväl långräckviddiga precisionsvapensystem som underrättelsesystem och färdighet att använda dessa medför att de ryska Väpnade Styrkorna i första hand utgör ett hot mot länder med landgräns mot Ryssland. Förutsättningarna för att bedriva modern – med rysk terminologi kontaktlös – krigföring är mycket dåliga.¹⁰²

De största begränsningarna återfinns dock inom luftstridskrafterna. Ryssland har tillsynes påtagliga begränsningar i förmåga att bekämpa fientligt luftförsvar och fientligt attackflyg samt att tillhandahålla flygunderstöd till stridande markförband. Den bristande förmågan till luftstrid torde verka hämmande på de egna markförbandens strid.

Den ryska sjöstridsförmågan synes vara väsentligen bättre mot bakgrund av den amfibieoperation som genomfördes. Trots det ringa motståndet är det en bedrift att på kort tid kunna koordinera landstigningsoperationer med ytfartygsinsatser av den omfattning som Svartahavsmarinen genomförde under kriget.

Den ryska insatsen pekar också på att ryska militära och politiska ledare alltjämt är beredda att ta risker och acceptera förluster av personal och materiel. Bristerna inom materielen, flygunderstödet och underrättelseunderlaget har inte avskräckt från att skicka in stora mängder trupp, trots att vetskap bör ha förelegat om att förlusterna till följd av detta torde bli större.

Ytterligare en aspekt av det ryska militära uppträdandet som bör uppmärksammas är den omfattande plundring och förstörelse som de ryska förbanden genomfört i Georgien efter att stridigheterna upphört. Ryska förband har konfiskerat militär materiel på georgiska militära baser och förstört fartyg och fasta installationer, som luftbevaknings- och luftförsvansanläggningar.¹⁰³ Utöver stridsfordon, vapen och ammunition, skall ryska soldater enligt officiella georgiska uppgifter ha bortfört toalettstolar och annan materiel av entydigt civil karaktär från de georgiska militärbaserna.¹⁰⁴ De ryska förbanden synes vidare inte ha hindrat ossetiska milismän att plundra av civila byggnader i Georgien.¹⁰⁵

Den typ av krigföring som de ryska styrkorna uppvisat och den tekniskt relativt låga nivå på den ryska materielen tyder på att Ryssland inte behärskar modern krigföring. Det innebär att rysk trupp får en mer begränsad användbarhet i internationella insatser än vad man kan förvänta sig av en militär stormakt. De ryska soldaternas till synes omfattande plundring av militär och civil egendom i samband med insatsen är heller inte en önskvärd egenskap hos fredsfrämjande förband vid internationella insatser.

Det är svårt att göra en rättvisande jämförelse med tidigare ryska krigsinsatser. Förvisso var samma ryska förband insatta i de båda Tjetjenienkrigen, men stridföringen hade en helt annan karaktär; det motstånd som de ryska förbanden mötte var endast undantagsvis större förbandsformationer och inte i något fall på samma tekniska nivå som de georgiska förbanden.

Slutligen bör framhållas att den fulla omfattningen av Rysslands militära kapacitet, inte minst förmågan till styrkeprojektion, inte går att utläsa av den ryska insatsen i Georgien. Det är inte känt hur stor andel av den militära kapaciteten som kom till uttryck i insatsen och heller inte hur kriget utvecklats om de georgiska förbanden bjudit hårdare motstånd. De insatta förbanden har påvisat en förbättrad militär förmåga jämfört med de båda Tjetjenienkrigen, men det återstår att svara på hur situationen ser ut för övriga ryska förband vad gäller utbildning, personal och materiel.

3.9 Den georgiska militära insatsen

Vad gäller den georgiska militära insatsen kan noteras att den utbildning och utrustning som de georgiska förbanden hade inte förslog långt mot en numerärt helt överlägsen motståndare. De georgiska förbanden lyckades dock bjuda visst motstånd trots att stora delar av den tunga materielen bestod av äldre sovjetiska system med samma grundläggande svagheter som påvisats ovan. Detta synes ha berott på att dessa system kompletterats med moderna stödsystem, däribland utrustning för mörkerstrid, GPS-positionering och taktiskt samband.¹⁰⁶

Prioriteringarna i den materiella uppbyggnaden av de georgiska försvarsmakten synes ha varit korrekta; självgående tungt artilleri och raketartilleri, luftförsvarssystem, UAV-system, samt system för signalspaning och elektronisk krigföring visade sig ge ett kvalitativt övertag även gentemot ryska förband.¹⁰⁷

Som ovan framhållits verkade georgiskt luftförsvar och flygvapen ända fram till krigets sista dag, men insatserna var sporadiska och övergripande koordinering synes ha saknats. Den georgiska militära insatsen reser också frågetecken kring den strategiska/operativa ledningsförmågan hos den högsta militära och politiska ledningen. Planering för ett alternativt fall med en storskalig rysk inblandning synes helt ha saknats. De mobiliseringsförband som sattes in blev lätta mål för de ryska flyg- och artilleriförbanden då mobiliseringsbaser och förbandskolonner inte skyddades.¹⁰⁸ Beslutet att dra tillbaka de georgiska styrkorna till Gori och därefter till Tblisi, snarare än att försöka stoppa de ryska förbanden med fördröjningsstrid i bergspasset norr om Gori framstår som svårt att förklara i efterhand.

Den georgiska strategiska underrättelseförmågan synes också ha brustit; av de militära förberedelserna för insatsen mot Tschinvali att döma har den georgiska ledningen inte varit medveten om den ryska viljan och förmågan att ingripa i Sydossetien. Däremot fungerade den taktiska underrättelsesystemen till synes väl; inför anfallet på Tschinvali hade såväl de ossetiska som den ryska fredsfrämjande styrkans positioner avslöjats.¹⁰⁹

Stridsmoralen hos de georgiska förbanden, i synnerhet bland reservisterna, synes ha varit mycket låg. De reträtter som genomfördes hade mer karaktären av en flykt i panik snarare än ett kontrollerat tillbakadragande av den efterlämnade materielen att döma.¹¹⁰

3.10 Materiella militära kostnader

Vid sidan av de mänskliga kostnaderna i dödade och sårade soldater och civila har kriget inneburit avsevärda kostnader och kapitalförluster för båda sidor. Utöver förstörelsen av civil infrastruktur och den inverkan kriget haft på främst den georgiska och sydossetiska samhällsekonomin, har den militära verksamheten i sig inneburit stora ekonomiska utgifter. Georgisk militär materiel och infrastruktur har i det närmaste fullständigt utplånats och de senaste årens militära uppbyggnad har gått om intet.¹¹¹ Omfattningen av de förlorade värdena låter sig inte uppskattas idag, men är avsevärd.

Den ryska insatsen har också kostat avsevärda belopp; ett ryskt analysinstitut uppskattar att kriget kostat åtminstone 2,5 miljarder rubel (100 miljoner dollar) per dygn. De femdagarnas krigföring skulle därmed ha kostat en halv miljard dollar och i den summan ingår inte kapitalförluster för förstörd militär materiel. Värdet bara på de fyra förlorade flygplanen uppskattas av analysinstitutet till mer än 2,5 miljarder rubel (100 miljoner dollar). Därutöver tillkommer utgifter för ersättningar till skadad personal och anhöriga till dödade i kriget.¹¹²

3.11 Militärpolitiska konsekvenser

Ur ett militärt säkerhetspolitiskt perspektiv kan ett antal allvarliga konsekvenser av kriget i Georgien skönjas. Ryssland har visat sig kunna och vilja genomföra flygbomba och invadera av en suverän grannstats territorium under förevändning att skydda ryska medborgare.

Den ryska politiska ledningen har också visat sig vara beredd att låta krigshandlingarna och markockupationen sträcka sig långt utanför de det område som skall skyddas, i syfte att förhindra tillförsel av trupp och materiel från andra länder. Detta stärker bilden av militära insatser som Rysslands främsta säkerhetspolitiska instrument för att hantera regionala konflikter och instabilitet, och den framgångsrika insatsen i Georgien kan tänkas sänka tröskeln för att använda militärt våld igen.

Detta storskaliga invasionshot hot riktas idag främst mot länder längs Rysslands södra gränser, som befinner sig inom räckhåll för markförbanden i det Nordkaukasiska militärdistriktet, samt grannstater med små militära möjligheter att hävda den territoriella integriteten.

En omedelbar konsekvens av kriget i Georgien är att Rysslands påvisade beredskap och förmåga att använda militära medel som instrument i internationell konfliktlösning har ökat hotet mot den territoriella integriteten och suveräniteten för länder i Rysslands närhet. Dessa staters säkerhetspolitiska manöverutrymme har påtagligt beskurits.

Kriget i Georgien kan också direkt och indirekt leda till en ytterligare ökning av försvarsutgifterna i Ryssland. Trots framgångarna har de ryska förbandens insats under Georgienkriget snarast accentuerat Rysslands kvalitativa militära underlägsenhet gentemot Väst.¹¹³ Mer indirekt kan en konsekvens bli att Västländernas reaktioner på kriget med Georgien får Ryssland att känna sig än mer utsatt och hotat av USA och Nato och att den enda vägen ut är att anslå än större budgetmedel för att öka den ryska militära förmågan.¹¹⁴ En säkerhetspolitisk konsekvens på kort sikt av ökade ryska militärutgifter är en ökande osäkerhet rörande framtida säkerhetspolitiska förhållanden för länder i Rysslands närhet.

På längre sikt torde en ökad resurstilldelning för militära ändamål leda till en förbättrad rysk militär förmåga. Detta i kombination med en fortsatt benägenhet att förlita sig på militära medel som instrument i konflikter med omvärlden skulle ha en påtagligt negativ inverkan på det säkerhetspolitiska manöverutrymmet för en vidare krets länder i Rysslands närhet. Det skulle också påverka karaktären på och innehåll i samarbetet inom säkerhetspolitiska organisationer som dessa länder deltar i, främst Nato och EU.

Ytterligare en viktig konsekvens av kriget i Georgien är att ett stort antal länder i Rysslands närhet har anledning att se över försvarspolitiken och framtida behov av militär förmåga. Framför allt länder med landgräns mot Ryssland – och i synnerhet stater med ryska minoriteter – torde behöva analysera om en satsning på (expeditionär) *counter-insurgency*-förmåga eller en inriktning mot ett starkt territorialförsvar tjänar de nationella säkerhetspolitiska intressena bäst. Det förra gynnar relationen till USA och kan förbättra den säkerhetspolitiska situationen genom att knyta den enda supermakten närmare till sig. Å andra sidan har detta i fallet Georgien inte visat sig vara ett tillförlitligt skydd mot invasion från en regional stormakt. En intensifierad försvarspolitisk debatt, och möjligen även försvarspolitiska omprövningar, är att vänta i ett antal länder i och utanför Europa.

USA och Nato kan behöva se över sina strategier för militärt bistånd till nuvarande och potentiella allierade i Rysslands närhet. Detta gäller såväl kvantitativa som kvalitativa aspekter av den materiel och utbildning som erbjuds. Frågan uppstår oundvikligen om USA gjorde Georgien en björntjänst genom att

förse landet med materiel och utbildning som inte var lämpad att möta det som visade sig vara det största hotet mot nationen, nämligen en regelrätt rysk invasion.

Möjliga konsekvenser:

- Rysslands påvisade beredskap och förmåga att använda militära medel som instrument i internationell konfliktlösning har ökat hotet mot den territoriella integriteten och suveräniteten för länder i Rysslands närhet.
- Kriget i Georgien kan direkt och indirekt leda till en ytterligare ökning av försvarsutgifterna i Ryssland. På längre sikt torde en ökad resurstilldelning för militära ändamål leda till en förbättrad rysk militär förmåga.
- Framför allt länder med landgräns mot Ryssland torde behöva analysera om en satsning på *counter-insurgency*-förmåga eller en inriktning mot ett starkt territorieförsvar tjänar de nationella säkerhetspolitiska intressena bäst.

4 Informationsoperationer och datorangrepp

Under den georgisk-ossetisk-ryska konflikten har det i medier förekommit ett antal rapporter om att datorangrepp skulle ha varit en del av den ryska taktiken. Datorkrigföring är en form av Computer Network Operations (CNO). Förenklat används datorer för att angripa motståndarens informationshantering och datorprogram. Aktiviteten sorterar under Informationsoperationer (IO).

4.1 Typ av angrepp

De första datorangreppen mot Georgien skedde redan den 20 juli¹¹⁵ och var riktade mot den georgiska presidentadministrationens webbplats (www.president.gov.ge), och den server på vilken denna låg. Angreppen var av typen *distributed denial of service* (DDOS) och innebär enkelt uttryckt att man fyller den tillgängliga bandbredden till och från målservern med skräptrafik. På så sätt kan legitima uppkopplingar inte ske. Rent praktiskt innebär metoden en hel del förberedelser. Inledningsvis måste en stor mängd datorer på skilda nätverk tas över genom att de hackas, köps, eller på annat sätt tas under kontroll. På dessa datorer installeras sedan fjärrstyrningsprogram så att en central styrdator kan synkronisera angreppet. Detta arrangemang kallas normalt för ett *botnet*.

Styrdatoren anger därefter måladressen till slavdatorerna och dessa agerar sedan unisont genom att ansluta till en måladressen för att sedan omedelbart avbryta förbindelsen. Detta upprepas många gånger i sekunden vilket leder till att legitim trafik inte kan passera nätet i den takt som behövs. Slavdatorerna är spridda på flera nät och därför överbelastas inte deras lokala förbindelser.

Det finns ett antal stora botnet tillgängliga för kriminell verksamhet. Man kan alltså betala för att en konkurrent ska få sin nätförbindelse störd, eller för att man ska kunna utöva utpressning mot någon för att sluta angripa dem. De största botnet är enorma, siffror på flera hundratusen datorer har nämnts av flera oberoende aktörer.¹¹⁶

Den åttonde augusti inleddes en DDOS-attack mot den av Georgien stödda sydossetiska regeringens webbplats (det finns flera). Den nionde augusti hackades det georgiska parlamentets webbplats och materialet ersattes med en bild av diktatorer och texten "Hitta tio skillnader, Hitta din ledare". Samma sak skedde med det georgiska utrikesdepartementets sida på samma server och den

georgiska riksbankens hemsida. Bland andra försvarsdepartementets och inrikesdepartementets webbplatser blev oåtkomliga på grund av DDOS-attacker. Tre typer av angrepp tyck ha förekommit: datorintrång, förvanskning av lagrad data och hindrad åtkomst till data.

Under senare delarna av Georgienkonflikten upprepades beteendet med vandaliserade webbplatser och DDOS-attacker mot bland annat media. En lista över några av de angripna webbplatserna publicerades av organisationen Shadowserver.¹¹⁷

- www.president.gov.ge
- www.parliament.ge
- apsny.ge
- news.ge
- tbilisiweb.info
- newsgeorgia.ru
- os-inform.com
- www.kasparov.ru
- hacking.ge
- mk.ru
- newstula.info
- skandaly.ru

Notera att det är både georgiska och ryska webbplatser. Trots detta är enligt Shadowserver samma datorer inblandade i flera av angreppen. Detta kan tyda på att några av botnäten som använts för angreppen inte är aktörsbundna, utan tillgängliga för vem som helst att hyra för att angripa en affärsrival eller andra typer av illegala verksamheter.

En annan del av angreppen kom med säkerhet från en stor mängd frivilliga individer som upplät sina datorer till att köra angreppsprogram som utförde DDOS-angrepp mot georgiska servrar. Detta kunde göras även av användare med rudimentär datorkunskap genom att enkla program med angreppsmålen färdigkodade spreds via kedjebrev eller bloggsidor på Internet.

4.2 Georgiens sårbarhet

Sju komma åtta procent. Denna siffra är värd att hålla i minnet när det rysk-georgiska cyberkriget förs på tal. I sig illustrerar den hur liten och paradoxalt nog stor betydelse Internet kan ha spelat när georgierna idag utropar: ”Ryssland vann kriget – men vi vann världen”. Dessa 7,8 % är andelen georgier, som har tillgång till Internet. Motsvarande siffra för Sverige är 77,4 %, det vill säga ungefär tio gånger så mycket. Samtidigt har Internetanvändningen i Georgien ökat med cirka 1700 % sedan år 2000.¹¹⁸

Att IT-angrepp rent tekniskt och psykologiskt kan ge stor politisk verkan med mycket små medel har konstaterats ovan. Frågan är dock om denna verkan är positiv eller negativ i ett större sammanhang. Det är därför viktigt att ställa det så kallade cyberkriget mot Georgien i proportion till Internets betydelse för landet. Var cyberkriget framgångsrikt och uppnådde det sitt syfte enligt definitionen i termer av verksamhet utförd med datorer för att utnyttja, förvanska eller fördröja motståndarens information som lagras, transporteras eller styr infrastruktur via datorer?

Våren 2007 utsattes Estland för omfattande Internetattacker i samband med den estnisk-ryska ”Bronssoldatkrisen”. För omvärlden framstod det som att attackerna lamslog kritisk infrastruktur och Ryssland utpekades som ”skurken i dramat” trots att åsikterna går isär om så faktiskt var fallet.¹¹⁹ Att angreppet hade allvarliga följder för Estland torde dock vara oomtvistat. Däremot kan ifrågasättas om några övergripande generella slutsatser av det estniska fallet kan tillämpas när det gäller det georgiska och i så fall vad som ska jämföras.

Medan Internetpenetrationen i Georgien är 7,8 % det vill säga en dryg åttondel jämfört med Estlands 59,7 %. Huvuddelen av den georgiska befolkningens informationsintag sker dock snarare via TV och radio, samt i viss mån tidningar än via Internet.

Ett mål med informationsangrepp är att förvanska motståndarens verklighetsuppfattning och vilseleda honom till att fatta fel beslut. Man vill styra motparten till att sortera bort alternativen – informationsblackout – samt skapa ett förvanskande och för egen del fördelaktigt tunnelseende. Frågan är då om några sådana föresatser uppnåddes i det cyberkrig, som bedrevs mot Georgien. Lyckades man att eliminera alternativ information samt att styra perceptioner i önskvärd riktning?

4.3 Aktörer och faktorer i cyberkriget

De IT-angrepp som inleddes redan den 20 juli riktades mot statliga georgiska webbplatser, i vad som vissa hävdade var en generalrepetition inför stundande cyberkrig,¹²⁰ utgick paradoxalt nog främst från en amerikansk server.¹²¹ Intrycket är även att den förnyade anfallsvågen från den 8 augusti huvudsakligen riktade sig mot den georgiska staten. Närmare uppgifter om IT-attacker mot eventuella medie- och universitetsservrar är ännu knapphändiga. Av de 12 angripna webbplatser som nämnts ovan är nio georgiska och tre ryska. Av de georgiska är två statliga, fem tillhör media och en utgör en ”hacker community”. Med undantag av sistnämnda är samtliga nämnda georgiska mediewebbplatser helt eller delvis antingen rysk- eller engelskspråkiga. De tre webbplatserna i Ryssland är samtliga ryska medier. Härav går dock inte att sluta sig till att media varit mer drabbat än stat. Dessutom är det webbplatser och inte servrar som omtalas.

Då det ännu saknas en mer fullständig bild av vilka georgiska servrar och webbplatser som drabbats, är en mer intressant fråga vad angriparen inriktat sig på. Är det riktade attacker mot specifika webbplatser eller försök att slå ut georgiska IT-kommunikationer i dess helhet? Sistnämnda fråga är av särskilt intresse, då ett land av Georgiens storlek och låga Internetpenetration torde ha ett begränsat antal interna eller externa nätverksnoder (core routers) till omvärlden, vilka utan större svårighet borde gå att i stort sett helt slå ut genom en riktad och samordnad attack.¹²²

Vissa tecken tyder också på att försök gjorts att lamslå georgiska nätverksnoder. Redan med start den 7 augusti ska sålunda flera stora georgiska servrar ha kommit under oauktoriserad extern kontroll. Dessutom blockerades tillgång till det georgiska utrikesministeriets webbplats via USA och Ukraina av dels turkiska dels ryska servrar, vilket alltså inte rörde sig om DDOS-attacker.¹²³ I vad mån de fortsatta IT-angreppen lyckades styra om Internettrafik från värdserverar till servrar bortom georgisk kontroll går dock inte närmare att fastslå i dagsläget. Däremot kan man sluta sig till att attackerna mot de nätverksnoder som styr georgisk IT-trafik påverkade dessa, men däremot var de inte så omfattande att de lamslogs. Antingen var angriparens syfte inte att slå ut georgiskt Internet eller så saknades tillräckliga resurser för att göra så. Vid vissa dataintrång ska information ha inhämtats ifrån statliga servrar.¹²⁴ Enligt den israeliske – och i Ryssland kritiserade – IT-säkerhetsexperten Gadi Evron, skulle en rysk statlig aktör kunnat välja mer strategiska mål och därmed exempelvis eliminerat georgisk IT-beroende infrastruktur, vilket inte tycks ha varit fallet.¹²⁵

Den aktör som framförallt utpekats ligga bakom DDOS-attackerna mot Georgien är ryska *Russian Business Network* (RBN) – ett nätverk med påstådd bas i S:t. Petersburg, vilket under en rad år kommersiellt ägnat sig åt kriminell verksamhet på Internet, under ledning av ett par rysknationalistiska affärsmän. Trots sofistikerade metoder för att dölja källan till attackerna, har RBN kunnat identifieras som angripare.¹²⁶ Man har även använt samma verktyg och metoder som RBN samt i vissa fall datorer under deras kontroll. Trots att det är oklart om RBN står under kontroll av eller samordnar sig med den ryska staten, står det klart att så kallade botnets förbereddes inför de ryska militära operationerna den 9 augusti och aktiverades strax innan de ryska flyngangreppen inleddes.¹²⁷ Intrycket av att cyberkriget samordnades med de ryska militära operationerna stärktes vidare under konfliktens gång och många av de servrar som angreps ska ha varit av ”högt militärt värde”. Dessutom visar vissa dataloggar, enligt uppgift, att IT-attacker utgick från ryska statsägda nätverk. Ryssland har dock förnekat varje ansvar eller inblandning i cyberkriget.¹²⁸

En central och egentligen självklar faktor som inte ska bortses ifrån är att avbrotten i den georgiska Internettrafiken kan ha haft helt andra – och i krig naturliga – orsaker än ett regelrätt cyberkrig. Liket vägar och järnvägar löper också nätkablarna i stor utsträckning längs befintlig infrastruktur, vilken utgör naturliga angreppsmål i militär krigföring. Om exempelvis en bro sprängs är det troligen så att även kablarna far i luften. Om angrepp på infrastruktur tidsmässigt jämförs med nedgång och avbrott i nättrafiken är det därför möjligt att man finner ett starkt samband. Samtidigt konstruerades Internet ursprungligen för att kunna hantera just sådana händelser, varför en avsevärd andel av ”IT-attackerna” helt enkelt skulle kunna förklaras av den tid det tog för trafiken att ledas om. I en relativt outvecklad Internetmiljö som Georgien torde det ta längre tid än i exempelvis Estland. Fluktuationerna i trafiken skulle därför kunna jämföras vid strömavbrott eller varierande strömtillförsel, vilket är ett naturligt tillstånd under krig. IT-säkerhetsföretaget *Renesis* har pekat på just sådana faktorer och presenterar dessutom en tidslinje över fluktuationerna – som mest 35-60% – baserat på trafiken i drygt 300 georgiska nätverk.¹²⁹ Hur starkt sambandet var mellan militära angrepp och föregivna IT-attacker vore onekligen mycket intressant att undersöka närmare. Ett påvisat starkt samband skulle i så fall motsäga antagandet om ett massivt cyberkrig.

Även om det skulle visa sig att huvuddelen av IT-attackerna på Georgien utgick från Ryssland, är det inte heller nödvändigtvis så att den ryska staten varit inblandad – åtminstone inte i någon större utsträckning. Utifrån detta antagande skulle cyberkriget kunna ha bedrivits genom att krigsstämningarna mobiliserat en slags Internetmilis av en cyberrymdens självutnämnda ryska rättsskipare –

”hacktivister”.¹³⁰ Även om initiativet till en sådan milis tagits av enskilda hackare och deras ”communities” på nätet, torde även högst ordinära Internetanvändare med relativt osofistikerad programvara aktivt och utan större ansträngning ha kunnat delta i åtminstone DDOS-attackerna.¹³¹ En vitrysk journalist provade exempelvis att ladda ned ett gratisprogram för DDOS-attacker från den ryska webbplatsen *Stopgeorgia.ru*, vilket resulterade i 1000 ”uppringningar” i timmen mot 18 georgiska webbplatser.¹³² Dessutom är kostnaderna för angreppen försumbara – inte minst i jämförelse med den effekt som uppnås. Det kastar onekligen nytt ljus på begreppet asymmetrisk krigföring.

Finns det då någon koppling mellan hackare och stat i Ryssland? Frågan om myndigheter och militär utnyttjat professionella hackare för att bedriva cyberkrig mot Georgien har väckts vid upprepade tillfällen. Mycket tyder på att statliga och kommersiella intressen inom detta område flöt samman under 1990-talet och det förekommer uppgifter om att IT-brottslingar befriats från straff i utbyte mot att de ställt sina tjänster till den ryska säkerhetstjänstens (FSB) förfogande.¹³³ Även om statliga och kommersiella intressen i varierande utsträckning faktiskt skulle samarbeta kring cyberkrigföring, är detta inte tillräckligt för att sluta sig till att den ryska staten dirigerat de IT-attacker mot Georgien, som utgick från Ryssland under kriget med Georgien. Det kan lika gärna röra sig om enskilda och informella grupper på nätet.

Rysslands förmåga att genomföra informationsoperationer – inte minst genom med hjälp av informationsteknik – torde gradvis ha stärkts alltsedan den då nytillträdde president Putin undertecknade landets första informationssäkerhetsdoktrin. I takt med teknikens stigande betydelse torde även de statliga resurserna inom området ha ökat. Medvetenheten om vikten av att åtminstone i någon mån kunna kontrollera informationshanteringen via Internet har ökat, vilket bland annat lett till att funktioner för övervakning och tillståndsgivning av information och dess teknik slagits samman, där FSB allt tydligare intar en ledande och samordnande roll. Huruvida denna inrikes situation även är tillämpbar på utrikes relationer är dock oklart. Det ska här också påpekas att även ryska servrar och webbplatser attackerades under kriget.

Att kombinationen konventionell krigföring och cyberkrig hade stor negativ inverkan på georgisk informationsteknik torde stå klart, men i vad mån påverkade det georgisk förmåga till informationshantering nationellt och internationellt?

På ett grundläggande plan motsvarade georgiska motåtgärder den jordnära kreativitet och innovation som tros känneteckna ett samhälle med låg men snabbt

växande Internetpenetration. När det georgiska utrikesministeriets webbplats gick ned, startade man helt enkelt upp den som blogg istället, baserat på Googles bloggplattform. Detta exempel följdes även av andra statliga inrättningar som drabbades av IT-angrepp.¹³⁴

I ett större perspektiv sökte man på ett tidigt stadium internationell assistans från bland annat Polen och Estland samt lade över webbplatser till exempelvis amerikanska servrar.¹³⁵ Jämte Georgien och Ryssland angreps servrar och webbsidor i bland annat Ukraina, Turkiet och Azerbajdzjan. Huruvida hjälp gavs av Nato:s nyinrättade cyberförsvarscentrum i Tallinn är oklart, inte minst eftersom det officiellt skulle öppnas i augusti i år.¹³⁶ Det är även för tidigt att fastslå eventuella motåtgärders roll och resultat. I vad mån motåtgärder var effektiva går för närvarande inte att fastslå. Paradoxalt nog kan även cyberkriget ha varit en enande faktor där inte minst Nato och dess medlemmar kunde finna en konkret fråga där de aktivt kunde ingripa på georgisk sida i krigföringen.

4.4 Effekter på georgisk informationshantering

Trots vad som kan antas i efterhand var Georgiens utgångsläge i det som här kallas informationskriget inte särskilt gott. Ryssland hade förmodligen framgångsrikt kunnat utnyttja bilden av det ”stora” Georgiens angrepp mot det ”lilla” Sydossetien till egen fördel genom den allmänmänniska fallenheten för att ta parti för den svagare parten i en konflikt. Dock blev Georgien och inte Sydossetien ”the underdog” när konflikten utvecklades till fullskaligt krig mot det än större Ryssland. När ryska mediers uppgifter om sydossetiska dödstal snabbt steg från tiotals till tusentals under loppet av ett drygt dygn den 8-9 augusti torde dessa siffror¹³⁷ ha förefallit så orimliga för internationella media att tilltron till den ryska bilden minskade. Från detta var steget inte långt till tal om folkmord.¹³⁸ IT-attackerna mot georgiska statliga webbplatser – helt oavsett vem som låg bakom – torde inte heller ha förbättrat den internationella synen på rysk informationshantering. Dessutom tycks utländska journalister på ryskkontrollerat område i konflikten ha diskriminerats i jämförelse med sina ryska kollegor.¹³⁹

Ryssland tycks därmed ha undergrävt sin internationella trovärdighet i stort sett från krigets första dag.¹⁴⁰ Det betyder dock inte att Georgien automatiskt tillmättes större trovärdighet när konflikten utvecklades till fullskaligt krig. Den osäkerhet och brist på oberoende information om den faktiska situationen som rådde kunde lika väl ha vänts till Georgiens nackdel som till dess fördel. Trots att

internationella medier i stort sett inte var på plats när kriget bröt ut, vände de och Västliga politiker världspinionen till Tbilisis fördel. Det tycks nästan som att osäkerheten kan ha varit en tillgång. Vilken roll kan då cyberkriget ha spelat för Georgiens förmåga att hantera information och föra ut sitt budskap?

I militära informationsoperationer vill man påverka motståndarens och andra aktörers så att de fattar felaktiga och för egen del helst ödesdigra beslut. Detta uppnås bland annat genom trovärdig desinformation för att vilseleda motståndaren och förvanska dennes verklighetsuppfattning. Genom att skapa tunnelseende hos beslutsfattare vill man få dem att sortera bort alternativ information som pekar i annan riktning än den övergripande – och felaktiga bild – man vill förmedla.

Förutsättningarna för objektivt granskande begränsas förmodligen av den allmänna känsla av hot och utsatthet som förenar ett folk i krig. Ju större hot, desto mer kan journalister antas kanalisera sina intryck och skildra verkligheten i svart och vitt – vän och fiende. Alternativa och kritiska bilder av den egna statens agerande riskerar därför att sorteras bort och denna tendens torde stärkas ju större hot som specifikt riktas mot medierna och deras representanter.

När en upplevd IT-attack riktas mot massmedia torde denna hoteffekt ytterligare stärkas. Om journalister har en proportionellt sett högre tillgång till informationsteknik än den genomsnittliga befolkningen tillkommer faktorn av att förlora det potentiella informationsövertag, som detta innebär i att förmågan att inhämta och förmedla information. Som för stat och samhälle i stort torde en motståndares syfte med ett riktat angrepp mot media vara att lamslå dessa. Risken med detta är dock att en attack mot mediernas funktion att sprida information snarare kan stimulera dem i denna uppgift. Angreppet på media – här i form av en IT-attack – blir en ”story” i sig, vilket kan förklara att cyberkriget fick sådan uppmärksamhet och förmodligen kablades ut över världen utan närmare kritisk granskning. När angrepp på statliga servrar och webbplatser innebär att medias tillgång till relevant information spärras blir det en given del av och förbättrar nyhetsvärdet ytterligare. Mindre uppmärksamhet riktades mot att den georgiska regeringen stängde av tillgång till ryska TV-kanaler i Georgien.¹⁴¹

I ett land som Georgien med relativt låg Internetpenetration samt där informationsteknikens roll varit begränsad och relativt kortvarig är steget kort från skärm och tangentbord till penna och papper. Om målet med en IT-attack mot media är att lamslå informationsförmedlingen torde ovanstående motsatta effekt förstärkas ytterligare. Som ett led i psykologisk krigföring förefaller detta

motverka sitt syfte – att förstärka intrycken av krigets kaos via informationsarenan och därmed slå mot den nationella sammanhållningen. I den mån man kan tala om informationsblackout och tunnelseende i georgiska media under konflikten är det därför troligare att detta gynnade Georgien än Ryssland.

I detta läge är det helt uppenbart att den georgiske presidenten Saakasjvili – medvetet eller omedvetet – fattade ett strategiskt riktigt beslut i att från krigets första dag göra sig brett tillgänglig för media.¹⁴² På det nationella planet kan begränsningar av att inhämta information via Internet ha manat journalister att mer aktivt söka direkt information, varvid president och regering uppenbart var den mest näraliggande källan – särskilt under den tidspress kris och konflikt innebär. Cyberkrigets negativa effekt på internationella mediers förmåga att följa kriget på distans bör rimligen ha varit än större. Samtidigt som internationella media flödade in till Tbilisi – där de mottogs av den belgiska PR-byrå som arbetade åt den georgiska ledningen – släpptes deras kollegor inte fram till konfliktområdet på den ryska sidan.¹⁴³ Genom dagliga medieframträdanden av Saakasjvili och andra regeringsföreträdare – inte minst avsedda för att påverka den internationella opinionen – lyckades Georgien i mångt och mycket oemotsagt föra fram sitt budskap inte minst i kraft av den trovärdighet som bristen på bättre alternativ innebär. Att på ett tidigt stadium identifiera vad man ville kommunicera och till vem innebär att den georgiska sidan i kriget snabbt erövrade problemformuleringsprivilegiet, vilket i jämförelse med den ryska sidan, tonade ned frågor om sanning, lögn och propaganda.

4.5 Överdrivna konsekvenser av kriget

Betydelsen av cyberkriget mot Georgien har med stor sannolikhet överdrivits. Med den låga utbredning av Internet som råder i landet kan ifrågasättas hur kritisk denna del av infrastrukturen nätet i själva verket var. Det innebär dock inte att IT-attacker och andra händelser som påverkade nätverken saknade betydelse. Tvärtom slogs centrala delar av statliga och mediala informationskanaler tidvis ut, vilket fördröjde och möjligen förvanskade georgisk informationshantering. Däremot tycks inte Internetintrång i någon större utsträckning ha utnyttjats för att sprida trovärdig desinformation. Det är dock möjligt att angripare installerat virus, trojaner och så kallad spyware samt skapat bakdörrar i syfte att skada eller inhämta information samt – vid en förnyad IT-attack – göra det georgiska systemet mer sårbart.

IT-angreppen tyder även på ett visst mått av samordning i val av tidpunkt och metod, men det tycks inte i lika hög grad gälla avseende styrka och riktning.

Något reellt moment av överraskning går inte att påvisa, eftersom angrepp skett under en längre tid med en större attack bara veckor före krigsutbrottet. Eventuell framgång i cyberkriget torde därför inte ha skett genom oväntat agerande. Vad gäller aktörer rör det sig med största säkerhet om enskilda och grupper av personer, vilka utfört angreppen. Denna möjlighet utgör egentligen ett mer oroväckande perspektiv än alternativet statlig aktör, då det skulle röra sig om ett cyberkrig bortom kontroll, där löst sammansatta grupper med mycket små medel kan ha stor negativ inverkan på kritisk infrastruktur.

Vissa uppgifter tyder på kopplingar till ryska statliga institutioner, men något samband som med säkerhet skulle belägga att Ryssland initierat och samordnat ett cyberkrig mot Georgien saknas i dagsläget. Vad som framförallt talar emot en statlig aktör är att Ryssland torde ha resurser att i mycket högre grad lamslå det georgiska IT-systemet. Om man ändå antar att cyberattacken var statsdirigerad är vidare analys angelägen, för att belägga om det av något skäl förelåg begränsningar – exempelvis ryska inrikespolitiska – i användningen av dessa resurser.

Om en rysk statlig operation bedrevs utifrån ett perspektiv av information som maktmedel är fallet Georgien ett stort misslyckande. Tbilisis fokus på att från konfliktens första dag föra ut sitt budskap – helt oavsett sanningshalt – via internationella media gav landet ett medialt informationsövertag över Ryssland, som Moskva svårligen kunde återvinna. Dessutom är det troligt att Internetattackerna snarare medverkade till att förstärka den georgiska sidan i dess strävan att förmedla sitt budskap. Cyberkriget bör rimligen ha medverkat till Saakasjvilis framgångsrika val av informationsstrategi, måhända för att hans reaktion möjligen var att prioritera internationell opinionsbildning enligt ungefär samma logik som ovan redovisats avseende media. I den mån en informationsblackout lett till något tunnelseende på georgisk sida har effekten snarare varit positiv och enande för såväl nationell som internationell opinion. I termer av informationskrig visar då fallet Georgien på en situation där åtgärdernas effekt motverkar det övergripande syftet. I så fall illustrerar det hur informationslandskapets förändringar ger upphov till det oväntade i händelse av nutida och – förmodligen i än högre grad – framtida krig och konflikt.

Slutsatser:

- Betydelsen av cyberkriget mot Georgien har med stor sannolikhet överdrivits. IT-angreppen tyder dock på ett visst mått av samordning i val av tidpunkt och metod, men det tycks inte i lika hög grad gälla

avseende styrka och riktning. Genomslaget på kritisk infrastruktur var mycket litet.

- Vissa uppgifter tyder på kopplingar till ryska statliga institutioner, men något samband som med säkerhet skulle belägga att Ryssland initierat och samordnat ett cyberkrig mot Georgien saknas i dagsläget.
- IT-angrepp ger mycket politisk verkan för liten ekonomisk investering. IT-angrepp kommer därför troligen att vara ett standardvapen i konflikter framöver, antingen som hemliga statsoperationer eller att enskilda individer och organisationer kommer att utföra fristående datornätverksattacker. Angreppen kan till och med komma från länder som inte är inblandade i konflikten över huvud taget, men som har individer som är emotionellt eller på annat sätt involverade i konflikten.
- För Europa innebär detta att om stater hamnar i en situation där de stöder ena parten i en konflikt kan de angripas av den andra partens supportrar. Även en fredlig konflikt som till exempel en dispyt mellan stater där statsledningarna är överens om att den uppkomna situationen ska lösas med hjälp av förhandlingar skulle kunna utlösa den datormässiga versionen av kravaller. I synnerhet om media eller någon politisk extremgrupp har intresse av att spåda på fientligheterna.

5 Folkrättsliga betraktelser

Mycket av krigsutbrottets och krigets faktiska omständigheter är ännu oklara. I den mån som detta händelseförlopp säkert kan fastställas – något som är svårt då vare sig georgisk, ossetisk eller rysk beskrivning därav utan vidare kan godtas såsom fakta, då dessa tre parter alla har intresse av att för dem oförmånliga sidor i konflikten inte framkommer – kan det folkrättsliga ansvaret klarläggas. Föregående kapitel om informationskriget utgör en indikation på problematiken. Genom att beröra ett flertal i konflikten diskuterade folkrättsliga normer, utgör emellertid avsnittet en grund för att förstå varför konflikten beskrivs på visst sätt av de olika parterna och vad som utgör brott mot folkrätten ur det internationella perspektiv mot vilket parterna sökt anpassa sitt handlande.

5.1 Vilken folkrätt?

För att kunna fastställa vad som utgör brott mot folkrätten, måste man först klargöra vad man menar med folkrätt, eller internationell rätt, med vilket här menas det system av normer (inkluderande regler, principer och policy) och processer som är såväl auktoritativa som kontrollerande och framförallt styr relationerna inom det internationella samfundet. Detta är således något betydligt större än FN-stadgans folkrätt och förklarar, till skillnad från denna, folkrättens realiteter under perioder som kännetecknas av snabba och genomgripande förändringar i det internationella samfundet.

Olika stater har inte sällan olika syn på vad som är folkrätt. Här förs inte den officiella svenska synen fram, då studiens syfte är att förstå vad som hände, inte att söka påverka folkrätten i en för Sverige gynnsam riktning. Starkt förenklat kan sägas att folkrätten kan ses regelorienterat (rättslig positivism) eller policyorienterat, eller om så vill exkluderande eller inkluderande.

I USA har den senare synen under sextio- och sjuttioalet utvecklats till vad som kallas New Haven (Yale) skolan, enligt vilken folkrätt ses som en auktoritativ och kontrollerande beslutsprocess, en syn som även representeras av ordföranden i Internationella Domstolen i Haag. Den officiella hållningen till folkrätt i länder som inte kunde påverka beslutsprocessen genom eget agerande var och är inte sällan mer regelorienterad. Sovjetunionen och senare Ryssland har ofta förhållit sig kritiska till USA:s tolkning (och tillämpning) av folkrätten, men Georgienkriget kan ses som en rysk tillämpning av detta mer policyorienterade synsätt.

För att förstå folkrätt och dess tillämpning är det viktigt att inse att den är subjektiv i och med att den tillämpas av människor i deras beslutsfattande. Sådantillvida är folkrätt det som de som hanterar den tror att den är, d.v.s. *opinio juris* hos dem som har auktoritet och kontroll i världssamfundet. Lite slarvigt kan även sägas, att om en stat agerar folkrättsligt lite tveksamt och detta agerande inte möter allt för starka protester från världssamfundet, så får agerandet anses vara folkrättsligt tillåtet och kan därmed bidra till att omforma innehållet i folkrätten. Såväl Georgien som Ryssland har vid beslut om respektive inmarsch i Sydossetien agerat medvetet och räknat att deras agerande faller inom folkrättens ramar och därmed för framtiden konstituerar en *opinio juris*, som befäster och utökar rätten till sådant agerande i framtiden. Det tycks som om såväl Georgien som Ryssland delvis räknade fel.

5.2 Det georgiska ingripandet

Folkrätten innehåller inget förbud mot att nya länder bildas genom att bryta sig ur existerande. Däremot står det naturligtvis varje stat fritt att återupprätta konstitutionell ordning i en orolig del av landet, men det våld som används måste då vara selektivt och riktat mot dem som hindrar ordningen. Georgien anklagas bl.a. för att inte ha tillämpat proportionalitet i sina åtgärder och för att ha använt urskillningslöst eller icke diskriminerande våld som drabbat oskyldiga civila samt våld mot ryska fredsbevarande styrkor, vilka sistnämnda oavsett oklarheten i mandat, inte kan ha utgjort ett legitimt mål för georgiska trupper bara genom att finnas där. Det georgiska anfallet mot Tschinvali, som beskrivs ha inletts med en artilleriattack mot staden, förefaller sålunda ha utgjort ett brott mot folkrätten, men bruket av artilleri i sig gör det inte till ett folkmord.

5.3 Folkmordsfrågan

Anklagelsen i samband med Rysslands inträde i kriget mot Georgien om genomfört folkmord visade sig snart vara felaktig, även om anklagelsen som sådan kan försvaras med att mycket ”i krigets dimma” talade för att den georgiska inmarschen kunde ha utvecklats därtill och med att Rysslands inblandning förhindrade möjligheten till folkmord från georgiernas sida. Möjligen kan ryssarna komma att vilja diskutera Georgiens agerande såsom brott mot mänskligheten, något som folkrättsligt är enklare att fastställa än folkmord. Självfallet använde Ryssland sistnämnda anklagelse väl medvetet om att folkmord på kosovoalbanerna anfördes som grund för Nato:s angrepp på

Jugoslavien 1999. Rysslands agerande bottnar delvis i dess analys av nämnda Natoingripande, som så småningom ledde till Kosovos självständighet såsom suverän stat. Kosovofallet gav onekligen Ryssland något större folkrättsligt handlingsutrymme vad gäller att intervensera till förmån för en hotad etnisk minoritet.

5.4 Rysk utredning av folkrättsbrott

President Medvedev har skickat över trehundra förundersökningsledare och åklagare till Sydossetien. Uppgifterna från Ryssland tyder bara på att landet kan komma att åtala georgier för olika typer av krigsförbrytelser. Ryska generalåklagarämbetet företar storskaliga undersökningar av krigsförbrytelser begångna mot fredsbevarande ryska soldater, mot ryssar och mot sydossetier i samband med Georgiens inmarsch i Sydossetien. Förbrytelseerna gäller exempelvis avsiktlig förstörelse av kulturminnen och civil egendom, men även avrättning av ryska soldater. Det står Ryssland fritt att göra detta, även om de, som så småningom åtalas, i likhet med andra åtalade i Ryssland, inte alltid kan förvänta sig att få en rättvis rättegång.

Ordföranden i Ryska Generalåklagarämbetets undersökningskommission, Aleksandr Bastrykin, har i flera tidningsintervjuer uppgivit att undersökningen fastslagit att Georgiens armé invaderade Sydossetien med målet att förintabefolkningen och att georgisk militär gjort sig skyldig till omfattande brott, såsom eldgivning mot civila, våldtäkter och liknande i krig vanliga övergrepp. Den georgiska inmarschen sägs ha gått under kodnamnet ”rent fält” och georgisk militär sägs ha givit följande order: ”Det är vårt land, urminnes georgisk mark. Och den måste vi befria från främlingar.”¹⁴⁴ Med tanke på att kriget utgör fortsättningen av ett inbördeskrig under vilket mycket blod spillts på såväl georgisk som ossetisk sida och många fördrivits från hus och hem, vore det snarast förvånansvärt om kriget inte redan från dess inledning urartat.

Anklagelser om användning av ”förbjudna vapen” förekommer ofta i militära konflikter som en del av informationskriget mot motståndaren och detta krig har inte utgjort något undantag. Sedan länge pågår ett internationellt arbete med att försöka åstadkomma internationella förbud mot diverse vapensystem och de, som verkar därför, kommenterar naturligtvis nya uppgifter om att sådana vapen använts. Hittills går det inte att belägga att några vapensystem, som allmänt är att anse som förbjudna, skulle ha använts i kriget. Såsom ovan anförts, kräver folkrätten proportionalitet i användningen av våld och förbjuder användningen av urskillningslöst eller icke diskriminerande våld mot civila, vilket troligen

förekommit vid användningen av salvpjäser – ett slags raketartilleri med vilka inte punktmål utan bara större områden kan beskjas. Uppgifter finns även om användning av klustervapen, men uppgifterna är i skrivande stund för vaga för att det ska kunna fastslås om användningen varit otillåten.

5.5 Det ryska ingripandet

Att försvara egen trupp som attackeras utomlands är tillåtet enligt rysk och amerikansk folkrättssyn (om inte alltid av svensk). Försvar av egna medborgare på andra sidan statsgränsen möter däremot betydligt mer motstånd internationellt, då det skulle kunna användas till att rättfärdiga angreppskrig.

Anklagelser om att Ryssland inte visat proportionalitet i sina åtgärder måste tas på allvar, men det är svårt att helt förneka att Ryssland åtminstone försökt göra detta. Självfallet ger i det här fallet rätten till självförsvar, grundat på den ryska trupp som anfallits runt Tschinvali, inte rätt till samma storlek på insatsen, som en intervention för att förhindra folkmord i så gott som hela Sydossetien.

Ryssland tog upp Sydossetienkonflikten i FN:s säkerhetsråd den 7 augusti, men fick inget gehör för kravet på vapenvila (dessförinnan hade Ryssland tagit upp konflikten den 21 april, 30 maj och den 21 juli). Med hänsyn till skyddssyftet kan nog inte Rysslands snabbhet i reaktionen – att gå till krig – klandras, vilket dock inte innebär att Rysslands agerande före, under och efter krigsoperationen står ovan kritik. Rätten att gå i krig kan omfatta att återställa *status quo ante*, inte mer. Rätten till humanitär intervention, som Ryssland hävdar, begränsas liksom Georgiens inmarsch av proportionalitetsprincipen, att inte använda mer våld än som krävs av ändamålet med det. Den ryska inmarschen i Abchazien framstår inte som proportionell. Dessutom är det oundvikligt att Rysslands agerande före, under och efter krigsoperationen också påverkar bedömningen av Rysslands syfte med kriget. I den mån de uppgifter som cirkulerar om Rysslands krigsförberedelser och information om det förestående krigsutbrottet veckorna och dagarna före kriget kan beläggas, desto mer ansvar hamnar på Ryssland för den eskalering av konflikten som ledde till Georgiens inmarsch och desto mindre legitimt framstår folkmordsargumentet såsom stöd för Rysslands inmarsch. Detta minskar dock inte Georgiens ansvar för attacker mot icke-militära mål och attacken mot den ryska fredsbevarande trupp, som fanns grupperad utanför Tschinvali.

5.6 Hjälp till krigsfrivilliga

Rysslands hjälp till krigsfrivilliga, som skulle hämnas oförrätterna georgierna gjort dem, kan ifrågasättas, då en del av dessa sägs ha gjort sig skyldiga till krigsförbrytelser, såsom mord på civila, förstörelse av civil egendom och plundring. Rätten till humanitär intervention begränsas inte bara till proportionalitet, utan även till adekvans. Givet Rysslands handlingsmöjligheter synes inte hjälpen till krigsfrivilliga uppfylla adekvanskravet. Men att den ryska hjälpen skulle ha givits till de krigsfrivilliga i avsikt, att dessa skulle begå krigsförbrytelser, låter sig knappast ledas i bevis. Mycket talar för att många ossetier gjort sig skyldiga till krigsförbrytelser och det är beklagligt att det ryska generalåklagarämbetets i Sydossetien verksamma undersökningskommission inte också tycks insamla bevis över påstådda krigsförbrytelser riktade mot de i Sydossetien bosatta etniska georgierna.

5.7 Kritiken av agerandet

Ser man sammantaget till i vad mån Ryssland och Georgien haft rätt till kriget och i vad mån dessa gjort rätt i kriget, borde inte kritiken mot Ryssland vara så stark som den blivit i förhållande till kritiken mot Georgien. Förklaringen till kritiken ligger snarare i vad Ryssland gjort före samt efter kriget; i den avsiktliga destabiliseringen av Georgien. (Det officiella tagandet av krigsbyten har heller inte direkt stärkt Rysslands position.) Rysslands erkännande av Sydossetien och Abchazien som självständiga stater uppfattas som en provokation i stora delar av världssamfundet. Problemet är inte erkännandet av självutropade lilleputtstater, utan att som första stat erkänna ett angränsande landområde man nyss marscherat in i och har full kontroll över såsom självständig stat.

5.8 Framåtblick

Världssamfundet ställs inför valet av en långvarig om inte permanent konflikt med Ryssland i fråga om områdenas status och därmed om Georgiens gränser eller att såsom fullbordat faktum acceptera Rysslands militära seger och erkänna dessa av Ryssland skapade miniatyrstater. Men inget av dessa alternativ gör det enkelt att låta Georgien bli Natomedlem, kanske den tydligaste signalen som kunde sändas till Ryssland om att Europa inte längre är villigt att acceptera gränsjusteringar till följd av militära interventioner och invasioner i grannländer

och att Ryssland inte vinner på att använda sig av militärt våld för att undvika att bli ”inringat” av Nato-stater.

Det är onekligen svårt att tänka sig, att utbrytarrepublikerna småningom vinner brett erkännande bland världens stater. Ett erkännande från världssamfundet av Abchazien och Sydossetien skulle öppna för allehanda etniska minoriteters krav på självständighet, en utveckling som en mängd stater – paradoxalt nog även Ryssland – skulle motsätta sig. Mot ett erkännande talar även att den etniska rensning, som 1993 ledde till fördrivningen av nästan 250 000 georgier från Abchazien, därmed skulle belönas, vilket skulle kunna få ohyggliga följder om det inspirerade andra oroshärdar till efterföljd.

Misstanken att Ryssland så småningom införlivar områdena med Ryska Federationen ter sig överdriven. Därmed skulle Ryssland vid en framtida tidpunkt återuppliva den internationella kritik landet nu ådrar sig, utan att få några egentliga fördelar därav. De små områdena, som fortsatt kommer att isoleras av Georgien, förblir i vilket fall helt beroende av Ryssland såväl ekonomiskt som försvarspolitiskt.

Georgien har anhängiggjort flera mål mot Ryssland vid Internationella brottmålsdomstolen ICC (International Criminal Court). Dels gäller det etnisk rensning för hela perioden 1993-2008, dels ryska styrkors uppträdande under det senaste kriget. Dessutom har Georgien lämnat en anmälan till Internationella domstolen ICJ (International Court of Justice) om det ryska agerandet i Sydossetien och Abchazien.

Slutsatser:

- Ryssland har folkrättsligt agerat ”amerikanskt” med sitt utökade självförsvar och sin tidiga humanitära intervention. Ryssland får accept för detta i världssamfundet. Däremot får Ryssland inte accept för åtgärder som lett/leder längre än till *status quo ante*.
- Genom att ha genomfört och inte fått accept för åtgärder, som lett/leder längre än till *status quo ante*, missade Ryssland tillfället att få folkrättslig auktoritet i världssamfundet och räddade därmed paradoxalt nog Georgien från att bli uthängt för krigsförbrytelser.

6 Konsekvenser för Georgien

För Georgiens eget vidkommande lär kriget få stora konsekvenser och de lärdomar som den georgiska statsledningen och befolkningen kan dra är flera. De rent militära lärdomarna behandlas i det militärtaktiska kapitlet, och frågan om Nato-medlemskap i kapitlet om Nato.

6.1 Ytterligare konfliktlösning blir svårt

Under 1990-talet förekom, som indikerats i kapitel 2, öppet krig mellan centralmakten i Tbilisi och Abchazien respektive Sydossetien med Ryssland som direkt och indirekt part på utbrytarrepublikernas sida. De påföljande åren nåddes avtal om eldupphör och tillfälliga fredsavtal. Under ca femton års tid, under relativt gynnsamma omständigheter, kunde ingen permanent lösning nås rörande de viktigaste frågorna, nämligen statusfrågan och flyktingfrågan.

Innan kriget var läget att Abchazien ville bli självständigt och att Sydossetien ville tillhöra Ryssland. Georgien accepterade ingen av dessa lösningar men Ryssland var då inte berett att erkänna vare sig abchazisk självständighet eller Sydossetien som en del av Ryssland. När det gäller de över 200 000 georgier som under 1990-talets krig fördrivits från Abchazien¹⁴⁵ ville inte Abchazien tillåta att de återvände eftersom georgierna då skulle kunna bli i majoritet. Dessa georgier har sedan dess varit internflyktingar i övriga Georgien. Kriget 2008 kan ha resulterat i ytterligare 128 000 flyktingar.¹⁴⁶ I sammanhanget kan noteras att den sydossetiske *de facto* presidenten Kokoity tycks ha försvunnit från Sydossetien i samband med att kriget inleddes. Det ledde till att Ryssland blev än mer dominant.

Såväl Abchazien som Sydossetien har sedan lång tid tillbaka tagit interna beslut om att be Ryssland om erkännande som självständiga stater. Efter enhälligt beslut i ryska parlamentet 2008 biföll Ryssland dessa önskemål

Det är osannolikt att några större stater kommer att erkänna separatistregionerna som självständiga. Som framgår i kapitlet om folkrätt behöver inte detta vara av avgörande betydelse. Det regionala ledarskapet har säkert uppfattat saken som att deras *de facto* självständighet har rört sig mot en *de jure* självständighet. Detta är vad Georgien måste förhålla sig till.

Frågan om separatistregionernas status har tidigare varit helt låst. Efter kriget har förhandlingarna om status helt lagt ner och i och med självständighetsdeklarationen anser Abchazien och Sydossetien att frågan är löst. Vilka ekonomiska och politiska vinster och förluster det får för Abchazien respektive Sydossetien återstår att se. Som indikerats i kapitel 2 kan det dock konstateras att Abchaziens förutsättningar att fungera som självständig stat är större än Sydossetiens, som bland annat på grund av sitt geopolitiska läge är beroende av Ryssland. Det är svårt att se att regionerna skulle kunna utvecklas till välmående stater i harmoni med övriga Georgien.

Det får även anses som högst osannolikt att någon lösning av flyktingfrågan som innebär ett återvändande till Abchazien kan komma till stånd inom överskådlig tid. Detta innebär en enorm prestigeförlust för Georgien som inte velat integrera internflyktingarna i Georgien, eftersom det i praktiken skulle vara ett erkännande av omöjligheten att lösa frågan.

I Sydossetien har etniska georgier och sydosseter trots problem kunnat leva sida vid sida. Tschinvali, huvudorten i Sydossetien, ligger till exempel omgiven av byar där georgier varit i majoritet. Indikationer efter kriget tyder på att dessa inte skall tillåtas återvända till Sydossetien. Georgiens långsiktiga problematik med internflyktingar har således försämrats avsevärt av kriget.

Ryssland får efter erkännandet ett indirekt ansvar som man tidigare inte har behövt ta. Det blir inte bara en ny utgiftspost vid sidan av de ryska republikerna i Norra Kaukasien, utan även två konfliktlatenta regioner som man säkerhetspolitiskt måste hantera och som kan riskera att dra in Ryssland i en konflikt även när Ryssland inte vill.

Slutsatser:

- En lösning på Georgiens problem med internflyktingar som fördrivits från Abchazien och Sydossetien både under 1990-talet och efter kriget 2008 har i praktiken omöjliggjort för lång tid framöver.
- En fredlig återintegrering av separatistregionerna inom Georgiens gränser ter sig som allt mer osannolik. Det internationella samfundets hantering av frågan kommer att utgöra ett test på dess förmåga att ta ansvar för Europas närområde.

- Ryssland har på grund av sitt stöd och erkännande ”adopterat” två konfliktlatenta regioner som kan dra in Ryssland i nya problem mot Moskväs vilja. Hur Ryssland avser hantera detta återstår att se.

6.2 Test av Georgiens demokrati

Det politiska landskapet i Georgien har sedan rosenrevolutionen 2003 och Michail Saakasjvilis makttillträde 2004 präglats av presidenten och dennes politiska parti Nationella rörelsen. Den sittande regimen har emellertid i ökande omfattning kritiserats för maktmissbruk, valfusk och för att ha misslyckats med att återupprätta Georgiens territoriella integritet. Samtidigt har regimen varit mycket framgångsrik i reformeringen av poliskåren och försvarsmakten. Oppositionen har varit splittrad och en substantiell motvikt till presidentblocket har saknats. Den framtida utvecklingen för det politiska ledarskapet är inte helt uppenbar.

Den georgiska centralmakten har haft lågt förtroende i utbrytarregionerna även innan kriget, speciellt efter att Georgiens dåvarande försvarsminister Irakli Okruasjvili genomförde väpnade insatser i Sydossetien 2004. Efter kriget har centralmakten med all säkerhet förlorat all trovärdighet och legitimitet gentemot Sydossetien och Abchazien. Hur andra regioner med icke-georgiska minoriteter kommer att betrakta Tbilisi återstår att se.

Saakasjvilis egen maktställning lär försvagas på sikt. I viss mån beror det på hur det uppfattas att han skötte konflikten. Om den georgiska allmänheten uppfattar att han gjorde det enda möjliga mildras kritiken. I det större perspektivet är det dock svårt att se hur kan skulle gå stärkt ur krisen. Kriget får sägas utgöra en slutpunkt för de georgiska möjligheterna att återupprätta sin territoriella integritet.

Saakasjvilis ställning gentemot omvärlden har skadats. Förmodligen kommer de stater och utländska politiker som tidigare stött Georgien att fortsätta att göra det trots eventuella tillkortakommanden i den georgiska hanteringen. Kriget har samtidigt medfört en ökad grad av nationalism och patriotism i Georgien. Det är en viktigare förklaring till den stora uppslutningen bakom Saakasjvili än stödet till honom som person eller det parti han företräder.

Eftersom det synes vara ett underliggande ryskt syfte att framtvunga ett regimskifte i Georgien har möjligen stödet för presidenten, snarare än Saakasjvili som person, stärkts. Vare sig nationellt eller internationellt uppfattas de ryska

kraven på regimskifte och avgång seriöst. Om det skulle ske skulle det innebära att de ryska önskemålen besannas. Därför blir det principiellt viktigt att låta Saakasjvili sitta kvar till ett formellt val.

Om Saakasjvili sitter kvar till dess att det hålls val i Georgien, kan det ses som ett viktigt demokratitest. Om Georgien under svåra omständigheter och under utländska påtryckningar kan hantera en politisk kris utan att hemfalla åt ”revolutioner” har visat att man nått en viss grad av institutionell mognad. Det skulle stärka landets chanser att integreras i EU och Nato på sikt.

För Rysslands del är det svårt att de att ett regimskifte skulle gagna landet. Oavsett om Saakasjvili byts ut på kort eller lång sikt är det osannolikt att det skulle bli en prorysk president. Inga georgiska politiker som stödjer Ryssland kan i dagsläget ha en chans att slå sig fram till landets högsta maktpositioner. Den enda uppenbara vinsten för Ryssland med ett regimskifte skulle vara att Saakasjvili, en person som framförallt Putin haft en personlig aversion mot, inte längre skulle styra Georgien.

Slutsatser:

- Kommande georgiska val ger en fingervisning om Georgiens institutionella och demokratiska mognad.
- Ett regimskifte i Georgien skulle svårligen gynna Ryssland annat än att Saakasjvili som person skulle träda tillbaka och därmed inte längre ”reta” Ryssland.

6.3 Tbilisis försvarspolitiska lärdomar

Georgien har haft tre grundläggande försvarspolitiska drivkrafter sedan 2003. För det första har Georgien eftersträvat Nato-medlemskap, för det andra har man försökt komma tillrätta med inhemska separatister och internationella terrorister, samt för det tredje har man satsat på att stärka sin försvarsförmåga gentemot Ryssland. Kapitlet om de militärtaktiska och operativa aspekterna av kriget visar att såväl Georgien som Ryssland kan dra en del rent militära slutsatser. Den allmänna försvarspolitiska inriktningen lär emellertid påverkas även den.

En rent praktisk aspekt för Georgien att beakta är förekomsten av ryska förband inom Georgiens gränser. Att resterna av den sovjetiska transkaukasiska stridsgruppen (GRVZ), som enligt ett OSCE-möte i Istanbul 1999 skulle ha

dragits tillbaka redan efter ett par år, stannade av olika skäl kvar fram tills 2007 och utgjorde ett politiskt problem för Georgien, ligger i nära medvetande. Uttåget av dessa förband var länge en återkommande stötesten, men blev till sist en av Saakasjviliadministrationens faktiska framgångar. En för Georgien sett mycket praktisk konsekvens av kriget är således att man riskerar att få återuppleva reträttproblematiken när ryska förband som ömsom avser stanna och ömsom drar sig tillbaka till ryskt territorium.

Den georgiska statsledningen har efter kriget erkänt att man inte räknade med ett kraftigt ryskt ingripande.¹⁴⁷ Detta antagande framstår i efterhand som den kraftigaste enskilda felbedömningen under kriget.

Eftersom det inte framkommit något som tyder på att den ryska insatsen skulle vara en engångsföreteelse, Ryssland har till exempel varnat Moldavien för liknande scenarier, kommer Georgien i efterdyningen av kriget troligen att tänka igenom sina framtida insatser mot separatistregionerna. Detta borde leda till mer försiktig politik mot utbrytarregionerna av rent försvarspolitiska skäl.

Den till Nato-medlemskap syftande reformeringen av den georgiska försvarsmakten har kraftigt förbättrat landets förmåga jämfört med situationen innan reformen. Det internationella stödet har varit omfattande och genomslaget har varit stort. Det förefaller även som de georgiska stridkrafterna givet sina förutsättningar, och sin inriktning mot *counter-insurgency*, kunnat tillfoga de reguljära ryska trupperna viss skada. Det torde leda till en georgisk slutsats att det lönar sig med välövade förband, men att numerären och tillgång till avancerade vapensystem är en förutsättning för att kunna möta och hejda reguljära ryska trupper. Denna slutsats leder till behov av en viss ominriktning av försvarsmakten mot ett territorieförsvar istället för internationella insatser.

De georgiska försvarsutgifterna har ökat med 921 procent mellan 2003 och 2007¹⁴⁸ och efter kriget lär de öka ytterligare. Det kan till exempel finnas behov av reguljära förband med starkt luftförsvar, pansarvärn och mekaniserade pansarskytteförband med mörkerkapacitet, trots den kuperade terrängen, eftersom det skulle stärka den georgiska försvarsförmågan i högre grad än vad den lättbeväpnade Västspansrade *counter-insurgency*-förmågan gjort.

Nya materielsystem är dock inte bara kostnadsdrivande, utan även en politiskt sett svårare förmåga för Georgiens internationella samarbetspartners att tillhandahålla. Om Georgien avser skaffa dylika system i större omfattning än tidigare får frågan utrikespolitisk bäring och kan ställa andra länder inför svåra val eftersom det i Moskva kan uppfattas som offensivt.

Slutsatser:

- Som ett resultat av kriget kan Georgien få ytterligare ryska förband på sitt territorium, om än i separatistregionerna, vilket ändrar landets försvarspolitiska förutsättningar.
- En av de största försvarspolitiska lärdomarna i Georgien är förmodligen att ett gediget territorialförsvar snarare än förmåga till *counter-insurgency* och internationella insatser skulle gagna landets säkerhet mest.
- Om Georgien vill köpa avancerade vapensystem av sina samarbetspartner kan det ställa dessa inför ett svårt val om de inte vill stöta sig med Moskva.

6.4 Forcerad utrikespolitisk från Georgien

Georgiens utrikespolitiska hållning har under hela den postsovjetiska perioden direkt definierats av dess relation till Ryssland. Orienteringen mot EU och Nato är inte enbart baserat på en upplevd känsla av tillhörighet, den kan även ses som en reaktion mot Ryssland och den ryska ambitionen att utöva inflytande.

Ett av Georgiens återkommande problem är att man inte fått någon uppmärksamhet från Väst annat än då Ryssland bedrivit hårdför politik, även i dessa fall har de georgiska önskemålen om stöd i de flesta fall varit obesvarad. Det har lett till en ”vargen-kommer-situation” där Georgien anklagat Ryssland för övergrepp oavsett om så varit fallet eller inte. Internationaliserandet av konflikten har varit en huvudlinje i georgisk politik och som den ryske försvarsanalytikern Pavel Felgenhauer menar har varit framgångsrik efter kriget.¹⁴⁹

I samband med kriget har det ryska agerandet varit mycket tydligt. Det borde ha undanröjt eventuella kvarvarande europeiska tvivel om den georgiska utsattheten. Det är dessutom av vikt att Saakasjvili direkt kopplar ihop den avbrutna ryska offensiven mot Tbilisi med att George Bush uttalade sig i frågan.¹⁵⁰

Georgiens förhållande till EU, Nato och Väst i övrigt kommer i stor utsträckning att betingas av hur landet hanteras på såväl kort som lång sikt. Om Georgien inte känner att det får stöd för sin position ökar den upplevda utsattheten och

övergivenheten. I ett dylikt scenario riskerar Georgien att återigen bli en svår samarbetspartner. Om inte Georgien får uppmärksamhet för sin oro för nya ryska insatser ökar risken för att Georgien blir högljutt på den internationella scenen. Ett exempel är att om Västerländska fredsbevarande styrkor eller observatörer skall sättas in i konflikten så skulle säkerligen Georgien vilja att de finns i Sydossetien, inte bara utanför. Om den internationella styrkans mandat enbart sträcker sig till att hålla georgiska styrkor borta från Sydossetien och till att hålla ryska styrkor borta från Georgien, inklusive Sydossetien, erkänns med viss automatik områdena som självständiga under ryskt beskydd.

Georgiens utrikespolitiska orientering visavi Europa synes i dagsläget vara än starkare präglad av uppdelningen i "nya och gamla EU" än vad som tidigare varit fallet. Om Georgien anser att nya EU, till exempel Polen och Baltstaterna, är Georgiens vänner, och det gamla EU står för det sexpunktsavtal som Frankrike framförhandlat i Moskva, kommer säkerligen den georgiska europapolitiken att följa detta mönster även framgent. Det gör möjligen den georgiska utrikespolitiken svårare att hantera för EU som helhet. Georgiens närmaste bundsförvant synes även fortsättningsvis vara USA, oavsett vem som blir nästa president i USA. Kriget torde ha befäst den georgiska inställningen att Nato är prioriterat över EU.

Kriget riskerar att få överspillingseffekter på de regionala relationerna. Ryssland har traditionellt haft en stark relation till Armenien, som formellt ligger i krig med Azerbajdzjan över den armeniskockuperade azeriska enklaven Nagorno-Karabach. Konfliktrisken i Nagorno-Karabach är mycket allvarlig.

Armenien ligger dessutom rent geografiskt inlåst och är beroende av georgiskt territorium för import och transporter från Ryssland. Det finns fog att anta att Georgien kommer att vara motvilligt till att upplåta sitt territorium och luftrum till ryska militärtransporter som skall till Armenien och på så sätt kan Georgiens relation till Armenien indirekt skadas. De krafter som släppts fria i och med Georgienkriget är svåra att överblicka och dess konsekvenser på Nagorno-Karabach lär bli stora.

Slutsatser:

- Om inte Georgien får gehör i Väst för sina problem riskerar landet att utmärka sig som en svår samarbetspartner.
- Om Väst negligerar Georgien, som trots allt varit ett föredöme på många sätt bland postsovjetiska stater (ekonomisk politik, reformer m.m.),

skickas negativa signaler till andra stater som på sikt vill närma sig EU och Nato. Om inte Väst hanterar Ryssland och Georgien på ett lämpligt sätt så mister EU och Nato sin attraktionskraft.

6.5 Stopp i energitransiten

Georgien har endast mindre egna stora tillgångar av olja eller gas. Däremot är landet en vital transportled av olja och gas från Kaspiska havet till Svarta havet, Medelhavet och vidare till världsmarknaderna. De viktigaste systemen är oljeledningen Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC), en närliggande mindre ledning från Baku via Tbilisi till Supsa vid den georgiska Svarta havskusten. Vidare finns en stor gasledning mellan Baku, via Tbilisi, till Erzerum i centrala Turkiet (BTE) samt ett antal mindre gasledningar från bland annat Ryssland till Georgien.¹⁵¹ Flera av dessa påstås ha utsatts för angrepp under kriget och BP, som driver BTC, deklarerade att man stängde av oljeflödet som en säkerhetsåtgärd. Detaljerna kring exakt vad som hänt och vilka konsekvenserna blir är fortfarande vaga. Ryska styrkor har till exempel stannat kvar i hamnstaden Poti, vilket har lyfts fram som ett sätt att kontrollera oljeledningen från Georgien.

Eventuella ryska insatser mot bland annat BTC är intressanta av flera skäl. Ledningarna saknade till exempel militär signifikans. Det utgjorde inte heller en vital del av det direkta georgiska energibehovet. Syftet med angreppen synes således ha annan grund, troligen som en allmän insats syftande till att slå sönder civil georgisk infrastruktur, skada Georgiens ekonomi och demonstrera makt över energiflödet.

Den direkta ryska kontrollen över olje- och gasflödet kan dock ifrågasättas. Den säkerhetszon som Ryssland kunnat etablera som ett resultat av fredsavtalet sträcker sig inte över ledningarna. Det är inte klarlagt om kvarvarande trupper i Poti har kontroll över energiinfrastrukturen. Kontrollen tycks således främst sträcka sig till den marina komponenten som kan hindra energileveranser med fartyg.

Det faktiska bortfallet av energi som anfallet resulterade i var inte speciellt stora i volymer räknat, givet den korta tid som den direkta konflikten varade. Det gör att konsekvenserna på prisbildningen blev små och svårsmå. Vare sig inkomstbortfallet för exportören, i detta fall Azerbajdzjan samt transitlandet Georgien kan ha blivit speciellt stort i reella termer. Däremot är den georgiska budgeten känslig även för mindre incidenter.

Även om ryska förband skulle stanna kvar i Poti under lång tid skulle det inte innebära total dominans över olje- och gasflödet. De oljeledningar som går till Supsa har kapacitet på 130 000 fat per dag medan BTC ligger på en miljon fat per dag och denna ledning går utanför den ryska kontrollen. För gasledningar är motsvarande kapacitet för en intern georgisk ledning 1,9 respektive 22 miljarder kubikmeter per år för BTE.

Det har visserligen under lång tid varit ett ryskt intresse att underminera pålitligheten i den sydkaukasiska transportrutten, men det finns idag inga bevis för att detta skulle vara en drivkraft bakom det ryska kriget. Snarast bör insatserna ses som ett delement i den ryska ambitionen att utöva inflytande som drevs upp av kriget.

Vinsten med de ryska insatserna mot energitransporten kan vara kontraproduktiv. Oljeledningarna ägs av Västerländska bolag som Ryssland vill ha goda relationer med (t.ex. ENI och Statoil) och en av delägarna i BTE är ryska Lukoil. Det är inte uppenbart varför Ryssland skulle vilja genomföra insatser mot tredje part när man samtidigt vill etablera sig på europamarknaderna.

Energiproblemen illustrerar problematiken om kontroll över strategiska nyckelpositioner. En stor del av Georgiens, Armeniens och Azerbajdzjans handel är beroende av de georgiska hamnarna och transportlederna. Rysk kontroll över dessa skadar ekonomierna som helhet. Främst Georgiens kreditvärdighet är avhängig suverän kontroll över strategiska noder. Därtill är ryskt inflytande över dessa noder en viktig symbolhandling, som förmodligen är av större betydelse än det faktiska bortfallet av olja. Investerare lär till exempel bli mindre benägna att satsa på Georgien i framtiden. Därför var det av avgörande betydelse att Ryssland 8 september deklarerade att man skulle lämna georgiskt territorium utanför separatistregionerna.

Den opålitlighet i den kaukasiska transportrutten som Ryssland kan tänkas vilja underblåsa med de ryska insatserna ställer dock inte de ryska transportrutterna i bättre dager eftersom det är Ryssland som varit ansvarigt för insatserna i Georgien. En underliggande fråga var om Ryssland skulle använda energileveranserna som ett påtryckningsmedel mot Europa i konfliktens bakvatten, men efter att Ryssland visat sig nöjt med EU:s svar minskade denna risk. På längre sikt kan till och med Kina bli en vinnare eftersom energiproducenter i Centralasien kan bli ännu mer skeptiska till såväl den ryska som den kaukasiska rutten och därmed satsa hårdare på export till Kina.

Slutsatser:

- Energifaktorn har förmodligen inte varit en drivkraft bakom kriget, men de ryska insatserna har varit riktade mot energiinfrastruktur trots att det inte utgjort militärt relevanta mål. De synes snarast vara delar i en rysk straffexpedition ämnade att förstöra basen för georgisk ekonomi.
- Kriget har delvis diskrediterat pålitligheten i den kaukasiska transportrutten, men Rysslands ställning har för den sakens skull inte stärkts. På längre sikt kan snarast Kina bli en vinnare.

7 Rysslands politik och väg framåt

Detta kapitel behandlar Rysslands interna politiska utveckling, dess relationer med grannländerna samt dess väg framåt.

7.1 Det interna maktspelet

När Dmitrij Medvedev efterträdde Putin som president hoppades och trodde många i Väst att han skulle innebära en vändning mot en mer Västvänlig, fredlig och av ekonomiska intressen dominerad politik i stället för Putins politik, som gett säkerhetsorganen ett oproportionerligt inflytande i samhället och lett till allt sämre relationer med Väst. Medvedev hade främst arbetat med ekonomiska frågor, särskilt energifrågor, och vid sitt tillträde talade han om att utrota korrupktion och rättslöshet. Då han som väntat insatte den mer hårdføre Putin som premiärminister, betvivlade många att dubbelmakten skulle kunna hålla länge. Somliga trodde att om det blev konflikt mellan dem, så skulle Medvedev i kraft av sina befogenheter kunna avskeda Putin.

Det visade sig dock snart att Putin som premiärminister övertog en stor del av inflytandet över säkerhetspolitiken från presidenten (dvs behöll det), och Medvedev betonade att ingen förändring var att vänta. Den ryska upptrappningen gentemot Georgien, som bör ses som en fortsättning på Putins politik, stärkte militärernas och säkerhetsorganens (*siloviki*) ställning och prestige inom landet. Putin spelade en pådrivande roll under kriget och var den som först åkte ner till området för att uppmuntra trupperna och anklaga Georgiens ledning för folkmord på osseter och ryska medborgare med uppåt 2000 döda.¹⁵² Detta blev genast ett huvudtema i den ryska synen på kriget. Medvedev spelade med, utlyste landssorg för de döda och dekorerade soldater som utmärkt sig.

En första preliminär slutsats är alltså att Georgienkriget har befäst Putins och silovikernas ställning som den egentlige makthavaren respektive viktigare maktgruppen i Ryssland, medan Medvedevs och ”liberalernas” möjligheter att prioritera ekonomiska intressen och samarbete med Väst har drastiskt beskurits för flera år framåt. Om Medvedev nu till äventyrs inte kan acceptera den faktiska maktindelningen och inriktningen, är det inte omöjligt att han rätt snart väljer att avgå, av personliga eller hälsoskäl, varefter Putin åter kan bli president. Liksom Tjetjenienkriget förde Putin till makten 1999 har det korta segerrika Georgienkriget befäst hans makt.

En annan följd av kriget är att den under Putin etablerade politiska kontrollen av massmedia och folkopinionen bidragit till stegrad nationalism, hyllande av krigsmakten, ökad fientlighet mot Georgien, Nato, USA och Väst. Enligt opinionsundersökningar stöder en majoritet av ryssarna Sydossetiens och Abchaziens självständighet från Georgien och den ryska insatsen till deras hjälp. Mycket få kritiker av kriget vågar framträda.

En trolig effekt av kriget och den ökade spänningen gentemot Väst är alltså ökad likriktning inom massmedia samt repression av oliktankande och minskat utrymme för all politisk opposition, särskilt i fråga om utrikespolitiken. En minnesakt på Röda torget om invasionen i Tjeckoslovakien 1968 kvästes.

Georgier som bor i Ryssland lär återigen få det svårare att leva, liksom 2006, när Georgien hade utvisat ryska spioner. Nationella minoriteter, t.ex. tjetjener, som vill ha ökad bestämmanderätt inom Ryssland, lär samtidigt tystas lika brutalt som tidigare.

Slutsatser:

- I rysk inrikespolitik har Georgienkriget befäst Putins och silovikernas ställning som den egentlige makthavaren respektive den viktigare maktgruppen i Ryssland, medan Medvedevs och "liberalernas" möjligheter att prioritera ekonomiska intressen och samarbete med Väst drastiskt har beskurits för flera år framåt.
- Kriget mot Georgien har stärkt den ryska nationalismen och ökat fientligheten mot Georgien, Nato, USA och Väst.
- Kriget torde stärka likriktningen inom massmedia och minska utrymmet för all politisk opposition, särskilt i fråga om utrikespolitiken och regional autonomi.
- Kriget torde vidare leda till att Ryssland stärker sin krigsmakt och ser militära medel som alltmer användbara och legitima för att säkra vad man ser som säkerhetsintressen.

7.2 Ryssland och Väst

Den ryska krigsinsatsen och erkännandet av Sydossetien/Abchazien kan ses som en reaktion dels mot Västmakternas beslut att erkänna Kosovos självständighet från Serbien, vilket Ryssland starkt motsatt sig i flera år, bl.a. med tanke på Tjetjenien, dels mot Nato:s beslut i april att öppna vägen för Georgien och Ukraina att bli medlemmar. (Se Natokapitel) Det förra ansågs ge Ryssland rätt att stödja separatister inom sitt närområde, det senare som allvarligt hot mot ryska säkerhetsintressen. Ett politiskt syfte med kriget - förutom att straffa Saakasjvili - var således att i tid avvärja detta hot och vinna respekt för Rysslands upplevda säkerhetsintressen i Väst.

Särskilt USA kritiserades starkt för att ha stött Saakasjvili med vapen och rådgivare och USA:s ledning anklagades rentav för att i förväg ha känt till och deltagit i det georgiska anfallet som ett led i presidentvalskampanjen.¹⁵³ Kriget sågs som en seger som Ryssland kunde vara stolt över, en bekräftelse på att det är en suverän stormakt, som kunde straffa Georgien utan att USA eller Nato kunde förhindra det. Jämförelser gjordes med det amerikanska nederlaget i Vietnam 1975.¹⁵⁴ Efter kriget följde Ryssland med största misstänksamhet hur USA skickade humanitär hjälp med militärflyg och örlogsfartyg, och betonade Montreux-konventionens begränsningar för icke-turkiska fartygs passage genom Bosporen trots att USA inte undertecknat den.¹⁵⁵

Samtidigt med kriget inledde Ryssland en politisk kampanj gentemot Väst för att rättfärdiga sin sak. Man lade hela skulden på Georgiens ledning, som uppgavs ha startat kriget, och framställde sin roll som självförsvar mot det georgiska anfallet i enlighet med folkrätten. Medvedev förklarade rentav att ryssar är fredsälskande och att varken den sovjetiska eller den ryska staten någonsin startat ett krig.¹⁵⁶ Man försöker på allt sätt visa att ett folkmord på ryska medborgare i Sydossetien ägt rum och att Ryssland därför hade rätt att ingripa med sina fredsbevarande styrkor (på ryska heter det dock fredsskapande - *mirotvortjeskie*) till deras försvar liksom Nato hade gjort i Kosovo. (Om propagandakriget, se speciellt kapitel) Det talades bl.a. om att stämma Saakasjvili inför internationella brottmålsdomstolen i Haag (trots att Ryssland inte ratificerat sitt deltagande, men det har Georgien gjort).¹⁵⁷ Man förnekade etnisk rensning av georgier från Sydossetien och allt tal om rysk ockupation och övergrepp i det egentliga Georgien. Medvedev talade rentav om harmonisk samexistens i Ryssland, och anklagade Georgien för att i början av 1990-talet ha avvisat skapandet av autonomier och fördrivit folk.¹⁵⁸ Erkännandet av Sydossetiens och Abchaziens självständighet ansågs som nödvändigt för att skydda folken. Som tidigare

nämnts kan dessa ”stater” snart komma att sluta militärallianser med Ryssland, legalisera fasta ryska militärbaser och även ansöka om anslutning till Ryssland, vilket Ryssland kan bevilja för båda eller en av ”staterna”.

Ryssland måste emellertid konstatera att dess krig mot Georgien fördömdes i Västvärlden, som alltmer enat ställde sig på den svagaste och mest lidande partens sida. Väst försvarade Georgiens territoriella integritet och utlovade hjälp (se övriga avsnitt). Tesen om folkmord i Sydossetien gick inte hem utan i stället fick den etniska rensningen mot georgierna allt fler belägg och trovärdighet tack vare den öppna Västliga informationsförmedlingen. Man mindes också Rysslands krig mot separatisterna i Tjetjenien 1994-96 och 1999-2002, som medförde hundratusentals offer, flyktingströmmar och svår förstörelse. Jämförelser gjordes med Hitlers annektering av Sudetlandet 1938 och den sovjetiska invasionen av Tjeckoslovakien 1968.

Mot Rysslands likställande av Sydossetien/Abchazien med Kosovo kan anföras att Ryssland till skillnad från Albanien är en stormakt, som länge gett omfattande stöd till separatisterna i grannlandet. Ryssland är ingen neutral tredje part långt borta jämförbar med Nato eller EU. Medan Nato avbröt Serbiens etniska utrensning av den albanska folkmajoriteten i Kosovo och efter kriget skyddade den serbiska minoriteten, förhindrade Ryssland inte att den georgiska majoriteten fördrevs från Abchazien och sedan inte fick återvända. Efter kriget i Sydossetien tycks den georgiska minoriteten där inte heller få komma hem. Angående statsbildningarna kan anföras att Kosovo har över två miljoner invånare, medan Abchazien nu har omkring 250 000 och Sydossetien mindre än 70 000.

Även om vissa Västländer var försiktiga i sin kritik av Rysslands krig i Georgien för att bevara sina goda relationer, fick Ryssland bara uttryckligt stöd för sitt krig från starkt antiamerikanska länder som Kuba, Venezuela, Syrien och Libyen. Inte ens Kina eller Iran, som i vissa frågor prisat den ryska politiken gentemot USA, gillade Rysslands krig till stöd för separatisterna. (Se respektive kapitel) Också Serbien torde ogilla Rysslands nya syn. Mycket få stater i världen torde ansluta sig till det ryska erkännandet av Sydossetien och Abchazien (jfr Nordcypern).

En slutsats är att även om Ryssland föga överraskande vann en militär seger och Sydossetien och Abchazien de facto blir ryska lydstaten, synes det alltså förlora propagandakriget mot Georgien, och de politiska kostnaderna, bl.a. i form av minskad trovärdighet som fredsälskande nation, verkar bli mycket stora. Det Västliga stödet för Georgien bidrog antagligen till att Ryssland övergav eventuella ambitioner att fortsätta framryckningen mot Tbilisi för att avsätta

Saakasjvili. Ryssland gick med på ökad närvaro av Västliga observatörer och hjälporganisationer i Georgien, men OSSE fick inte tillträde Sydossetien..

Då Nato och en rad Västländer inställde övningar och hotade begränsa samarbetet inom Nato-Rysslandsrådet, svarade Ryssland med att själv dra sig undan detta samarbete. Medvedev förklarade att Nato var mer intresserat av det än Ryssland. Då Rysslands medverkan i G8 ifrågasattes, förklarade Medvedev att organisationen inte skulle klara sig utan Ryssland. Ryssland var belåtet med EU:s försiktiga reaktion och upprördes inte över att förhandlingarna med EU om ett nytt partnerskapsavtal sköts upp (se respektive kapitel nedan). Medvedev upprepade till och med ett i juni lanserat förslag om ett nytt alleuropeiskt säkerhetsavtal vilket hade en udd mot USA:s dominanta roll, trots att Ryssland genom kriget gjort förslaget illusoriskt.¹⁵⁹ Man intensifierade ansträngningarna att spela ut Europa mot USA.

Slutsatser:

- Syftet med kriget - förutom att straffa Saakasjvili – var att avvärja hotet om Nato:s utvidgning till vad man uppfattar som sin inflytelsesfär och vinna respekt för Ryssland som stormakt.
- Även om Ryssland föga överraskande vann en militär seger synes det förlora propagandakriget mot Georgien, och de politiska kostnaderna, bl.a. i form av minskad trovärdighet som fredsälskande nation verkar bli mycket stora.
- Ryssland finner sig i dessa kostnader i tron att de är övergående och inte kan påverka Ryssland.
- Relationerna med Väst, som på andra sätt blivit lidande av inblandningen i presidentvalet i Ukraina 2004 och statykrisen i Estland 2007, har blivit sämre än någonsin sedan Ryssland bildades 1991.

7.3 Ryssland och baltstaterna samt Finland

De baltiska staterna, som redan 1991 ställt sig utanför OSS och 2004 blev Nato- och EU-medlemmar, och särskilt Estland och Lettland, känner sig direkt hotade av Rysslands krig i Georgien, eftersom har stora ryska minoriteter och hundratusentals ryska medborgare. De har sedan de blev medlemmar av Nato och EU hört till de varmaste förespråkarna för att Georgien också skall bli det

och är pådrivande för hårda motåtgärder mot Ryssland. De har hjälpt Georgien med militärt stöd och rådgivare alltefter sin förmåga. Polens och de tre baltiska ländernas presidenter fördömde den ryska aggressionen och reste till Kiev under den orangea revolutionen 2004 för att stödja Jusjtjenko. Baltiska ministrar har som en lärdom av kriget talat om behovet att höja försvarsutgifterna och förbättra den militära beredskapen, vilket förstärks av nya ryska hotelser. Liksom Georgienkriget påskyndade Polens missilavtal med USA, har Georgienkriget och de ryska motåtgärderna mot Polens missilförsvar intensifierat baltstaternas önskan att få Nato-styrkor på sitt område som säkerhetsgaranti mot påtryckningar och anfall.¹⁶⁰ Finlands utrikesminister började efter kriget, öppet tala om finsk Natoanslutning, medan andra ledare uttalat sig försiktigare.¹⁶¹

Slutsatser:

- De baltiska staterna, särskilt Estland och Lettland, känner sig direkt hotade av Rysslands krig i Georgien, eftersom de har stora ryska minoriteter och hundratusentals ryska medborgare.
- Kriget och de ryska motåtgärderna mot Polens missilförsvar kan leda till ökade försvarssatsningar och har intensifierat deras önskan att få Nato-styrkor på sitt område. Georgienkriget har påtagligt ökat spänningen också i Östersjöområdet.

7.4 Ryssland och OSS-staterna

Rysslands främsta prioritet i sin utrikespolitik sedan 1991 har varit att bevara och öka sitt inflytande inom OSS och i synnerhet dess Kollektiva säkerhetsorganisation (på engelska CSTO) med de närmaste allierade Vitryssland, Armenien, Kazakstan, Uzbekistan, Kirgizistan och Tadzjikistan. Sedan 1990-talet fick Ryssland där stöd för principen om territoriell integritet, bl.a. i Tjetjenien, eftersom många av medlemsstaterna har problem med separatism. OSS-staterna erkände bl.a. dåvarande medlemmen Georgiens territoriella integritet, och ekonomiska sanktioner infördes mot Abchaziens utbrytarregim. CSTO-övningar har ofta handlat om kamp mot separatister och terrorister. Men då Ryssland alltmer öppet stödde utbrytarrepublikerna i Sydossetien och Abchazien efter Västmakternas erkännande av Kosovo i år, därefter trängde in i själva Georgien efter Georgiens anfall på Tschinvali och sedan erkände både Sydossetien och Georgien, då mötte denna nya trend mer eller mindre öppet motstånd inom OSS. Georgien lämnade organisationen.

Ytterligare ett problem för OSS-staterna var att Rysslands militära ingripande motiverades med skydd för ryska medborgare i Sydossetien och Abchazien, som Ryssland frikostigt delat ut pass till. Flera stater har stora ryska minoriteter, som på liknande sätt skulle kunna be om hjälp från Ryssland.

CSTO-toppmötet i september fördömde visserligen Georgiens våldsanvändning i Sydossetien, berömde Rysslands ”aktiva roll för att underlätta fred” i regionen och ifrågasatte Natos östutvidgning. Beslut togs att fördjupa det militära samarbetet. Men mötet förbigick frågan om territoriell integritet och erkännandet av utbrytarstaterna.¹⁶²

Även Rysslands samarbete med Kina och de centralasiatiska staterna inom Shanghai Cooperation Organisation (SCO) riskerar att bli lidande, eftersom principerna om territoriell integritet och icke-inblandning står inskrivna i dess stadgar (Se även Kinakapitlet).

Under och efter kriget fick Ryssland således inte stöd för sitt krig mot Georgien från sina närmaste allierade i Centralasien, vilka i stället manade till fredliga lösningar. Uzbekistans diktator Karimov, vars massaker i Andizjan 2005 godkändes av Ryssland, teg och Kazakstans president Nazarbajev tillät sig tvivla på det ryska talet om folkmord.

Armenien stödde inte heller talet om georgisk aggression och folkmord trots att det sedan länge förlitat sig på Ryssland mot sina muslimska grannar och hyser ryska baser (de tidigare ryska baserna i Georgien flyttades också dit). Ett skäl kan vara att även Armenien drabbades av den ryska förstörelsen av georgisk infrastruktur eftersom Georgien är dess enda transportväg till lands till Ryssland och Europa. Även Armenien håller militärövningar med Nato och söker förbättra relationerna med Turkiet. (Se även Georgienkapitlet) Armenien stöder visserligen Nagorno-Karabachs självständighet från Azerbajdzjan och denna utbrytarstat erkänner Abchazien och Sydossetien, men Armenien har ännu inte erkänt Kosovo. Det står nu under hårt tryck från Ryssland att erkänna Abchazien och Sydossetien..

Azerbajdzjan godkänner av dessa skäl varken Rysslands krig mot Georgien eller erkänner separatiststaterna. Landet har sedan länge orienterat sig mot Nato, främst Turkiet, och tillsammans med Georgien, Ukraina och Moldavien bildat en Västorienterad organisation (GUAM). Azerbajdzjan är som ovan visats beroende av transporter genom Georgien för sin energiexport Västerut och drabbades också av att Ryssland skadade Georgiens infrastruktur. Alla de tre sydkaukasiska republikerna har anledning att oroa sig för Rysslands neoimperiala ambitioner i

området: Under kriget deklarerade president Medvedev öppet, att ”Ryssland historiskt sett är en garant för Kaukasien folks säkerhet – det är vår mission och vår plikt”.¹⁶³

Till och med Rysslands närmaste allierade inom OSS och CSTO, nämligen Vitryssland, dröjde med att stödja den ryska krigsinsatsen men till slut berömde president Lukasjenka i allmänna ordalag det ryska svaret på ”aggressionen” för att vara ”utmärkt, mycket lugnt, klokt och vackert”.¹⁶⁴ Då Polen och USA som en reaktion på kriget beslöt att sluta avtal om en missilförsvarsbas mot iranska kärnvapen, kom Ryssland och Vitryssland överens om att förstärka luftförsvaret i Vitryssland. (Se även USA- och Natokapitel) Rysslands ifrågasättande av principen om territoriell integritet är dock ett svårare problem

Slutsatser:

- Rysslands krig mot en f.d. sovjetrepublik och dess undergrävande av principen om territoriell integritet leder till att både sammanhållningen inom OSS med dess mindre militära gren CSTO och relationerna med enskilda länder ansträngs.

7.5 Ryssland och Ukraina

Med kriget i Georgien har Ryssland med all önskvärd tydlighet demonstrerat att man har både instrumenten (inklusive militära sådana) och den politiska viljan att använda dessa i syfte att försvara sina intressen i OSS-området. Detta budskap riktas i första hand till Ukraina som, tillsammans med Georgien, är den före detta sovjetrepublik som gått längst i att frigöra sig från Ryssland och närma sig Väst, i betydelsen Nato och EU.

Rysslands krig i Georgien har gjort att de redan dåliga relationerna mellan Moskva och Kiev nått en ny bottennivå. Den ukrainska vapenexporten till Georgien och Jusjtjenkos kraftfulla stöd till Saakasjvili läggs till det redan tunga bagaget, som innehåller Ukrainas Nato-ambitioner, dess strävan att spela en regional ledarroll inom GUAM, konflikten om den ryska Svartahavsmarinens basering efter 2017, gaskriget, handelstvister, gränstvisten i Azovska sjön, rysk kritik mot ”ukrainisering” av det ukrainska samhället och påstådd diskriminering av den ryska minoriteten, skillnader i synen på historien (*Holodomor*, UPA), processen att skapa en nationell ukrainsk-ortodox kyrka oberoende av den ryska patriarken, Jusjtjenkos utspel om firandet av 1020-årsminnet av Rysslands/Ukrainas kristnande, mm.

Det är helt naturligt att intresset för Rysslands destabiliseringspolitik i OSS-området nu riktas mot Ukraina och i synnerhet till den autonoma republiken Krim, som visar flera likheter med utbrytarprovinserna i Georgien. Krim är den enda regionen i Ukraina med etnisk rysk majoritet (58,5 procent enligt den senaste folkräkningen 2001, för landet som helhet 17 procent) och i Sevastopol, där Rysslands Svartahavsmarin är baserad, finns ca 100 000 ryska medborgare (marinpersonal och deras familjer). Enligt envisa rykten skulle ryska myndigheter ha börjat dela ut ryska pass till andra etniska ryssar på Krim, en process som i så fall skulle upprepa övertagningsförfarandet i de georgiska utbrytarrepublikerna.¹⁶⁵ Det ukrainska parlamentet utreder för närvarande den frågan.

Risken är att Ryssland avser att mobilisera den ryskvänliga och starkt Ukrainafientliga ryska befolkningen på Krim och i synnerhet i Sevastopol för att splittra Ukraina. Ryssland använder ofta marinens personal och dess anhöriga i Sevastopol för protestaktioner mot Ukrainas Nato-samarbete, som till exempel i samband med den inställda marinövningen *Sea Breeze* 2006. I maj 2008 blev Moskvas borgmästare Jurij Luzjkov förklarad *persona non grata* i Ukraina efter att ha offentligt ifrågasatt Ukrainas territoriella integritet och överhöghet över Sevastopol. Liknande utspel bedöms bli vanligare om partnerskapsavtalet mellan Ukraina och Ryssland inte förnyas i december 2008, eftersom Ryssland där erkände Ukrainas överhöghet över Krim. Ryssland har hotat att lämna avtalet om Ukraina fortsätter integrationen i Nato emedan man hävdar att avtalet binder upp Ukraina som neutral och alliansfri stat.

Frågan om Krims territoriella status är tätt kopplad till frågan om Svartahavsmarinens temporära basering i Sevastopol till minst 2017, som fått förnyad sprängkraft med ukrainska utspel om förhöjt arrende och president Jusjtjenkos dekret om restriktioner som gör det svårare att korsa den ukrainska gränsen, vilka infördes efter marinens deltagande i kriget i Georgien. Ukraina har deklarerat att man inte avser att förlänga avtalet om marinens basering i Sevastopol, medan ryska uttalanden om att stanna kvar efter avtalets utgång blir mer och mer kategoriska.

I skottgluggen för Ukrainas och Rysslands konflikt över Krim finns också en tredje befolkningsgrupp, nämligen krimtatarerna som uppgår till 13 procent av republikens befolkning. Krimtatarerna tvångsdeporterades av sovjetmakten under andra världskriget, men har tillåtits återvända under de senaste 20 åren. Höga födelsestal inom gruppen och en fortsatt återinvandring från den forna exilen i Centralasien gör att den krimtatariska minoritetens andel av totalbefolkningen på Krim väntas öka dramatiskt under de kommande decennierna. Återinflyttningen av krimtatarer har dock lett till etniska spänningar och våldsamheter mellan

etniska ryssar och krimtatarer, vilka gör anspråk på sin tidigare mark och annan egendom. Ryssland hävdar att Ukraina utnyttjar krimtatarernas växande numerär i syfte att neutralisera det ryska befolkningsunderlaget och undergräva de ryska anspråken på Krim. Ukraina hävdar å sin sida att Moskva uppviglar ryska nationalisterna (bla skinheads) mot krimtatarerna för att förmedla en bild till omvärlden om att Ukraina håller på att tappa kontrollen över situationen på Krim. Intressant är också Turkiets intressen vad det gäller krimtatarerna eftersom dessa utgör ett turkspråkigt folk med nära band till den turkiska nationen. Den interna splittringen inom den krimtatariska gruppen har ökat på senare år, emedan den moderata huvudfalangen möter allt hårdare opposition från en yngre falang med inslag av radikal wahabism och islamism (*Hizb-ut-Tahrir*) med stöd från bland annat Saudiarabien.¹⁶⁶ Uppgifter gör gällande att Moskva till och med aktivt stödjer islamiseringen av krimtatarerna med syfte att destabilisera situationen på Krim och omöjliggöra Ukrainas inträde i Nato.¹⁶⁷

Utvecklingen i relationerna mellan Ryssland och Ukraina, i synnerhet med hänsyn till Krim, är först och främst kopplad till frågan om Ukrainas fortsatta integration i Nato. Skulle den nuvarande politiska ledningen i Kiev bytas mot en annan med mer proryska förtecken (Janukovyjtj, eventuellt Tymosjenko) förväntas det ryska tonläget skruvas ner avsevärt och en formell stabilisering av relationen bli följden, t ex med en viss lättnad på energisidan. Emellertid kommer sannolikt inte alla konflikter att lösas med detta, emedan det ryska ledarskapet sedan länge slutat se Ukraina som ett vänskapligt sinnat land och konkurrensen länderna emellan kommer att kvarstå, till exempel på handelsområdet.

Om den ukrainska statsledningen däremot fortsätter den inslagna vägen med integration i Nato finns olika grader av mer eller mindre konfliktfyllda scenarier, till och med inkluderande en väpnad konflikt. Efter Georgien-kriget kan inte en rysk militär aktion mot Sevastopol eller hela Krim, åberopande försvar av ryska medborgare undan ukrainska försök till ”folkmord”, fullt ut uteslutas. Till saken hör att Sevastopol i mångt och mycket redan idag i praktiken är en rysk stad. Med den ryska marinen på plats och med en över 70-procentig rysk befolkningsmajoritet (därtill ofta starkt rysknationalistisk), samt med en politisk ledning i staden som är öppet prorysk, är den ukrainska kontrollen över Sevastopol *de facto* en chimär. De ukrainska myndigheternas reaktioner på den öppna ryska nationalismen i Sevastopol, vilken lett till flera angrepp på etniska ukrainare i staden, har varit tam i syfte att inte ytterligare underblåsa etniska motsättningar.¹⁶⁸

Emellertid finns det också faktorer som verkar hämmande på Ryssland att använda militära medel på Krim. Tröskeln för att gå till militärt angrepp mot

ukrainarna – ett broderfolk – är sannolikt högre av historiska och geografiska skäl, inte minst med hänsyn till reaktionerna från Väst. Till viss del är Ryssland sannolikt inte heller intresserat av en militär konflikt på Krim eftersom det skulle omintetgöra ryska investeringar i turismindustrin och infrastrukturen på halvön. Ryssland har också helt andra förutsättningar att utöva andra former av påtryckningar, framför allt ekonomiska, på Ukraina än på Georgien beroende på att den ryska ekonomin är mycket mer sammanflätad med den ukrainska ekonomin än med den georgiska. Ukraina är till exempel mycket mer beroende av rysk energi än Georgien. Rent operativt är det också svårare att genomföra en militär operation på Krim, dit Ryssland saknar landgräns och där Ryssland inte har några landbaserade förband stationerade i dagsläget.

Slutsatser:

- Georgien-kriget har fört de rysk-ukrainska relationerna till den sämsta nivån på flera år. Rysslands destabiliseringspolitik i Ukraina koncentreras till Krim, där den ryska minoriteten är i majoritet, den ryska Svartahavsmarinens bas ligger och där de historiska banden till Ryssland är starkast.
- Konfliktscenarierna för Krim kan i dagsläget inte helt utesluta en rysk militär aktion mot Sevastopol eller Krim-halvön, även om tecknen är långt ifrån entydiga.

7.6 Ryssland och Moldavien

Kriget i Georgien har satt ökad fokus på en lösning av konflikten mellan den moldaviska centralmakten och utbrytarprovinsen i Transnistrien (Dniestr-republiken), som liksom konflikterna i Kaukasien blossade upp i samband med upplösningen av Sovjetunionen. Efter några år av Västinriktad politik har Moldavien sedan slutet av 2006, under tryck av en rysk bojkott av moldaviska viner, återigen försökt lösa konflikten med rysk hjälp. Ryssland har ca 1 300 man inom ramen för den Operativa Gruppen för Ryska Federationen (rester av f d 14. armén) samt knappt 400 man inom ramen för en tredelad (moldavisk, transnistrisk, rysk) fredsbevarande styrka på moldaviskt territorium.¹⁶⁹

Kriget i Georgien och Rysslands erkännande av Sydossetiens och Abchaziens självständigheter har knappast ökat risken för att Ryssland skall göra det samma med Transnistrien, trots att befolkningen där i en kritiserad folkomröstning 2006 med överväldigande majoritet röstade för fortsatt självständighet med möjlig

anslutning till Ryska federationen. Moldaviens geografiska läge, inklämt mellan Ukraina och Nato-landet Rumänien utan gemensam gräns med Ryssland, gör det svårt för Ryssland att genomföra en militär aktion trots den redan begränsade militära närvaron i landet. Istället söker Ryssland en bilateral lösning på konflikten med Moldavien, där Transnistrien skulle ingå som en egen republik (eventuellt inom ramen för en konfederation), med omfattande autonomi och säkerhetsgarantier från Ryssland, OSSE och USA samt rätt till utträde om Moldavien skulle ändra sin status, till exempel söka en återförening med Rumänien eller överge sin neutralitet till förmån för medlemskap i Nato.¹⁷⁰

Ryssland kräver också att få inskrivet i fredsavtalet att dess militär kvarstår i Moldavien som fredsbevarande styrka på (minst) 20 års tid. Just den ryska militära närvaron var den avgörande stöttestenen för Moldaviens president Vladimir Voronin när han, efter påtryckningar från EU och Nato, ändrade sig i sista stund och vägrade skriva under det fredsavtal som Ryssland förhandlat fram 2003 (Kozakmemorandumet). Idag talar dock mycket för att Voronin, som gärna vill kröna sin presidenttid, vilken upphör i mars 2009, med en lösning på Transnistrienfrågan, är beredd att gå Ryssland till mötes på den punkten.

Slutsatser:

- Ryssland avser att lösa konflikten mellan den moldaviska centralmakten och separatisterna i Transnistrien med bilaterala överläggningar med Chisinau.
- Rysslands mål är att bakbinda Moldaviens regering för fortsatt alliansfrihet och att behålla militära trupper på moldaviskt territorium inom överskådlig tid.

8 Rysk och internationell ekonomi

Detta kapitel analyserar de ekonomiska konsekvenserna för Ryssland på kort och lång sikt samt diskuterar ett antal globala effekter av konflikten.

8.1 Små närtida effekter på rysk ekonomi

Med närtid avses här utvecklingen på upp till ett år. Den omedelbara och tydliga effekten av kriget var nedgången på Moskvabörsen, som tappade ca 7 procent under kriget. Börsen återhämtade sig något vid krigets slut, för att sedan åter sjunka snabbt efter det ryska erkännandet av Sydossetien och Abchazien. Börsen hade tappat ungefär 15 procent en månad efter kriget inleddes. Totalt har RTS index fallit kraftigt sedan toppen den 19 maj 2008, närmare bestämt drygt 40 procent fram till den 5 september.¹⁷¹ Efter att råvarupriserna toppat under försommaren fruktar många råvaruanalytiker att råvarububblan kan ha spruckit för den här gången. Anledningen till att Moskvabörsen har sjunkit kraftigt sedan försommaren beror främst på vikande råvarumarknader och andra händelser, som t.ex. Putins kritik av metallföretaget Mechel och BP-TNK-affären. Börsutvecklingen och portföljinvesteringar utgör viktiga indikatorer på tilltron till den ryska marknaden. Kriget förvärrar alltså en redan problematisk situation för den ryska ekonomin.

En av de allvarligare effekterna av kriget var att utländska investerare tog ut drygt 16 miljarder dollar under veckan efter krigsutbrottet (det finns uppgifter på upp till 25 miljarder dollar). Det är den allvarligaste kapitalflykten från Ryssland sedan den finansiella krisen för 10 år sedan.¹⁷² Om dessa medel flyttas permanent, är detta en källa till oro, eftersom Ryssland i stor utsträckning saknar inhemskt långsiktigt investeringskapital. En indikation på de betydande osäkerheter som fortfarande råder kring den ryska ekonomin är att mycket av det inhemska långsiktiga kapitalet fortfarande är investerat i skatteparadis (offshore) och att Ryssland måste förlita sig på utländskt kapital för långsiktiga investeringar. Finansminister Kudrin har tonat ned betydelsen och menar att de 16 miljarderna gott och väl kommer att uppvägas av utländskt kapital som förväntas strömma in till redan beslutade projekt.¹⁷³ Även om så sker, är förlusten kännbar, särskilt om utländska investerares långsiktiga tilltro till den ryska marknaden skadas. Tillsammans med tidigare kända problem avseende trygghet för investeringar och ett pålitligt rättssystem, kommer investerare att kräva en högre riskpremie för att våga sig in i den ryska ekonomin.

I maj 2008 skrev dessutom Putin, som en av sina sista åtgärder som president, under en ny lag som försvårar och begränsar utländska direktinvesteringar i 42 sektorer som anses som strategiska, inkl. energi-, telekom- och flygsektorn. Det är ännu osäkert hur lagen kommer att tillämpas, men det är både intressant och talande att lagen gör det särskilt svårt för utländska statskontrollerade företag att investera i ryska företag.¹⁷⁴ Ryska statskontrollerade företag utnyttjar alltså liberala västerländska ekonomiers öppenhet för investeringar, men erbjuder inte motsvarande öppenhet tillbaka. Risker är betydande att bristen på ömsesidighet kommer att tvinga fram motåtgärder vilket på sikt kommer att skada alla inblandade. Mycket talar för att ryska investerare kan få det svårare att investera i utlandet som en följd av kriget. Amerikanska bedömare tror t.ex. att CFIUS (Committee on Foreign Investment in the United States) kommer att vara hårdare i sin utvärdering av ev. ryska köp av amerikanska företag.¹⁷⁵ Kriget och det faktum att Ryssland stärkt sin lagstiftning på området gör det inte lättare för ryska företag att agera utomlands.

Från ryskt och internationellt håll har man redan före kriget sett med oro på den ryska inflationen, som sannolikt kommer att stiga till ca 13 procent under året. IMF har t.ex. varnat Ryssland för riskerna med den höga inflationen och nödvändigheten av att kyla ner den överhettade ryska ekonomin.¹⁷⁶ En kortsiktig effekt av kriget torde bestå i accentuerade problem med inflationsutvecklingen. Krig har generellt sätt en inflationsdrivande inverkan på ekonomin, samtidigt som den ryska ekonomin är starkt influerad av internationella inflationstrender. Dessutom har rubeln tappat ungefär 4 procent i värde mot sin dollar/euro korg sedan kriget inleddes samtidigt som den ryska centralbanken har intervenerat på valutamarknaden för att mildra fallet. Den negativa rubelutvecklingen utgör ett allvarligt tredebrott eftersom en stigande rubel har hjälpt till att hålla inflationen nere. Detta stöd verkar nu ha fallit. Inflationen utgör ett av regeringens allvarligaste problem, med risk för social oro bland de 17-20 procent som lever under fattigdomsgränsen.

Den ryska politiska elitens syn på kostnader för den militära sektorn och säkerheten kommer sannolikt att leda till en snabbare ökningstakt av budgeten för dessa sektorer. Det ryska samhället löper därigenom en risk att gradvis återmilitariseras och därmed fortsätta in i den fälla och fälla som den sovjetiska militärt strukturerade ekonomin utgjorde. När den statskontrollerade delen av den ryska ekonomin ökar i betydelse får politiska överväganden överhanden på bekostnad av ekonomisk rationalitet.

Georgiens ekonomi drabbas naturligtvis hårt av konflikten. Ryssland är en viktig handelspartner och ytterligare försämrade relationer med Ryssland har stor

betydelse för Georgiens ekonomi och tillväxtutsikter. Kreditvärderingsinstitutet Fitch Ratings och Standard & Poors varnade redan i maj för de ökade riskerna för en konflikt¹⁷⁷ och instituten nedgraderade också Georgiens kreditvärdighet omedelbart efter krigsutbrottet den 8 augusti.¹⁷⁸ Senare har instituten varnat för att det kan bli aktuellt med ytterligare sänkningar av Georgiens kreditvärdighet.¹⁷⁹

Oron var också stor i Georgien om de finansiella konsekvenserna av kriget. Den georgiska regeringen fruktade massuttagning från georgiska banker och en förestående finansiell kollaps, vilket föranledde regeringen att stänga bankerna i en dag. Det georgiska finansiella systemet har dock så här långt visat sig robust.¹⁸⁰

Georgien har genomfört långtgående markandsliberala reformer och har på två år gått från att placera sig på plats 112 till nummer 18 på Världsbankens affärsklimatsindex (*Doing Business Index*). I den just uppdaterade listan för 2009 hamnar Georgien på plats 15 och Ryssland på plats 120.¹⁸¹ Den georgiska ekonomin har tvåsiffriga tillväxttal och utländskt kapital har flödat in i landet. Den akuta risken är förstås att dessa flöden kommer att sina och att den georgiska ekonomin får svårt att upprätthålla sin snabba tillväxt. Georgien bedömer att de ekonomiska skadorna av konflikten uppgår till minst 1.5 miljarder dollar.¹⁸²

För att förbättra utsikterna för Georgien var IMF tidigt ute med att utlova stöd i olika former och man uttryckte också en förväntan om att Georgien skall fortsätta med de framgångsrika ekonomiska reformerna.¹⁸³ Stödet från IMF kommer i ett första skede att omfatta ett lån på 750 miljoner dollar för att mildra de finansiella och ekonomiska effekterna av konflikten och upprätthålla förtroendet för den georgiska ekonomin.¹⁸⁴ Dessutom har USA erbjudit 1 miljard dollar i bistånd för återuppbyggnad¹⁸⁵, medan EU förutom nödbistånd (€ miljoner) utlovat återuppbyggnadsbistånd och en internationell givarkonferens.¹⁸⁶

Slutsatsen av de kortsiktiga ekonomiska konsekvenserna av kriget är att de är negativa men hanterbara för Ryssland, medan Georgien drabbas hårt, särskilt om flödet av utländska direktinvesteringar skadas på grund av den ökade osäkerheten.

8.2 Oroande långsiktiga effekter på rysk ekonomi

Den ryska pressen har spekulerat i vilka åtgärder som Västländer skulle kunna vidta i ekonomiskt hänseende. Tre möjliga sanktioner i en skarpare konfrontation har nämnts: konfiskering eller åtminstone frysning av ryska tillgångar utomlands, exportförbud för högteknologi till Ryssland och hinder för långsiktiga investeringar på olika sätt. Andra sanktionsmöjligheter som nämnts är uteslutning ur G8, blockering av inträdet i OECD, bojkott av olympiaden i Sotji 2014, avbrytande av akademiska utbytesprogram och inreseförbud för ryska statsanställda och turister.¹⁸⁷ Ryssland har å sin sida betydligt fler och kännbara sanktionsmöjligheter mot Väst: bromsa sanktioner mot Iran i FN, lämna samtalen med detta land och Nordkorea, avsluta alla gemensamma antiterrorism- och drogprojekt, förnyad vapenexport till Iran, Syrien m fl länder samt energiutpressning.¹⁸⁸

Det verkar också högst sannolikt att ryskt medlemskap i WTO kommer att skjutas på framtiden, i synnerhet som Georgien i princip måste ge sitt godkännande till inträdet. Från ryska regeringens sida har man redan förklarat att medlemskap inte är viktigt för Ryssland och att man avser att upphäva redan ingångna förpliktelser.¹⁸⁹ Detta innebär kortsiktigt inte mycket, men på lång sikt kommer Ryssland att kraftigt missgynnas av att stå utanför. Avsaktande reformer, stigande importpriser och begränsat urval för ryska konsumenter är några av de förväntade effekterna.¹⁹⁰ Det kan möjligen också innebära att Ryssland söker sig närmare Kina i ekonomiskt hänseende. Kina har kapacitet att bli en dominerande investerare i rysk ekonomi. Ur kinesisk synvinkel skulle detta kunna vara attraktivt om det kan kombineras med garanterade energileveranser. Det skulle dock kräva massiva investeringar och ta åtskilliga år att bygga om den nuvarande ryska infrastrukturen för att kunna exportera energi till den kinesiska marknaden.

Den ryska politiska eliten under Jeltsin och Putin har aldrig helt lyckats frigöra sig från det sovjetiska militärstrukturella tänkandet. Den nuvarande utvecklingen, med förstärkta hotbilder och såväl framgångar som uppenbara brister i rysk militär förmåga, ökar påtagligt sannolikheten för att en ny rustningsspiral sätts igång. Kriget har på både kort- och lång sikt gynnat den lobby som förespråkar ökade budgetar till säkerhets- och försvarssektorn.¹⁹¹ Det har redan meddelats att den tidigare budgetramen kommer att höjas. De ryska försvarsbudgetarna har ökat med runt 25 procent de senaste sex åren, och sektorns andel av rysk BNP stiger reellt upp emot 3 procent (ca 6 procent för totalförsvaret) i officiell statistik, i realiteten avsevärt mer anser flera bedömare.¹⁹² Sannolikt kommer

man att satsa mer på de områden där motgångarna under kriget var uppenbara, t.ex. flygplansskydd, telekrigföring och UAV-teknik. En rustningsspiral riskerar att på längre sikt kraftigt hämma den ryska ekonomiska utvecklingen.

Den ryska ekonomin har återhämtat sig starkt efter den finansiella krisen 1998, men står inför avsevärda problem och utmaningar i ett fem- till tioårsperspektiv. De svaga utsikterna beror delvis på negativ befolkningstillväxt, en alarmerande hälsosituation orsakad av bl a HIV-epidemin, svag industriell innovationsförmåga, låg produktivitet och stora brister i utbildningssystemet. Ett starkt råvaruberöende som kraftigt påverkas av utvecklingen av världsmarknadspriserna, minskande oljeproduktion och sannolikt stagnerande gasproduktion, påskyndar därutöver den negativa utvecklingen. Den överdrivna säkerhetsmässiga fixeringen och påföljande kostnader för militär- och säkerhetssektor kan därför leda till en allt mer stagnerande ekonomi.

Ytterligare ett problem är bristen på diversifiering av den ryska ekonomin. Den råvaruboom som lyft den ryska ekonomin de senaste åren har åtminstone inte primärt gått till att förbättra förutsättningarna för rysk tillväxt på lång sikt. Det finns fortsättningsvis stora behov av långsiktiga investeringarna i infrastruktur, forskning och utveckling etc. De investeringar som trots allt gjorts har inte varit tillräckliga för att förbättra ekonomins funktionssätt genom att t.ex. lösa upp flaskhalsar och förbättra produktiviteten. Risken är att inflationsproblematiken biter sig fast och att ekonomin stagnerar.

Medan andra råvaruproducerande länder aktivt investerar och reformerar för att ändliga resurser skall komma efterföljande generationer till godo har Ryssland ännu inte i tillräcklig utsträckning genomfört motsvarande åtgärder. Hittills har stor del av den förbättrade budgetsituationen gått till att betala av på skulder.

Den viktiga långsiktiga frågan för Rysslands ekonomi är hur multinationella företag och portföljinvestorer kommer att betrakta affärsmöjligheterna i Ryssland.¹⁹³ Kommer det att vara ”business as usual” framöver eller kommer man att söka investeringsmöjligheter någon annanstans? Risken är stor att det ekonomiska förtroendet för Ryssland tagit allvarligt skada av kriget och att investorer kommer att söka avkastning på andra marknader. På en redan turbulent global finansmarknad kommer det att ta lång tid och kräva aktiva åtgärder från den ryska regeringen för att återupprätta förtroendet för rysk ekonomi och locka tillbaka utländska investorer.

8.3 Globala effekter – små effekter men stora utmaningar

Konflikten mellan Ryssland och Georgien kommer inte att av egen kraft påverka världsekonomin i någon större utsträckning. Ekonomierna är för små och sammankopplingen med övriga världsekonomin för svag. Främst är det betydelsen av den ryska energi- och råvaruproduktionen som tydligast skulle kunna vara transmissionslänken mellan konflikten och världsekonomin. Det framstår dock som osannolikt att denna skulle påverkas i någon större utsträckning, främst eftersom Rysslands ekonomi är så beroende av exportinkomsterna.

Indirekt kommer sannolikt kriget att stärka trenden mot ökade militärutgifter globalt sett. Sedan 1998 har de globala militärutgifterna ökat med 45 procent i reala termer.¹⁹⁴ Rysslands agerande kommer att stärka kraven på ökade militärutgifter i en rad länder.

Kriget är också ett tecken i det lilla på ett oroväckande politisk-ekonomiskt mönster som håller på att etableras. Detta tyder på att kraften i globaliseringen har börjat avta. Det blir allt tydligare att protektionism och nationalism vinner terräng på bekostnad av fria och öppna marknader. Viktiga systemindikationer på detta är t.ex. att:

- Doha-förhandlingarna återigen strandade. När multilaterala förhandlingar strandar blir betydelsen av bilaterala överenskommelser allt viktigare. Dessa överenskommelser underminerar de regelbaserade globala handelssystemet som WTO eftersträvar.
- Statskapitalismen har återkommit som en kraft att räkna med i världsekonomin, framför allt genom styrkan och investeringsivern hos nationella värdefonder (*Sovereign Wealth Funds*, SWF). SWF har byggt upp enorma reserver i takt med att råvarupriserna stigit och deras inflytande kommer att fortsätta att öka när företag får allt svårare att finansiera sin verksamhet i kreditkrisens spår. Många SWF, framför allt från auktoritära regimer, har kritiserats för bristande transparens.
- Krav på hårdare regleringar av globaliserade finansmarknader växer sig allt starkare. Detta är följd av att den lokala amerikanska bolånekrisen visat sig vara en delmängd i en mycket större och allvarligare global kreditkris.

- Globala miljöfrågor/-hot har stigit på dagordningen och därmed ifrågasätts den globala ekonomins funktionssätt och uthållighet. Marknadsmekanismens oförmåga att hantera de globala miljöproblemen (externaliteter) på ett hållbart sätt ställer krav på statssystemet att agera och reglera.

Pessimismen kan möjligen vara överdriven och en funktion av den naturliga lågkonjunktur som världsekonomin står inför efter ett starkt decennium av snabb tillväxt och utvecklingsoptimism framför allt i utvecklingsländerna. Samtidigt kommer politiska system runt om i världen att ställas inför en mycket kvalificerad pedagogisk uppgift i att argumentera för en fortsatt liberal ekonomisk världsordning. Många människor har förlorat på den strukturomvandling som den pågående globaliseringsvågen drivit fram och de kommer nu att vinna allt större gehör för sina argument. Staten framstår som den enda aktör som kan lösa eller åtminstone neutralisera globaliseringens avarter. Det nationella intresset hamnar allt oftare på kollisionkurs med den liberala ekonomiska världsordningen som byggts upp sedan andra världskrigets slut. Ironin är naturligtvis att alla argument för att staten förlorat sin uppgift kommer på skam. Statssystemet står alltså inför en mycket stor och svår uppgift när det gäller att navigera rätt mellan å ena sidan nationella krav på åtgärder och det globala ekonomiska systemets upprätthållande.

Kriget visar att Ryssland utifrån sin nyvunna styrkeposition inte tvekar att riskera sitt globala ekonomiska rykte och sätta sitt förtroende på spel när de ekonomiska beroendeförhållandena är ojämna. Den ryska regeringen ansåg att det var värt att med vapenmakt statuera exempel i Georgien och visa vem som bestämmer också lång tid efter sexpunktsavtalet skrivits under. Realpolitiska tankegångar och hård makt bestämmer således dagordningen i Ryssland, snarare än liberala värderingar och mjuk makt. Politiska överväganden övertrumfades av ekonomiska förluster i Rysslands agerande under och efter kriget. Först en månad efter krigets utbrott börjar viss insikt sprida sig i den ryska regeringen om behovet av att starta en dialog med utländska intressenter för att återupprätta förtroendet för ekonomin.¹⁹⁵

Kriget med Georgien har visat vilket spel Ryssland spelar om och när man tycker det behövs. På detta sett har konflikten varit ett ekonomiskt lackmustest för Ryssland. Slutsatsen för aktörer som interagerar med Ryssland måste vara att ha en tillräcklig försäkring ("ekonomisk andraslagsförmåga") i form av att kunna orsaka Ryssland direkta ekonomiska kostnader/förluster om man vill kunna ingå ett jämbördigt och långsiktigt stabilt partnerskap. Vetskapen om en sådan försäkring skulle kunna påverka den ryska kalkylen.

Västvärlden står inför en svår avvägning i det att man överväger att stänga ute Ryssland från internationella samarbetsorgan och fora (t.ex. WTO och G8) för att visa att Rysslands agerande får konsekvenser. Då riskerar man att tappa Ryssland som seriös samtalspartner. Detta kan också komma att påverka ryskt agerande i en rad frågor där Västvärlden behöver ryskt stöd, t.ex. i Mellanöstern. Om man å andra sidan väljer ett för svagt svar ger man i det tysta sitt samtycke till att Ryssland får och kan göra lite som man vill i sitt eget närområde. Oavsett hur avvägningen blir har principer om den starkes rätt vunnit åtminstone en del seger på bekostnad av universella regler i förhållandet mellan stater.

Ryssland har slagit in på en väg som på sikt riskerar att bli mycket kostsam för landet. Ryssland gör fortfarande en hierarkisk åtskillnad på säkerhetspolitiska frågor (high politics) och övriga frågor (low politics). Genom denna tudelning riskerar Ryssland att falla tillbaka i den gamla sovjetiska fallgropen att till slut inte ha en underliggande ekonomi att finansiera sina säkerhetspolitiska anspråk med. Ryssland riskerar s.a.s. att måla in sig i ett hörn. När allt större delar av ekonomin har givits strategisk status står och faller Rysslands ekonomiska status med råvaror. Klarar man inte av diversifiera ekonomin och förädla råvarorna riskerar Ryssland att förbli en underleverantör till mer utvecklade ekonomier. Ryssland måste hitta en väg att bryta råvaruförbannelsen för att på längre sikt bli en ansvarstagande ekonomisk-politisk stormakt. Kriget med Georgien och dess troliga följder är ett steg i fel riktning.

Slutsatser:

- De ekonomiska effekterna på Ryssland av kriget mot Georgien är i det korta perspektivet inte av någon allvarlig karaktär, medan de långsiktiga kan bli betydligt värre, främst genom att landet militariserar.
- För Georgien är den stora faran att utländska aktörer drar sig för att fortsätta investera i den georgiska ekonomin.
- För världsekonomin får kriget inga betydande konsekvenser, men samtidigt pekar agerandet på att den liberala ekonomiska världsordningen står inför betydande utmaningar.

9 USA, Nato och strategiska förändringar

I samband med de uppblossade striderna mellan Ryssland och Georgien har Nato initialt varit avvaktande och framhållit att man önskar en tillbakagång till läget innan den ryska anfallen. Den motsträviga ryska hållningen samt Moskvas erkännande av Abchazien och Sydossetien har ställt flera för Nato viktiga frågor på sin spets. Hur ska ett konfrontatoriskt Ryssland behandlas? Hur ska Nato hantera länder som söker medlemskap och dessa staters väg mot upptagande i alliansen? Hur ska Nato hantera hot mot partnerländers territoriella integritet? Hur ska trovärdigheten i de ömsesidiga säkerhetsgarantierna upprätthållas?

9.1 Flera Natofrågor på sin spets

De omedelbara problemen för Nato var svårigheten att skapa intern samsyn, att bestämma hur alliansen skulle ställa sig till de olika parternas agerande under krisen. Till de mer långsiktiga frågorna som krisen medförde var bl a hur alliansen fortsatt ska kunna hålla dörren öppen för nya medlemmar och hur Nato ska tillgodose befintliga medlemmars krav på konkretisering av alliansens säkerhetsutfästelser rörande kollektiv säkerhet. Detta samtidigt som viktiga insatser fortsätter i Afghanistan och Ryssland blir allt mindre samarbetsvilligt, kanske konfrontatorisk, visavi alliansen.

Natos första reaktion på de ryska anfallen in i Georgien var i huvudsak avvaktande, vilket senare byttes mot fördömanden men med få konkreta åtgärder.¹⁹⁶ Alliansen gjorde ett antal uttalanden både innan och efter intåget, inklusive värnande om Georgiens territoriella integritet.¹⁹⁷ Det genomgående temat har varit att parterna ska återgå till sina positioner innan kriget och i övrigt rätta sig efter det av Frankrike framförhandlade sexpunktsavtalet. Alla de större och tongivande staterna uttryckte också tidigt en önskan att låta dörren till Moskva vara på glänt.¹⁹⁸ I början var det tydligt att man avvaktade med egna åtgärder för att kunna ge Ryssland en möjlighet att dra sig tillbaka. Efter erkännandet av Abchazien och Sydossetien kom dock starka uttalanden både från Atlantrådet och generalsekreteraren.¹⁹⁹ Nato fördömde det ryska erkännandet. Vidare påpekade man att Ryssland agerat mot säkerhetsrådets resolutioner, avseende konflikterna i Georgien, och ifrågasatte Moskvas vilja till fred i Kaukasien.²⁰⁰

När det gäller konkreta åtgärder har dock alliansens insatser varit begränsade. Inställningen till ett georgiskt medlemskap i Nato har inte ändrats. Kompromissen från Bukarestmötet ligger fast. Alliansen vidhåller att Georgien, via Membership Action Plan (MAP), ska bli medlem och att den första översynen, avseende vid vilken tidpunkt, kommer att göras vid mötet i december.²⁰¹ Natos syn på det gemensamma rådet med Ryssland, Nato-Russia Council (NRC), har dock förändrats. Alliansen konstaterar att samarbetet inte kan gå vidare som vanligt.²⁰² Det senare innebär enligt Natos generalsekreterare i praktiken att NRC inte kommer att sammanträda innan den ryska sidan uppfyllt sina åtaganden i sexpunktavtalet.²⁰³

Nato har hamnat i ett dilemma där politiska och militära realiteter tycks stå emot policyn att hålla en dörr öppen för nya medlemmar. Det går att spåra en splittring i den europeiska hållningen, både mellan och inom flera Natoländer. Flera före detta Warszawapaktsländerna ville att Nato tydligt markerade mot Ryssland.²⁰⁴ Tyskland och Frankrike däremot verkade återhållande när det gällde sanktioner mot Ryssland.²⁰⁵ Emellertid fanns det även inom Paris och Berlin olika syn på hur länderna skulle förhålla sig till krisen.²⁰⁶ Västs agerande genom de mellanstatliga organisationernas långsamma och ofrånkomliga framförhandlande av gemensam policy kontrasterade mot det ryskt agerandet. Svårigheten att kunna enas om fördömanden, när den georgiska suveräniteten kränktes, stred också mot visionen om ett ”Europa helt, fritt och under fred”.²⁰⁷ Det senare syftar till att Europa inte ska delas upp i intressesfärer, att Europas stater ska få vara demokratiska och själva välja sin säkerhetspolitiska väg, och att européerna ska få möjlighet att uppnå en varaktig fred. Visionen har anammats av EU, Nato och åtminstone officiellt av de flesta medlemmar. Per definition innebär det att alla (europeiska) demokratiska stater, vars befolkning vill bli medlem i Nato, inte kan avspisas.

Natos mekanismer för utvidgning och potentiella kandidatländers överväganden om ansökan har aktualiserats av den ryska inmarschen. Frågan om eventuell ukrainsk och georgisk MAP-status behandlas i nästa avsnitt, men redan här kan det nämnas att Ukraina i och med krisen i Georgien har intensifierat sina strävanden efter medlemskap. Ukraina deklarerade redan i augusti att man drog sig ur luftförsvarssamarbetet inom OSS och att Kiev samtidigt öppnade upp för motsvarande samarbeten med andra partners. Samarbetet har hittills haft mycket begränsad omfattning, men har varit ett ryskt verktyg för inflytande och planeras efterhand få operativa komponenter.²⁰⁸ I Finland har debatten om Nato-medlemskap fått nytt bränsle i och med kriget i Georgien. Utrikesministern sade att utvecklingen måste få en inverkan på den finska säkerhetspolitiska redogörelsen, som ska läggas fram i höst, samt att ett Nato-medlemskap måste

övervägas.²⁰⁹ President Halonen och statsminister Vanhanen uttryckte att utvecklingen i Georgien inte har ändrat förutsättningarna för finskt vidkommande.²¹⁰ Det senare modifierades av statsministern efter Moskvas erkännande av utbrytarrepublikerna.²¹¹ Hittills har de finska diskussionerna om ett eventuellt Natomedlemskap syftat till att hålla optionen levande. Möjligen kan den senaste internationella utvecklingen ge incitament att också överväga medlemskap. Inom Nato har också debatten vidgats i och med att USA:s utrikesminister Rice indikerat att inom en ”västtysk” lösning kan Georgien bli medlem i alliansen, trots att Abchazien och Sydossetien inte kontrolleras från Tbilisi.²¹²

Inom Nato har det ställts krav på att de ömsesidiga säkerhetsutfästelserna måste få mer konkreta former. Tidigare var den integrerade ledningsstrukturen och medlemmarnas förband i Västtyskland en garant för att alla medlemmar skulle leva upp till artikel 5, i händelse av en konfrontation med Warszawapakten. Om strider utbröt skulle alla medlemmar omedelbart ha förband och personal som tog del i de gemensamma ansträngningarna. De senaste åren har ömsesidigheten inom Nato i huvudsak kommit till uttryck genom ambitionen att alla medlemmar ska vara med i de pågående operationerna. Efter terrorattackerna den 11 september 2001 kom Nato för första gången att utföra insatser under artikel 5, trots att Washington initialt var tveksamt till att ta emot resurser utifrån. Solidaritetsförklaringen och insatserna mot al-Qaida kom i förlängningen att engagera Nato i Afghanistan.

I realiteten har emellertid synen på vilka risker som ska tas och synen på alliansens uppgifter varit omtvistade. Det tyska motståndet mot att låta egna förband inom International Security Assistance Force (ISAF) göra insatser i det mer oroliga södra Afghanistan är ett exempel. Förspelet till den amerikanska invasionen av Irak och Turkiets svårigheter att få alliansen att vidta försvarsåtgärder är ett annat exempel. Notera dock att idén om snabba ömsesidiga försvarsåtgärder ändå upprätthölls inför Irakkriget. På bilateral basis kom Tyskland Turkiet tillmötes genom att föra över luftvärn etc. På motsvarande sätt var flera av alliansmedlemmarna inblandade i att säkra viktiga georgiska IT-funktioner och möjligen kom vissa Natoländer att tidigarelägga sitt marina besök i Svarta Havet under Georgienkrisen.²¹³ I kölvattnet efter den ryska inmarschen i Georgien har krav ställts på att alliansen utvidgar sin militära artikel 5-planering och bygger upp relaterad infrastruktur i de östliga medlemsstaterna.²¹⁴ Dylika åtgärder har av hänsyn till Ryssland hittills begränsats. Det finns också en tydlig ambition hos flera aktörer att skapa sig en egen stark bilateral länk till USA. Hittills har Polen och i viss mån Tjeckien lyckats koppla den egna säkerheten till

amerikanska vitala säkerhetsintressen via avtalen om missilförsvarsinstallationer.²¹⁵

Nato måste förhålla sig till att fortsätta utan samarbete med Ryssland, kanske till och med konfrontation med Moskva. Mycket av det samförstånd och den samarbetsanda som karaktäriserade ”den nya världsordningen”²¹⁶ och präglade de senaste årens relation mellan Nato och Ryssland kan nu ifrågasättas.

Det ofta återopade uttalandet av Nato i mars 1997 visade både på att alliansens framtida insatser skulle göras bortom medlemsländerna och att insatserna skulle präglas av nya uppgifter.²¹⁷ De traditionella uppgifterna, inriktade på försvar mot till exempel Warszawapakten, försvann från dagordningen. Då tycktes de gamla försvarsuppgifterna långt borta. Nu har både de nya och de gamla uppgifterna kommit att aktualiseras samtidigt. Natos trovärdighet är nära kopplad både till hanteringen av ISAF, alliansens största expeditionära insats någonsin, och alliansens ambition att bygga upp de första delarna av sitt missilförsvar, allt under eventuella fortsatta ryska protester. Därtill aktualiseras återigen åtgärder för att stärka den egna försvarsförmågan mot ryska hot. En ökad och mer östlig militär närvaro är möjlig. Debattörer talar om luftvärnsrobotar av typ Patriot till de baltiska staterna och Georgien.²¹⁸ En fortsättning av den förra försvarsministern Rumsfelds ambitioner att dra ned på den amerikanska militära närvaron i Europa är således svårt att se i dagsläget. I realiteten har numerären i Europa hållit sig kring 100 000 man de sista åren. I takt med tillbakadragandet från Irak samt olika Natoländers önskan om installationer skulle till och med antalet amerikanska militärer eventuellt kunna öka de närmaste åren.

9.2 Inga försvarsförpliktelser för icke-medlemmar

Natos möjligheter att leva upp till sina försvarsåtaganden gentemot nuvarande medlemmar kompliceras av den omstridda föreställningen om en moralisk ”skyldighet” att stötta stater utanför alliansen, men som vill in.²¹⁹

Frågan om Natos traditionella säkerhetsgarantier enligt artikel 5 i Nato-stadgan har ställts i relation till det faktum att Georgien fått ett löfte av Nato att i en framtid bli medlem av alliansen. En del analytiker har i och med detta sett Natos relativa inaktivitet vid den ryska invasionen av Georgien som ett bevis för att Nato inte lever upp till en av dess kärnfunktioner och att alliansen därmed inte har någon framtid.²²⁰

Nato har sedan mer än tio år deklarerat att man är öppen för nya medlemmar som uppfyller de kriterier som alliansen satte upp 1995. Avseende bl a de baltiska staterna, som blev inbjudna i början av 2000-talet och formellt medlemmar 2004, fördes det en internationell diskussion om vilket skydd Nato kunde leverera. Om de ställdes inför ett artikel 5-relaterat hot innan alla Natos gamla medlemsstater hunnit ratificera denna utvidgningsomgång var frågan då om försvarsförpliktelserna skulle gälla. Eftersom ett sådant hot inte uppstod testades inte frågan. Att det är och måste vara en stor skillnad på att vara medlem eller ej, var det som diskussioner utmynnade i. Att det i det georgiska fallet helt var en avgörande skillnad, står därmed också klart.

Efter Natos toppmöte i Bukarest våren 2008, där Georgien inte gavs MAP-status, men ett löfte om framtida medlemskap, kan två saker ha inträffat. Tbilisi kan ha uppfattat detta löfte som en redan gällande säkerhetsgaranti, och Moskva kan ha uppfattat situationen som ett ”window of opportunity” vad gäller militär aktioner mot Georgien. Det förra motsägs dock till del bl a av de återkommande amerikanska uppmaningarna, både officiellt och inofficiellt, till Georgien om återhållsamhet.²²¹

Slutsatser:

- Nato kommer troligen att vidta åtgärder som ökar trovärdigheten av artikel 5. Framöver torde främst en operativ planering, relaterade infrastrukturella förberedelser och övningar vara aktuella. Detta gäller de baltiska staterna, de centraleuropeiska och strandstaterna kring Svarta havet.²²²
- Nato måste kunna visa att Ryssland inte har veto över alliansens utvidgningar eller verksamhet i övrigt. Hanteringen av de georgiska och ukrainska medlemskapssträvanden måste kunna visa på framsteg, utan att ett medlemskap aktualiseras för fort.
- Huruvida den relationen mellan Väst och Ryssland ytterligare kommer att försämrats torde i närtid främst vara avhängigt synen på i vad mån Ryssland lever upp sexpunktsavtalet. Reaktionerna efter Moskvas erkännande av utbrytarrepublikerna innebar kraftiga fördömanden och flera utfästelser om stöd till Georgien.
- Nästa omslagspunkt torde vara när och i vilken omfattning Moskva kan anses efterleva det av Frankrike framförhandlade avtalet. Om Ryssland anpassar sig kan relationerna förbättras. Om kritiken kvarstår, kommer

sannolikt det nuvarande frostiga klimatet att fortsätta, t ex med en ökad militär verksamhet längs Rysslands Västliga gräns.

- Natos betydelse för USA torde ha ökat genom konflikten. Den starka kritik som fanns mot Nato i USA byggde i hög utsträckning på uppfattningen att utan ett traditionellt hot mot Europa fanns det inget behov av att USA engagerade sig i Nato. Förändras denna föreställning, och dessutom anger Ryssland som ett långsiktigt problem med potentiellt stort inflytande, så kommer Natos betydelse som instrument för det amerikanska egenintresset att växa.

9.3 Ukrainas och Georgiens MAP-utsikter

Frågan om Georgien och Ukraina kommer att tilldelas Membership Action Plan (MAP) vid Nato:s utrikesministermöte i december 2008 är fortfarande öppen efter Georgienkriget. Vad det gäller Georgien har visserligen förutsättningarna avseende en fredlig lösning på sikt med separatistrepublikerna, vilket är ett formellt krav från alliansens sida, avsevärt försämrats i och med kriget. Därtill är oviljan till att provocera Ryssland från flera av Nato:s medlemsstater fortfarande mycket stark. Sannolikt inspirerade det interna motståndet inom Nato mot Georgien och Ukraina vid Bukarestmötet, manifesterat av främst Tyskland och Frankrike, Ryssland till att intensifiera sina strävanden att förhindra Nato-medlemskap för dessa länder, något som Kreml varit tydligt med att man aldrig skulle acceptera.

För en MAP talar dock det faktum att Nato-länderna tycks ha kommit till slutsatsen att det inte längre kan bli något "business as usual" med Ryssland och att alliansen för sin inre sammanhållning och egen trovärdighets skull måste stå upp mot Rysslands ambitioner att dela upp Europa i intressesfärer. President Sarkozys engagemang som medlare i Georgien-kriget kan komma att påverka Frankrikes ställningstagande vid decembermötet. Även Merkels besök i Kiev i juli och i Tbilisi i augusti, strax före respektive efter kriget, pekar på att den tyska kanslern har svängt i frågan.²²³ Vidare har stödet från Polen och baltstaterna för Georgiens och Ukrainas sak inte minskat utan snarare stärkts på grund av kriget. Sammantaget innebär detta att det skulle kunna uppstå en konsensus inom Nato om att rädda Georgien och Ukraina medan tid är och att inte låta Rysslands våldsanvändning gentemot Georgien betala sig. Ett avvikande från löftet om framtida medlemskap som gavs vid Bukarestmötet för Georgien och Ukraina skulle direkt innebära att Nato ger Ryssland veto mot alliansens utvidgning,

något som skulle svida särskilt hårt i samband med alliansens 60-årsjubileum 2009.

Det är emellertid uppenbart att även om Nato unisont sluter upp kring MAP för Georgien och Ukraina vid decembermötet, samtidigt som alliansen inte kan stå upp för de militära åtaganden som detta i förlängningen medför, skulle Nato:s trovärdighet som försvarsallians sättas på ytterst svåra prov. Vad det gäller Georgien finns på längre sikt en förbättrad möjlighet för Nato-medlemskap, förutsatt att Tbilisi accepterar de geopolitiska realiteterna med att ha förlorat Sydossetien och Abchazien. Dock bör poängteras att Ryssland, åtminstone i dagsläget, kategoriskt avvisar ett georgiskt Nato-medlemskap *per se* oavsett hur det landets gränser är beskaffade.

För Ukrainas del är den instabila inrikespolitiska situationen en försvårande omständighet i processen att få MAP-status. Under hela 2008 har den inrikespolitiska scenen i princip dominerats av konflikten mellan president Viktor Jusjtjenko och premiärminister Julia Tymosjenko. Den förre premiärministern och tillika oppositionsledaren Viktor Janukovyjtj, presidentens rival från det förra valet 2004, har egentligen bara behövt agera åskådare och sett på hur den orangea sidans interna splittring raserar den gemensamma koalitionen som skapades efter nyvalet i september 2007.

En rad politiska åtgärder som Tymosjenko vidtagit under de senaste månaderna pekar på att hon intagit en mer prorysk hållning. Hennes tystnad i samband med Georgien-kriget (då hon gick på semester) har ytterligare bidragit till de anklagelser som presidentsekretariatet riktat mot henne för att vara uppköpt av Kreml med syfte att få Rysslands stöd i nästa presidentval. Utan att egentligen leverera några bevis anklagades Tymosjenko för att ha gått med på en uppgörelse med Kreml vars delar bland annat bestod i ett hindrande av Ukrainas Nato-integration (inklusive MAP-status), icke-inblandning i den ryska Svartahavs-marinens angelägenheter, en uppgörelse med Gazprom inklusive ett övertagande av det ukrainska gastransitnätet, privatisering av flera strategiska ukrainska bolag till ryska intressenter, samt en neutral eller prorysk hållning i Georgien-frågan.²²⁴ Tymosjenko har dock förnekat samröre med Kreml och har kallat anklagelserna för ”en provokation”.²²⁵

Georgienkriget har alltså ytterligare förvärrat den maktpolitiska krisen i landet. Jusjtjenkos starka stöd för Georgien, tex genom besöket i Tbilisi tillsammans med presidenterna från Estland, Litauen och Polen samt Lettlands premiärminister mitt under brinnande krig, kritiserades starkt av Janukovyjtj. Den senare har också uttalat sig för att Ukraina bör följa Rysslands exempel och

erkänna Sydossetiens och Abchaziens självständigheter. Tymosjenko teg i två veckor i samband med kriget för att sedan bara uttala sig vagt om att hon stöder Georgiens territoriella integritet. I parlamentet misslyckades presidentens stödparti med att få gehör för ett uttalande som fördömde Rysslands agerande i Georgien. Istället enades Tymosjenkos och Janukovyjtj partier om att anta en serie lagar ägnade att beskära presidentmakten, bla att göra det lättare att inleda riksrettsförfarande mot presidenten, varvid Jusjtjenkos stödparti lämnade koalitionen i parlamentet i protest. En ny koalition måste därför komma till stånd inom 30 dagar, annars kan – men måste inte - presidenten upplösa parlamentet och utlösa nyval.²²⁶ En ny koalition mellan Tymosjenkos och Janukovyjtj partier skulle uppnå konstitutionell majoritet och kunna övertrumfa presidentens vetomakt.

Georgien-kriget kan med andra ord få stora inrikespolitiska efterverkningar i Ukraina som i praktiken redan gått in en fas då all politisk verksamhet underordnas förberedelserna inför presidentvalet i början av 2010 (även om den officiella valkampanjen startar först i juli 2009). I dagsläget antas Tymosjenko och Janukovyjtj bli valets huvudkandidater, emedan det ännu är öppen fråga huruvida Jusjtjenko avser att kandidera för ett omval. Stödet för den sittande presidenten, både inom opinionen i sin helhet som inom den politiska eliten, är för närvarande mycket lågt.²²⁷ Inte nog med att de interna konflikterna sänder oroande signaler till Nato om Ukrainas politiska mognad och beredskap för en eventuell MAP och framtida Nato-medlemskap. Det ukrainska parlamentets handlingsförlamning bromsar också nödvändig lagstiftning från att antas, vilket gör att integrationen ofrånkomligen försenas. Jusjtjenko agerar för ett så snart ukrainskt Nato-medlemskap som möjligt, medan Tymosjenkos hållning i förhållande till Nato är mer svårtydd. Hon vill uppenbarligen inte stöta sig med den Nato-fientliga opinionen i de ryssvänliga östra regionerna, där hennes popularitet ökar stadigt. Stödet för Nato-medlemskap generellt i Ukraina, i motsats till i Georgien är fortfarande lågt. Enligt en undersökning från februari 2008 stödde bara drygt 20 procent av den ukrainska befolkningen ett ukrainskt Nato-medlemskap, medan över 50 procent var emot ett medlemskap. Siffrorna har i princip varit oföränderliga under de senaste åren.

Slutsatser:

- Om Georgien och Ukraina kommer att tilldelas MAP-status vid Nato:s decembermöte är fortfarande en öppen fråga. Vissa Nato-länders rädsla mot att provocera Ryssland väger fortfarande tungt, men tendenser till uppluckring i det hårda motståndet från Bukarestmötet kan noteras.

- MAP-status till Georgien och Ukraina skulle utgöra en kraftfull politisk markering att rysk våldsanvändning mot grannländerna inom OSS inte skulle betala sig. Samtidigt skulle det faktum att Nato inte kan svara upp för de militära åtaganden som medlemskapet i förlängningen medför, sätta dess trovärdighet som försvarsallians på ett svårt prov.

9.4 Den ”nya världsordningen” har präglat USA:s bild

För att förstå vilken omprövning av den amerikanska säkerhetspolitiken mot Europa som den rysk-georgiska konflikten kan resultera i bör man se den förra i ett närtidshistoriskt ljus.²²⁸ I samband med och strax efter det kalla krigets slut formade USA under George H W Bush en Europapolitik i stort baserad på fem grundpelare. Den första innebar amerikansk avskräckning mot alla territoriella hot och trovärdigt engagemang för Europas säkerhet. Den andra att Nato skulle utgöra den primära organisationen för europeisk säkerhetspolitik. Den tredje pelaren innebar ett stärkande av den politiska reformeringen i det post-sovjetiska området, främst Ryssland. Den fjärde sökte inkludera Ryssland i de ”marknadsekonomiska demokratiernas gemenskap”. Den femte pelaren lade vikt vid en ”demokratisk fred” i Europa.

På global nivå, särskilt efter det första Gulfkriget 1990-91, var det liknande tankegångar som fick den dåvarande presidenten Bush att tala om en ”ny världsordning”, där just marknadsekonomisk demokrati var den ledande och växande företeelsen i världen och där det dessutom – genom slutsatser från den s k teorin om den ”demokratiska freden” – sågs som uteslutet att Ryssland ånyo skulle kunna bli ett globalt problem av någon omfattning. Genom det empiriska konstaterandet att marknadsekonomiska demokratier av Västerländsk typ sällan eller aldrig går i krig mot varandra drog man från amerikansk – och i stor utsträckning även europeisk – sida slutsatsen att krigsfaran i och runt Europa nu skulle minska till nära noll.

Under Clinton-administrationen fortsatte denna politik i stora stycken. Det som främst tillkom var två nya linjer: Strategiskt partnerskap med Ryssland respektive Nato-utvidgning till alla länder som uppfyller Natos krav och villkor. Vare sig för Clinton-administrationen eller flertalet aktörer inom den tidigare Bush-administrationen var dessa två sista punkter motsägande. I enlighet med det centrala antagandet om att det var kommunismen, och inte Rysslands geopolitiska position, som var problemet i det kalla kriget, borde – ansåg man i

USA – Ryssland inte uppfatta Nato-utvidgningen som ett problem. Ryssland protesterade dock redan tidigt mot den utvidgningsprocess som i praktiken inleddes 1994, och en av Clintonadministrationens ambitioner var att stävja detta genom ett nära samarbete med Ryssland på många områden.

Den grundläggande amerikanska föreställningen avseende europeisk säkerhetspolitik var och förblev – även under president George W Bush – att Ryssland inte längre var något automatiskt problematiskt land, att de problem som ändå uppkom gick att lösa och att Ryssland inte hade vare sig anledning eller rätt att lägga sig i sina grannars önskemål om Nato-medlemskap etc.²²⁹ I George W Bush andra administration, som tillträdde 2005, fanns dessutom två gamla Sovjetspecialister på ledande poster: utrikesminister Condoleezza Rice och försvarsminister Robert Gates. Bägge bidrog, genom sin akademiska bakgrund, till en övergripande amerikansk föreställning om att ett postkommunistiskt Ryssland inte är något principiellt problem.

De ryska geopolitiska argument som anförts mot olika amerikanska handlingslinjer och mot Nato – ibland synnerligen högljutt – har avfärdats som irrelevanta. Ett modernt, marknadsekonomiskt och demokratiskt Ryssland ansågs inte behöva oroa sig för grannarnas alliansanslutning eftersom den ryska politiken nu inte styrdes av imperiekommunistisk expansionslust. Att även tidigare statsformer i Ryssland och annorstädes – t ex de europeiska stormakterna under 1800-talet – kunde och ville uppträda nog så imperialistiskt mot små grannar helt utan att vara kommunistiska fick mycket litet utrymme i denna föreställningsvärld.

9.5 USA:s hållning mot Ryssland åter realpolitisk

Den rysk-georgiska konflikten har nu snabbt och i hög grad förvandlat den amerikanska bilden av Ryssland. Georgien fortsätter vara Washingtons viktigaste säkerhetspolitiska stödjepunkt i Kaukasien, medan Polen allt mer blir stödjepunkt i Europa. Missilförsvarsavtalet med Polen, särskilt tillmötesgåendet om Patriotrobotar, indikerar att USA i grunden omprövat sin relation till Ryssland. Genom att en överenskommelse med Irak närmare sig förändras också efter hand Washingtons säkerhetspolitiska handlingsmöjligheter.

USA har genom flera åtgärder visat att Georgien är en partner som man kommer att prioritera. USA har haft ett nära militärt och säkerhetspolitiskt samarbete med

Georgien både innan och under kriget. Det finns flera exempel på amerikanskt agerande. När kriget började skyddade USA för georgiska myndigheter viktiga IT-relaterade funktioner.²³⁰ Två dagar in i kriget flög 14 amerikanska flygplan in i 1 800 georgiska soldater, i folkrättslig mening mot Ryssland fientligt inställda kombattanter. Sedan dess har en luftbro upprätthållits till Tbilisi.²³¹ Sju dagar efter att Medvedev undertecknat fredsavtalet anländer en amerikansk Aegis-jagare som första fartyget med humanitär hjälp till Georgien.²³² Samtalsutbytet mellan Washington och Tbilisi har också varit intensivt.²³³ Det finns flera tecken på att Washingtons stöd till Tbilisi kommer att bestå och möjligen få en annan inriktning. I det tidigare stödet till georgisk militär valde USA att inte utbilda manöverförband och flygstridskrafter, bl a för att inte oroa Ryssland.²³⁴

En amerikansk militär återupprustning av Georgien är att vänta, särskilt då det georgiska försvaret idag i många avseende är slaget i spillror. Vicepresident Dick Cheney åkte till Tbilisi den 2 september för att visa det amerikanska intresset för regionen och för att visa USA:s engagemang för Georgien.²³⁵ Röster hörs för upprustning av Georgien, bl a med pansarvärnsvapen och luftvärn.²³⁶ Även måttligt förstärkta georgiska stridskrafter, t ex avseende luftvärn, skulle kunna utgöra ett större problem för Ryssland än det motstånd som Tbilisi bjöd i början av augusti.²³⁷

Missilförsvarsavtalet symboliserar både en fördjupad länk mellan USA och Polen respektive en ny syn på Ryssland. USA är tillbaka i att behandla Ryssland mer efter geopolitiska premisser. USA har de senaste två åren sökt få med Ryssland i konceptet kring missilförsvarsanläggningar i Polen. Bland annat fanns förslag på att rysk personal ska få vara i centralerna, om än inte ha tillåtelse att interferera med avfyrandet, och förslag på att faciliteterna ej skulle tas i operativ drift förrän USA och Ryssland var "överens" om hotet från ballistiska robotar. Ett par dagar in i Georgienkriget ger USA efter för återkommande polska krav på att amerikanskt luftvärn måste finnas grupperat för försvar av anläggningen. Enligt avtalet ska ett Patriotförband börja tillföras 2009. USA ville tidigare inte ha dylika system där på g a relationen till Ryssland. Inget om de tidigare engagemangen för transparens eller Ryssland, eller för den delen tredje parts insyn, omnämns i det nya avtalet.²³⁸

För första gången kommer USA således att upprätta en permanent militär garnison på en f d Warszawapaktsstats territorium.²³⁹ Avtalet utgör ett tydligt brott med andan och bokstaven från 1990-talet.²⁴⁰ I ett slag försvann de senaste årens amerikanska hållning att det nog ska gå att komma överens med Moskva.²⁴¹ USA har sedan länge uttryckt att Ryssland står vid ett strategiskt vägskäl, avseende samarbete eller konfrontation, och att det inte är säkert vilket

val Moskva gör.²⁴² De senaste veckornas utveckling tyder på att Washington behandlar Moskva som om Ryssland valt konfrontation. Det nya avtalet är också en substantiell fördjupning av relationen med Polen.²⁴³ Med hänsyn till att avtalet för Polen stipulerar snabbare stöd vid kris och mer integrerat samarbete än vad Natomedlemskapet ger, så kanske samarbetsavtalet med Washington är att betrakta som viktigare för Polen än dess Natomedlemskap. Motsvarande nära relationer med USA har sedan tidigare Storbritannien, Australien och Japan.

Kriget mot terror kan även träda tillbaka och nya handlingsmöjligheter öppnas. Även om de flesta delkomponenter inom det s k kriget mot terror kommer att leva kvar, så innebär ett successivt amerikanskt tillbakadragande från Irak en stor förändring avseende USA:s militära och säkerhetspolitiska handlingsfrihet. USA är på väg ut ur den största militära belastningen på decennier. I och med att utvecklingen i Irak tillsynes stabiliseras²⁴⁴ och genom att Washington och Bagdad är nära ett avtal som inkluderar amerikanskt trupptillbakadragande, så torde det amerikanska engagemanget i Irak minska de närmaste åren.²⁴⁵

USA kommer visserligen inte lämna Irak, men även en halvering av truppnumreren på två år skulle frigöra mellan 200 000 och 300 000 man.²⁴⁶ Eftersom det troligen är fältförbanden, d v s brigadstridsgrupper, som tas hem först, så kommer också de tunga krigsrelaterade utgiftsposterna att påverkas tidigt. Hur det amerikanska perspektiven på Mellanöstern med omgivande områden förändras är dock svårare att se. En tydlig och amerikansk närvaro är trolig, men vilka stöddepunkter som den vilar på är mer oklar. Möjligen ser vi en ökad roll för Turkiet, som för USA har en nyckelroll både visavi Mellanöstern och Kaukasien. Flera dyra och kontroversiella försvarsmaterielprojekt kan åter få vind i seglen. Bortsett från Irakkrigets stora kostnader har USA de senaste åren lagt stora pengar på traditionella stridskrafter, som t ex de dyra flygsystemen F-22 Raptor och F-35 Lightning II (Joint Strike Fighter, JSF). Dessa är begränsat användbara mot terrorister, men desto viktigare för att möta konkurrens och utmaningar från andra stormakter, som t ex "peer competitors".

Det är svårt att se att ovan skisserade utvecklingar substantiellt skulle kunna påverkas av en ny amerikansk administration. Första reaktionerna från presidentkandidaterna var mycket samstämmiga.²⁴⁷ En ny republikansk administration skulle i dessa avseende troligen "ärva" nuvarande policy. Även demokraterna skulle en längre tid vara fast i nuvarande policy, innan mer egna handlingslinjer hunnit tas fram. Skillnaden mot nuvarande policy skulle i vilket fall som helst dock troligen vara marginella.

9.6 Det strategiska mönstret i Europa ändras

Nya militära system introduceras i svenskt närområde och förändrar maktbalansen. Framgrupperingen av nya militära system ger upphov till motåtgärder, som i sin tur genererar nya åtgärder. Amerikanska luftvärnsförband med Patriot i norra Polen, minskar trovärdigheten för förmågan hos ryska flygstridskrafter och ballistiska robotar i och kring Kaliningrad. Ryska företrädare har fortsatt komma med hot, men också börjat bli alltmer mer precisa vad avser ryska motåtgärder mot missilförsvaret och dess delar. Exempelvis har det talats om både kärnvapen till Östersjömarinen och nyutvecklade kryssningsrobotar i Kaliningrad. Ofta omnämns robotsystemet Iskander.²⁴⁸ De senare planeras bli tillgängliga under 2009 och uppges nå missilförvarsinstallationerna i Tjeckien och Polen. Vilket i sig implicerar räckvidder som bryter mot INF-avtalet.²⁴⁹ Vilken räckvidd Iskandersystemets offensiva kryssningsrobot har är ännu osäkert.²⁵⁰ De kan eventuellt nå Berlin, Paris och London (1500 km) eller alla EU:s huvudstäder (2500 km). En ny medeldistansrobotproblematik kan vara på agendan och INF är i gungning.

Rustningskontroll och förtroendeskapande åtgärder i Europa är på väg mot ett avtalslöst och regimlöst tillstånd. Flera av de för Europa viktiga nedrustnings- och samarbetsavtalen saknar idag en stabil grund att stå på. Särskilt gäller det, NRC, INF, Start/Sort och CFE.²⁵¹ I över ett och ett halvt år hade utrikes- och försvarsministrarna från USA och Ryssland träffats för att dra riktlinjerna för bilaterala relationer. Den nuvarande amerikanska administrationen, med bl a rysslandskännarna Gates och Rice, har lagt stor vikt vid förhandlingarna och önskade få dem i land under 2008. I Bukarest 2008 klargjorde Nato att CFE-avtalets fortsatta utveckling lämnades över till USA för att vara en del i den bilaterala överenskommelsen. Därtill börjar antalet plattformar för samarbete och dialog snabbt ta slut. Åtminstone för tillfället är Nato-Rysslandsrådet lagt på is, möjligheterna att komma överens i FN:s säkerhetsråd är begränsade, samverkan i G8-formatet ifrågasatt, och Rysslands WTO-förhandlingar har Moskva visat sig mindre intresserat av än tidigare.

Slutsats:

- Den stabilitet, transparens och säkerhet som beskrivits i svenska försvarspolitiska dokument och varit en viktig grund för flera beslut kanske inte längre finns kvar.

10 EU och Europa

Kriget i Georgien är en utmaning för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik som EU under lång tid har försökt att bygga upp. Medlemsstaternas agerande under konfliktens första dagar vittnar om svårigheterna med att uppträda enat och föra en gemensam politik i stället för att främja de nationella intressena. Det ryska, traditionellt geopolitiska, agerandet baserat på militär makt utmanar dessutom EU:s strävan att skapa stabilitet och fred i sitt närområde genom ”*soft power*” och integration.

Hur EU kommer att lyckas hantera kriget i Georgien och dess följdverkningar kommer att ha avgörande betydelse för EU:s trovärdighet som utrikespolitisk aktör. Det är emellertid för tidigt att i dagsläget sja om Georgienkriget kommer att leda till en minskad utrikespolitisk roll för EU eller om det liksom vid tidigare kriser kommer att fungera som en katalysator för ett utvecklat utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete.

10.1 Splittrad syn hindrar ställningstagande

Medlemsstaternas olika syn på relationen till Ryssland förhindrade ett enat ställningstagande i konfliktens inledningsskede. Medan den franske presidenten och EU-ordföranden Sarkozy och den tyska förbundskanslern Merkel under konfliktens första dagar intog en medlande roll mellan parterna åkte Polens, Estlands, Lettlands, Litauens och Ukrainas presidenter och premiärministrar till Georgien för att visa sin solidaritet. Medlemsstaternas skilda reaktioner avspeglade med några undantag den skiljelinje som finns mellan EU:s ”nya” och ”gamla” medlemsstater i synen på Ryssland och liknade splittringen i upptakten till Irakkriget. Flera av de ”nya” medlemsstaterna, tillsammans med bland andra Storbritannien och Sverige, krävde en tydlig markering mot Ryssland och dess oproportionella våldsanvändning medan flera av de ”gamla” medlemsstaterna, exempelvis Tyskland, Frankrike, Italien och Grekland, ville se en mjukare linje mot Moskva. Dessa skilda förhållningssätt avspeglar bland annat medlemsstaternas historiska erfarenheter och olika grad av energiberoende av Ryssland samtidigt som Ryssland genom att prioritera bilaterala relationer med enskilda medlemsstater underblåser dessa skillnader.

På grund av denna oenighet kunde medlemsstaterna vid utrikesministermötet den 13 augusti inte enas om att kritisera det ryska agerandet. I stället förhöll sig EU neutralt i förhållande till konfliktens parter och gav sitt stöd till sexpunktsavtalet

och det franska EU-ordförandeskapets fortsatta roll som medlare i konflikten.²⁵² Rysslands långsamma trupptillbakadragande, dess tolkning av otydligheterna i sexpunktsavtalet till sin fördel och slutligen erkännandet av Abchaziens och Sydossetiens självständighet har emellertid skapat förutsättningar för en mer enhetlig syn på det ryska agerandet inom EU. Vid det extrainsatta toppmötet den 1 september kunde därför EU:s stats- och regeringschefer enas om ett fördömande av det ryska erkännandet av utbrytarrepublikernas självständighet. Dessutom sköts förhandlingarna om ett nytt partnerskaps- och samarbetsavtal upp i väntan på att Ryssland ska uppfylla sexpunktsavtalets krav på ett trupptillbakadragande.²⁵³ Från rysk sida uppfattades emellertid inte EU:s agerande som den tydliga markering som var avsedd och den ryske presidenten Medvedev förklarade sig nöjd med att EU inte hade beslutat om sanktioner mot Ryssland.²⁵⁴

10.2 EU:s medlarroll medför ökat ansvar

Utöver att förhandla fram sexpunktsavtalet har EU markerat att man vill bidra till en långsiktig lösning av konflikterna i Abchazien och Sydossetien. Vid toppmötet den 1 september gav EU sitt stöd för en utökad EU-närvaro på marken för att övervaka situationen. Detta ska ske genom att dels bidra med ytterligare militärobservatörer till OSSE:s mission i Sydossetien, dels inrätta en observatörsinsats inom ramen för den europeiska säkerhets- och försvarspolitik (ESFP).²⁵⁵ Efter mötet mellan EU och Ryssland den 8 september står det klart att EU:s insats ska bestå av upp till 200 personer och bland annat övervaka de zoner utanför Abchazien och Sydossetien där ryska så kallade fredsbevarande styrkor för närvarande finns.²⁵⁶ Att inrätta en ESFP-insats i Georgien är emellertid inte oproblemiskt. För att EU ska kunna verka i de områden som Ryssland kontrollerar krävs Rysslands godkännande. EU:s svårigheter att rekrytera civila experter till den omfattande insatsen i Kosovo kan även skapa problem för rekryteringen till denna insats. Mötet i Moskva den 8 september indikerar dessutom att EU kan spela en viktig roll i de internationella samtal som enligt sexpunktsavtalet ska hållas om de framtida arrangemangen för säkerhet och stabilitet i Abchazien och Sydossetien.²⁵⁷

Vid sidan av detta har EU förmedlat akut humanitär hjälp för att lindra lidandet hos den drabbade befolkningen i de berörda provinserna och i Georgien.²⁵⁸ Vid toppmötet den 1 september fattade EU beslut om att ytterligare fördjupa samarbetet med Georgien genom att bland annat förenkla viseringsprocedurerna för georgier och så småningom nå ett frihandelsavtal. EU ska också att ta initiativ

till en internationell givarkonferens för att säkerställa ett mer omfattande ekonomiskt stöd till återuppbyggnaden i Georgien.²⁵⁹

10.3 Fortsatt dialog – men inget avtal

De flesta medlemsstater inom EU har betonat vikten av att hålla dialogen med Ryssland öppen och fortsätta att samarbeta eftersom en isolering anses minska EU:s möjlighet att påverka Ryssland och kanske drabba EU mer än Ryssland. Samtidigt vill många medlemsstater göra en politisk markering gentemot Ryssland och det har till och med talats om att EU bör införa sanktioner mot Ryssland.²⁶⁰

Frågan om det fortsatta samarbetet mellan EU och Ryssland kommer att ställas på sin spets i förhandlingarna om ett nytt partnerskaps- och samarbetsavtal som ska ersätta det avtal som gäller sedan 1997. Dessa förhandlingar har nyligen inletts och nästa förhandlingsrunda var planerad till mitten av september. Som tidigare nämnts har emellertid EU beslutat att lägga dessa förhandlingar på is fram tills att Ryssland har dragit tillbaka sina trupper i enlighet med sexpunktsavtalet. I väntan på ett nytt avtal fortsätter emellertid det tidigare avtalet att gälla såvida ingen av parterna säger upp det. Innan ett nytt avtal kan förhandlas fram behöver emellertid EU, i enlighet med brittiska förslag, utvärdera det nuvarande samarbetet mellan EU och Ryssland.²⁶¹

10.4 Hjälp till EU:s grannländer

Kriget i Georgien aktualiserar även de övriga så kallade frusna konflikter som finns i EU:s grannländer, till exempel utbrytarrepubliken Transnistrien i Moldavien och den armeniska enklaven Nagorno-Karabach i Azerbajdzjan. Alltsedan EU:s grannskapspolitik (ENP) lanserades 2004 har en lösning av dessa konflikter varit en prioritet för EU. Trots att Ryssland inte har motsatt sig EU:s grannskapspolitik på samma sätt som Nato:s samarbete med dessa länder har Ryssland inte velat se en mer framskjuten roll för EU på bekostnad av Ryssland i de förhandlingsformat som finns för dessa konflikter.²⁶² För att inte ställas inför samma scenario som i Georgien skulle EU behöva utöka sitt engagemang för att lösa dessa konflikter. På längre sikt måste EU även ha beredskap att hantera ett eventuellt ryskt agerande gentemot områden med stor ryskspråkig befolkning i Ukraina och de baltiska staterna.

Det har länge framhållits att förväntningarna på ett medlemskap och fördjupat samarbete är EU:s viktigaste instrument för att påverka sina grannländer och bidra till konfliktlösning. Som en följd av kriget i Georgien har röster höjts för att ytterligare fördjupa det politiska och ekonomiska samarbetet med grannländerna för att minska deras sårbarhet mot Ryssland.²⁶³ Vid toppmötet den 1 september betonade också EU att relationerna med grannländerna ska fördjupas, bland annat genom ett nytt ”östligt partnerskap”.²⁶⁴ EU:s samarbete med Ukraina har särskilt lyfts fram och vid toppmötet den 9 september 2008 erbjöds Ukraina ett så kallat associeringsavtal med EU, men däremot inget direkt löfte om medlemskap.²⁶⁵ EU:s attraktionskraft på staterna i närområdet kommer emellertid att påverkas av hur EU lyckas hantera konflikten i Georgien och dess följdverkningar.

10.5 Kris som katalysator för ny politik

Utvecklingen av samarbetet inom EU har påverkats av de kriser som har drabbat unionen. Den djupa splittring som uppstod mellan medlemsstaterna inför Irakkriget 2003 följdes av att EU lanserade sina första civila och militära krishanteringsinsatser och kom överens om en gemensam säkerhetsstrategi. Den yttre chock som kriget i Georgien innebär för EU:s medlemsstater kan därför leda till en ökad vilja att förstärka den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken.

Samtidigt påvisar kriget i Georgien EU:s institutionella svaghet. Att Frankrike var ordförandeland hade exempelvis avgörande betydelse för EU:s agerande i konfliktens inledningskedje. Frågan är om EU hade kunnat agera på samma sätt om en mindre medlemsstat hade innehaft ordförandeskapet. Det nya Lissabonfördraget skulle emellertid kunna stärka de gemensamma institutionerna genom att det inrättar en permanent ordförande för Europeiska rådet, en ny hög representant med utökade befogenheter samt en utrikestjänst till stöd för denne. EU:s större medlemsstater kommer dock att behålla ett stort inflytande över den gemensamma politiken även om Lissabonfördraget skulle ratificeras av samtliga medlemsstater.

Förutsättningarna för en förstärkt utrikespolitik i EU kommer även att påverkas av en framtida arbetsfördelning mellan EU och Nato. I dagsläget finns det mycket som talar för att flera medlemsstater kommer att vända sig till Nato för att militärt stärka den egna säkerheten (se kapitlet om Nato). Samtidigt har EU fler politiska och ekonomiska instrument för att engagera sig i närområdet. En

utökad säkerhetspolitisk roll för EU är inte heller otänkbar eftersom Ryssland har svårare att acceptera Nato:s engagemang i området.

Avslutningsvis kan den ryska insatsen mot Georgien i allmänhet få negativa energipolitiska konsekvenser för Ryssland så till vida att EU intensifierar arbetet med att diversifiera sig bort från ryskt beroende och att europeiska partners blir mindre intresserade att samarbeta med Ryssland.

En öppen, diversifierad och av Ryssland oberoende europeisk energimarknad skulle underminera mycket av Rysslands indirekta makt över Europa. Det är emellertid en politisk och teknisk omöjlighet att göra det på kort sikt. Kriget kan dock därför i praktiken endast utgöra ett startskott på ökade ansträngningar att minska beroendet.

Slutsatser:

- Skiljelinjerna mellan Europas stater, som har skilda historiska erfarenheter och olika grad av energiberoende av Ryssland, utgör den största utmaningen för en gemensam Rysslandspolitik i EU. Detta komplicerar dialogen och möjligheten att påverka Ryssland.
- EU:s medlarroll i konflikten och oklarheterna i sexpunktsavtalet medför ett utökat ansvar för den fortsatta lösningen av konflikten. En observatörsinsats från EU riskerar emellertid att begränsas av Rysslands ovilja att låta den verka i ryskkontrollerade områden.
- Samtidigt som EU betonar dialogen med Ryssland läggs förhandlingarna om ett nytt partnerskaps- och samarbetsavtal på is. Innan ett nytt avtal sluts talas det om att EU måste utvärdera samarbetets innehåll.
- EU:s relation till övriga grannländer hamnar i fokus och EU lanserar ett nytt östligt partnerskap som ska stärka samarbetet med dessa stater. Ukraina erbjuder ett stabiliseringsavtal, men inget medlemskap.

11 Reaktionen från Asien

Detta kapitel påvisar och förklarar de reaktioner på kriget och dess efterspel som syntes i Kina, Japan, Iran, Syrien och Turkiet.

11.1 Kina – märkbar tystnad

Kina valde inledningsvis att hålla en låg profil i frågan om konflikten i Georgien, och kommer av allt att döma fortsätta med det. Peking vill varken fördöma Rysslands agerande, och därmed riskera försämrade relationer med sitt grannland, eller ta ställning för separatister.

Kinas agerande förklaras också av att man inte ville att något skulle kasta en skugga över Olympiska Spelen i Peking. Därmed avstod Kina från tidiga utspel om konflikten - som irriterande nog för kineserna tog fokus från evenemanget då den inleddes under själva OS-invigningen.²⁶⁶

I FN:s säkerhetsråd uppmanade Kina direkt efter krigsutbrottet den 8:e augusti Ryssland och Georgien att ”undvika handlingar som skulle kunna leda till en upptrappning av anspänning samt skada fred och stabilitet i regionen”. Man kallade situationen ”djupt oroande” och tillade: ”Om ett par timmar öppnar de 24:e Olympiska Spelen i Peking. Kina delar generalsekreterarens önskan om att de berörda parterna ska följa resolutionen om ett olympiskt vapenstillestånd.”²⁶⁷

Den officiella regeringstrognas nyhetsbyrå Xinhua föreslog den 9 augusti eldupphör i en kommentar, där OS-invigningen den 8/8 2008 kallades för en ”helig” dag – siffran åtta ses som en tursiffra i Kina:

*Under dessa speciella dagar är utbrottet av väpnad konflikt i Sydossetien något som världens folk inte vill se (...) Ett eldupphör kan ge människor ett tillfälle att reflektera över de väldiga katastrofer som krig för med sig.*²⁶⁸

Den 10 augusti sade utrikesministeriets talesman Qin Gang att Kina såg med ”djup oro” på den eskalerande konflikten.²⁶⁹ Därefter var det återkommande uttalandet från Peking att man hoppades på att parterna skulle ”lösa tvisten genom dialog”.²⁷⁰ Först efter att Moskva den 26 augusti erkänt Sydossetien och

Abchazien som självständiga stater återgick utrikesministeriet till att man såg med ”oro” på den senaste utvecklingen i de två georgiska regionerna.²⁷¹

11.2 Principer förhindrar utspel från Peking

Vid en första analys är det överraskande att Kina inte har riktat någon som helst direkt kritik mot Rysslands agerande, trots att Moskva har brutit mot den klausul i FN-stadgan som kineserna håller allra högst: ingen inblandning i medlemsstaternas inre angelägenheter.²⁷² Peking hindras av samma utrikespolitiska princip från att lägga sig i eller kritisera Georgiens agerande i dess eget territorium och så har heller inte skett.

I sina officiella uttalanden har Kina alltid insisterat på full respekt för nationell suveränitet och icke-inblandning i länders inre angelägenheter. Detta har delvis att göra med landets egna separatistproblem i buddistiska Tibet och muslimska Xinjiang, samt den för Peking mycket viktiga Taiwan-frågan. Principen har vidhållits även i de fall då det funnits humanitära skäl att göra avkall på icke-inblandningsprincipen, såsom i Kosovo 1999, då Nato med humanitära skäl som argument intervenerade utan FN-mandat. Kinas representant sade då i säkerhetsrådet att den kinesiska regeringen ”starkt motsätter sig en sådan handling, som utgör en flagrant kränkning av principerna i FN-stadgan och folkrätten, såväl som utmanar säkerhetsrådets auktoritet.”²⁷³

Ett senare exempel på Kinas tolkning av suveränitetsprincipen är dess veto i januari 2007 mot en föreslagen FN-resolution riktad mot Burmas kränkningar av mänskliga rättigheter. Peking motiverade då sitt motstånd med att man inte ansåg att problemen i Burma utgjorde något hot mot regional eller global fred och säkerhet.²⁷⁴

Kinas dämpade hållning i fallet med Rysslands intåg i Sydossetien kontrasterar skarpt mot det uttalande som Peking gjorde då USA gick in i Irak 2003. Många analytiker hade då räknat med att Kinas kritik skulle vara mer återhållsam, för att inte riskera försämrade relationerna med Washington. Men Peking fördömde kraftigt USA:s agerande och ansåg att det var “ett brott mot FN-stadgan och de grundläggande folkrättsliga normerna.”²⁷⁵

På samma sätt skiljer sig Kinas fåordiga reaktion på Rysslands erkännande av de två georgiska regionerna från dess uttalande efter Kosovos självständighetsförklaring i februari 2008. Utrikesministeriets kommentar var då att ”Kosovos unilaterala ansats kan komma att ge upphov till en serie

konsekvenser och leda till kännbart negativ påverkan på fred och stabilitet i Balkan-regionen (...) Kina uttrycker en djup oro kring detta.”²⁷⁶

Kinas försiktiga uttalanden har fått till följd att såväl Väst som Ryssland ansett att man har Peking på sin sida. Detta märktes med all önskvärd tydlighet efter Shanghai-gruppens (SCO) toppmöte i Tadzjikistans huvudstad Dusjanbe den 28 augusti. Vissa medier har hävdad att gruppens gemensamma kommuniké gett Moskva stöd för dess agerande i Georgien, medan andra rapporterade det motsatta.²⁷⁷

I SCO:s gemensamma uttalande hette det att medlemmarna ”uttryckte sin djupa oro för den spända situationen som utlösts av Sydossetien-konflikten” och att de efterlyste dialog mellan parterna för att få en fredlig lösning till stånd. Samtidigt berömde de Ryssland för dess ”positiva roll i främjande av fred och samarbete i regionen.”²⁷⁸ Det är möjligt att Kina, som inte vill skada sin självständig diplomatisk position genom besvärliga gemensamma ställningstaganden, stod för de vaga formuleringarna i uttalandet.²⁷⁹

Nyhetsbyrån Xinhua gjorde det dock tämligen tydligt att Ryssland inte fått stöd av övriga Shanghai-gruppen, genom att konstatera att SCO enats om ståndpunkten att ”försök att lösa problem genom att enbart ta till våld kan inte fungera och utgör endast hinder för en heltäckande lösning av lokala konflikter.”²⁸⁰

Bristen på officiell kinesisk kritik mot Moskva antyder att Peking vill undvika att sätta press på relationerna mellan länderna. Kinas förbindelser med Ryssland har förbättrats avsevärt under senaste 20 åren, och denna positiva utveckling kulminerade 2001 då Vladimir Putin undertecknade ett vänskapsavtal med Kina.²⁸¹ Relationerna mellan Peking och Moskva står dock inför nya förändringar. Vissa intressen är överlappande, medan länderna i andra fall tävlar om makt och rikedomar, särskilt inom energiområdet.²⁸²

Att Peking inte heller uttalat sig negativt kring Nato:s närvaro i Centralasien sedan konflikten i Georgien bröt ut kan eventuellt ha göra med att man inte vill stöta sig med USA och Europa och därmed äventyra möjligheterna att få tillgång till teknologi och vapen från Väst för att kunna modernisera sin armé.²⁸³

Även i den gemensamma deklARATION kring Nato:s östutvidgning som Hu Jintao och Dmitrij Medvedev undertecknade i maj 2008 var tonen lågmäld, och det var uppenbart att Peking inte ville stöta sig med Nato.²⁸⁴

Slutsatser:

- Kinas reaktion på Rysslands och Georgiens agerande i det inledande stadiet av konflikten mellan länderna var lågmäld och lär fortsätta vara av det försiktigare slaget framöver.
- Det är tydligt att Peking inte vill stöta sig med någon av de primära parterna och håller en närmast neutral linje. Det är delvis förvånande eftersom Kina har skäl att se med oro på Rysslands agerande.
- En slutsats av detta är att relationen mellan länderna blivit starkare under de senaste åren och utgör en viktigare parameter än tidigare i Pekings utrikespolitiska beslut.

11.3 Ekonomiska och strategiska fördelar för Kina?

Kina, som sedan Deng Xiaopings reformer i början av 1980-talet har ett uttalat fokus på långsiktig ekonomisk utveckling, har mycket att förlora på instabilitet i närområdet och på bräckligare relationer mellan Ryssland och Väst.

Dessutom finns det eventuellt farhågor i Peking om att Rysslands agerande kan fungera som ett politiskt precedensfall som skulle kunna användas av Taipei för att legitimera en självständighetsförklaring i framtiden. Det skulle även kunna tjäna till att rättfärdiga ett amerikanskt ingripande i det fall Kina provoceras av Taipeis försök att få ytterligare internationellt fotfäste genom medlemskap i organisationer som Världshälsoorganisationen WHO och på militär väg försöka införliva Taiwan i Folkrepubliken.²⁸⁵ Mot denna bakgrund anstränger sig Kina med all säkerhet för att förhindra en upptrappning av situationen.

Efter att Ma Ying-jeou ersatte självständighetsförespråkaren Chen Shui-bian som president för Taiwan har relationerna med Folkrepubliken dock förbättrats avsevärt, vilket har minskat spänningen mellan länderna och markant sänkt risken för en eskalering till väpnad konflikt.²⁸⁶

Trots att det är mest troligt att Peking behåller sin neutrala och pragmatiska linje, gör exempelvis Taiwan-frågan att Kina kan tvingas att skärpa tonen, t ex vid eventuella omröstningar i FN:s säkerhetsråd, där Kina är en av de fem permanenta medlemmarna med vetorätt.²⁸⁷

Kina kan komma att tjäna mycket på att behålla sin försiktiga neutrala hållning.²⁸⁸ Peking kan med den som grund spela en viktigare global diplomatisk roll i relationerna mellan öst och Väst, i och med att Peking till skillnad från USA och Europa inte riktat tydlig kritik mot Moskva och dess agerande i OSS, och samtidigt inte har tagit ställning mot Nato.

Peking har vid flera tillfällen axlat rollen som medlare i mellan Väst och länder där det finns en kinesisk förankring, däribland Nordkorea, Iran och Sudan.

Av bl a detta skäl är det också troligt att Peking kommer att motarbeta eventuella europeiska och amerikanska sanktioner mot Moskva, även om sådana skulle kunna vara till Kinas fördel på kort sikt. Beroende på utformning skulle sanktionerna kunna leda till ryska motåtgärder i form av minskade leveranser av olja och gas till Väst, medan Kina med sina jämförelsevis starkare band till Moskva skulle bevara sin närvaro på den ryska marknaden, och där märka av minskad konkurrens.

På samma sätt skulle Peking även få en starkare ställning om konkurrensen om råvaror i Ryssland och övriga OSS minskar för att amerikanska och europeiska investerare drar sig ur regionen på grund av oro för politisk instabilitet.²⁸⁹

Lianhe Zaobao, som är en av Singapores största kinesiskspråkiga tidningar, kallar Kina för den stora vinnaren i konflikten. Att Rysslands hårda hållning oroar andra länder kan leda till att Moskva isoleras internationellt. Kina, som redan har stark närvaro i Rysslands centralasiatiska bakgård stärker sin ställning ytterligare, enligt experter som tidningen intervjuat.²⁹⁰

Det finns även möjliga fördelar för Kina på längre sikt. På grund av konflikten hotas som indikerats i kapitel sex Georgiens pålitlighet och framtida roll som energikorridor för gasleveranser till Europa från Kaspiska havet och Centralasien, utan att passera via Ryssland eller Iran. Detta kan leda till att de tre främsta leverantörerna av gas i Centralasien (Turkmenistan, Kazakstan och Uzbekistan) vänder sig till Kina, i stället för Europa, som den huvudsakliga alternativa marknaden till Ryssland.²⁹¹

Även på ett politiskt plan kan Kina komma att dra nytta av konflikten, då Washington riktar sin uppmärksamhet mot Ryssland, Georgien och andra länder såsom Ukraina som kan komma i kläm i maktkampen mellan Ryssland och Nato, eventuellt på bekostnad av dess fokus på global terrorism. I och med detta fokusskifte, i kombination med att Kina får spela en allt viktigare roll som ”medlare” i relationen mellan öst och Väst, är det rimligt att tro att USA inte

sätter den hårda press på Kina i sociala och ekonomiska frågor som Peking tidigare kan ha befarat.²⁹²

Samtidigt är det möjligt att konflikten i Georgien används av Peking för att legitimera en hårdare hållning gentemot Tibet och Xinjiang efter protesterna i mars i Lhasa, och andra tibetanska områden, och våldet i Kashgar i augusti. Kina anser att det är viktigt att hålla dessa regioner under noggrann kontroll för att inte drabbas av separatism som ”färg-revolutionerna” – rosenrevolutionen i Georgien 2003, Ukrainas orangea revolution 2004-2005 och Kirgizistans ofullständiga tulpanrevolution 2005 – varit tidigare prov på.²⁹³

USA har öppet visat sitt stöd för Tibet och Xinjiang: under 2007 möttes George W Bush och Tibets andlige ledare Dalai Lama i Washington och i juli tog Bush emot den uiguriska aktivisten Rebiya Kadeer från Xinjiang i Vita Huset. I och med att USA skiftar politiskt fokus till Ryssland och i takt med ökande oro i Väst för fortsatt geografisk splittring och instabilitet i Asien kan det amerikanska stödet för oppositionella i dessa regioner komma att minska.

Att Nato stöter på patrull i sin utvidgning österut tas troligen emot med öppna armar i Peking, som liksom Ryssland inte vill se ett ökat amerikanskt inflytande i Asien.

”Offentligt kanske Kina säger att ‘vi fördömer alla brott mot suveräniteten’, men privat tycker de att det är en bra sak att Ryssland håller tillbaka Nato:s expansion”, säger Huang Jing, expert på Kina-policy och asiatiska säkerhetsfrågor vid National University of Singapore.²⁹⁴

Sammantaget kommer dessa faktorer att stärka Kinas ekonomiska utveckling och ställning i världen, som vid sidan av närvaron på globala marknader är helt beroende av dess tillgång på råvaror.

Slutsatser:

- Kina anstränger sig för att förhindra en upptrappning av konflikten, som skulle kunna skada ekonomiska intressen genom ökad politisk instabilitet i Pekings intressesfär
- Kina bibehåller sin neutrala hållning mot Ryssland och blir en allt viktigare maktfaktor med en växande diplomatisk roll i relationerna mellan öst och Väst. Washington lägger ner mer kraft på att bearbeta situationen i Ryssland och de länder som berörs av en eventuell

maktkamp med Väst. Kritiken från Väst mot Kinas sociala och ekonomiska problem avtar

- Förslag på ekonomiska sanktioner mot Moskva motarbetas av Peking
- Kina får ökad tillgång på råvaror och affärsmöjligheter i Ryssland och Centralasien: 1) Om USA och EU inför sanktioner mot Ryssland kan Moskvans motåtgärder inkludera stoppade gas- och oljeleveranser, och därmed minskar konkurrensen; 2) Investerare från Väst kan komma att avskräckas av politisk instabilitet i OSS och dra sig ur regionen, vilket leder till minskad konkurrens; 3) Centralasiens främsta leverantörer av naturgas vänder sig i högre grad till Kina som marknad om leveranser till Europa försvåras av det politiska läget i Ryssland och Georgien
- Kina fortsätter att betona vikten av stabilitet i landet mot bakgrund av splittringen i Georgien och skärper kontrollen av Tibet och Xinjiang

11.4 Japans – balansgång till förmån för Väst

Utrikesministeriet i Tokyo har från och med sitt första offentliga uttalande den 8 augusti genomgående uttryckt en ”djup oro” över Rysslands agerande i Georgien,²⁹⁵ och har haft en betydligt mer kritisk hållning gentemot Rysslands agerande än Kina.

Bland reaktionerna i den japanska pressen märktes en ledare i Asahi Shimbun. Denna lyfte fram att det var omöjligt för Japan att ställa sig likgiltigt inför den territoriella konflikten och uppmanade regeringen att sätta press på Ryssland att dra tillbaka sina militära enheter från Georgien som ett första steg mot stabilitet i Kaukasien.²⁹⁶

Efter att Moskva den 26 augusti erkänt Sydossetien och Abchazien anlade Tokyo ett skarpare tonläge: ”Det internationella samfundet kommer inte att acceptera” Rysslands agerande, sade regeringens talesman Nobutaka Machimura. Han tillade att det dock inte var troligt att frågan skulle leda till ett nytt kallt krig.²⁹⁷

Men det var först i ett gemensamt uttalande från G8, där Japan för närvarande är ordförandeland och Ryssland en av medlemmarna, som Tokyo vågade sträcka sig så långt som att fördöma Rysslands uppträdande:

”Vi, utrikesministrarna i Kanada, Frankrike, Tyskland, Italien, Japan, USA och Storbritannien fördömer en av våra medlemmars agerande. Rysslands erkännande av Sydossetiens och Abchaziens självständighet bryter mot Georgiens territoriella integritet och suveränitet samt strider mot resolutioner i FN:s säkerhetsråd, som stötts av Ryssland.”²⁹⁸

11.5 Faktorer som formar Japans reaktion

Tokyos reaktion på Rysslands agerande verkar främst ha formats av fyra faktorer: 1) ekonomiska intressen i Ryssland, 2) Japans band till USA, 3) upplevelsen av strategiska hot från Kina och Nordkorea, och 4) gränstvisten med Ryssland kring ögruppen Kurilerna. Dessa faktorer kommer även att bidra till hur Tokyo, och dess relationer till Moskva, påverkas av konflikten framöver.

Japan har ekonomiska intressen att skydda i relationerna med Ryssland, vilket kan ha bidragit till Tokyos inledningsvis mildare ton mot Moskva. Tokyo konkurrerar även med Peking om råoljeleveranser från den oljeledning som Ryssland bygger från oljefält i Sibirien till Fjärran Östern och Stillahavsområdet.²⁹⁹

Om Väst inför sanktioner mot Moskva finns även en risk att det USA-allierade Japan skadas mer än andra länder i Asien ifråga om råvaruleveranser från Ryssland. Japan, som är totalt beroende av energiimport, har intressen i gasprojektet Sakhalin-1 vid Rysslands Stillahavskust och Sakhalin-2, som inkluderar en av världens största anläggningar för produktion av naturgas i vätskeform (LNG).³⁰⁰ Tokyo vill således fortsätta strategin med vad man kallar ”ömsesidiga fördelar” i de ekonomiska relationerna med Ryssland. Investerings- och handelsmöten fortsätter som planerat, klagjorde den japanske utrikesministern Masahiko Koumura den 30 augusti.³⁰¹

Handeln mellan Japan och Ryssland har fyrdubblats sedan millennieskiftet, till drygt 20 miljarder dollar 2007.³⁰² Storleken på handeln mellan länderna är dock fortfarande mycket liten i jämförelse med Japans handel med exempelvis USA och Kina, som var för sig var värd över 200 miljarder dollar samma år.³⁰³

I och med sina starka strategiska band till Washington tvingas Tokyo till att följa en officiell hållning som liknar den amerikanska. Japans strategiska behov av USA är nära förknippat med upplevelser av hot från Kinas militära expansion³⁰⁴ och Nordkoreas kärnvapenambitioner.³⁰⁵ En mer osäker geopolitisk situation till följd av konflikten i Kaukasien, i kombination med att dessa hot, kan leda till ökade interna krav på en snabbare revidering av Japans försvarspolicy.

Japans konstitution förhindrar att landet håller sig med en armé och landet skyddas i stället av en så kallad självförsvarsstyrka samt 50 000 militärer från USA som försvarar landet enligt en säkerhetspakt mellan länderna. Japan har en inofficiell begränsning av försvarsbudgeten till mindre än 1 procent av BNP.³⁰⁶ Riktlinjerna som formar Japans försvarspolicy revideras vart femte år och ändras vart tionde år. Senast förnyades de 2005, och revideras nästa gång 2010. Inför den kommande revideringen finns bland annat förslag på att låta Japan skicka trupper utomlands.³⁰⁷

Sovjetunionen/Ryssland var en viktig aktör i Japans utrikespolitik under stora delar av 1900-talet, men under Andra världskriget, då Japan knöts allt närmare USA, blev Sovjetunionen det dimensionerande hotet. USA tvingades att ta ett stort ansvar för dess försvar och först efter Sovjetunionens upplösning fick Japan en ny tydlig säkerhetspolitisk riktning som inte var riktad mot Ryssland.

Under andra hälften av 1990-talet utvecklade Tokyo en strategi som gick ut på att stärka relationerna till Moskva och framhäva de ”ömsesidiga fördelar” som starkare ekonomiska relationer för med sig. Genom större interaktion skulle Ryssland hindras från att återfalla i det historiska mönstret att se Japan som fientligt. Samtidigt skulle man kunna parera eventuellt negativt inflytande från Kina.

Japans oro för den ryska militära styrkan består dock, t ex när det gäller gränstvisten om Kurilerna. Nyligen varnade Japans försvarsministerium för att Ryssland allt oftare genomför militärövningar i japanskt farvatten, bl a med kärnkraftsdrivna ubåtar.³⁰⁸ Moskvas svaga agerande i sexpartssamtalen och dess gamla vänskap med Nordkorea är även frågor som påverkar Japans syn på Ryssland.

Japan och Ryssland är formellt i krig på grund av den territoriella konflikten kring ögruppen Södra Kurilerna sedan 1945. Konflikten, som underblåses av nationalistiska stämningar i bägge länder,³⁰⁹ har förhindrat länderna från att teckna ett fredsavtal efter Andra världskriget.³¹⁰ En månad före krigsutbrottet i Sydossetien enades dock den ryske presidenten Dmitrij Medvedev och Japans premiärminister Yasuo Fukuda vid ett G8-möte om att lösa konflikten ”så snart som möjligt”, vilket de såg som en förutsättning för att kunna utveckla de bilaterala relationerna.³¹¹

Emellertid gör konflikten om Sydossetien och Abchazien det mindre troligt att den muntliga överenskommelsen mellan ledarna alls leder till resultat. I duman

har motståndet mot en kompromisslösning ökat och Moskva har gjort klart att man inte avträder mer av sitt territorium.

Slutsatser:

- Japan har stora nationella intressen inom energisektorn och Rysslands energitillgångar i Fjärran Östern är av stort intresse för Japan, som konkurrerar om dessa med Kina. Japan har av det skälet anledning att fortsätta värna relationen med Ryssland.
- Om Japan ställs inför valet mellan lojalitet med USA och goda relationer med Ryssland kommer Japan att ställa sig på USA:s sida.
- Gränstvisten om Södra Kurilerna blir svårare att lösa för Ryssland och Japan i och med konflikten i Kaukasien.

11.6 Mellanösterns reaktioner

Konflikten mellan Ryssland och Georgien kommer sannolikt att få stora konsekvenser för ett antal länder i Mellanöstern. Kriget i Georgien har återaktualiserat hotet från Ryssland. Både Iran och Turkiet har, historiskt sett, haft ett antal krig med grannen i norr. Ryssland har under historiens gång ockuperat både Iran och Turkiet. Iran har en lång erfarenhet av rysk inblandning i landets inre angelägenheter. Landet förlorade exempelvis sina territorier i Kaukasien till Ryssland genom Golestanavtalet 1813 och Turkmanshayavtalet 1828. Detta innebär att Iran har egna och bittra erfarenheter av rysk aggression.

Turkiets utrikespolitik efter andra världskriget var starkt influerad av det sovjetiska hotet. Det medförde slutligen att Turkiet gick med i Nato 1952. Under perioden efter Sovjets sönderfall avtog dock hotet från grannen i norr. Rysslands inmarsch i Georgien och erkännandet av utbrytarrepublikerna Abchazien och Sydossetien har återaktualiserat det ryska hotet. Ända sedan Kemal Atatürk grundade det moderna Turkiet 1923, har den nationella och territoriella integriteten varit en av de grundläggande pelarna i den turkiska konstitutionen. Sèvres-avtalet, som undertecknades 1920, lever kvar i det turkiska kollektiva minnet. Enligt avtalet skulle stormakterna dela upp det ottomanska riket och ge utrymme till nya stater som Armenien och Kurdistan. Erkännandet av utbrytarrepublikerna väcker minnen från Sèvres-avtalet, vilket är ett mörkt kapitel i turkisk historia.

Rysslands agerande i Georgien utgör en indirekt varningssignal för Iran och Turkiet om riskerna förknippade med Kaukasien. Även om den ryska aggressionen inte är riktad mot vare sig Iran eller Turkiet, kan händelserna i Georgien komma att få stora konsekvenser för dessa länder. Det är därför föga överraskande att Iran och Turkiet noga följer utvecklingen. Brist på officiell iransk och turkisk kritik mot den ryska handlingen i Georgien är ett tecken på hur känslig den här frågan är i Teheran och Ankara. Dessutom går reaktionerna skarpt emot ländernas långsiktiga nationella intressen. Det är en fin balansgång mellan å ena sidan relationerna mellan Väst och Ryssland och å andra sidan de långsiktiga respektive kortsiktiga perspektiven.

11.7 Iran – oroligt för hemmafronten

Den officiella linjen i Iran med avseende på konflikten i Georgien har varit mycket återhållsam. Det förekommer inga kritiska synpunkter i iransk media på Rysslands agerande i Georgien. En av de viktigaste tidningarna, *Keyhan*, har redovisat händelseförloppet utan att ta ställning till Rysslands agerande och erkännandet av utbrytarrepublikerna. Tidningen, som är mycket nära knuten till den iranska regimen, konstaterar att Rysslands agerande är baserat på landets säkerhetspolitik och att det är utländska makters inblandning i Georgien som har framkallat den ryska handlingen.³¹²

I en annan artikel i *Keyhan*, beskrivs situationen i Kaukasien som besvärlig efter Sovjets sönderfall, vilket skapade flera nya stater i regionen. Tidningen skriver att USA, med tanke på dess militära aktivitet i Georgien, vill etablera sig som den dominerande makten i regionen. Tidningen skriver vidare att USA vill skapa en militär säkerhetsremsa i regionen, söder om Ryssland, för att avvärja Rysslands ekonomiska och politiska strävanden i regionen. Dessutom vill USA öka sin makt över leveranser av olja och gas från den kaspiska regionen, samt säkerställa oljeledningen från Azerbajdzjan till Turkiet. Slutligen vill USA dra uppmärksamheten från USA:s misslyckade krigsföring i Mellanöstern och istället föra en ”bestämd” utrikespolitik i Kaukasien.³¹³

I likhet med tidningen *Keyhan* är *IRNA* (Islamic Republic News Agency) också återhållsam med kommentarer från den iranska eliten. *IRNA* rapporterar endast händelseförloppet på ett relativt neutralt sätt och hoppas att parterna i konflikten hittar en fredlig lösning på problemet. *IRNA* skriver vidare att konflikten kommer att skapa problem för Azerbajdzjan, som exporterar olja via Georgien, eftersom leveranserna har drabbats av kriget.³¹⁴

Långsiktigt är Iran mycket oroligt för utvecklingen i Georgien. Frågor som rör territoriell integritet är mycket känsliga för makthavarna i Teheran. Dessutom består Iran av olika minoritetsgrupper. Perser utgör drygt hälften av befolkningen, medan andra minoriteter (azerier, gilakier, kurder, belucher och araber) utgör resten av befolkningen. Under tidigt 1980-tal, strax efter den iranska revolutionen, bekämpade den iranska regimen de kurdiska separatisterna, vilka strävade efter självständighet från Iran. När Ryssland erkänner Abchazien och Sydossetien, väcks således varningssignaler i Iran med tanke på landets sammansättning av folkgrupper. Det finns en oro för att självständighetsvågen också når de iranska minoriteterna, vilket skulle kunna vara förödande för landet, sett från de iranska makthavarnas perspektiv.

Kortsiktigt kan dock utvecklingen i Georgien sannolikt gynna Iran, i synnerhet gällande landets kärnkraftsprogram. Iran har under de senaste åren haft problem med FN:s säkerhetsråd på grund av landets kärnkraftsprogram. Det har funnits en tydlig spricka mellan Iran och Västvärlden i synen på utvecklingen av landets kärnkraftsprogram. Medan Iran hävdar att programmet skall hjälpa till att modernisera och diversifiera landets energibas, finns det en tveksamhet i Väst i synen på utvecklingen. Väst misstänker att ett ”fredligt” kärnkraftsprogram har dolda intentioner med hänvisning till en eventuell produktion av kärnvapen. Detta är en pågående konflikt och Iran har upprepade gånger drabbats av FN:s sanktioner. Ryssland och Kina har varit emot utökade och omfattande sanktioner mot Iran. Nu när det uppstår en djup spricka mellan Ryssland och Väst, finns det förutsättningar att Irans och Rysslands intressen delvis sammanfaller med varandra, vilket sannolikt kommer att gynna Iran i förhandlingarna med FN:s säkerhetsråd. En proiransk rysk inställning i förhandlingarna med FN:s säkerhetsråd kan få stor politisk betydelse för Iran.

En förstärkning av de politiska banden med Ryssland kan tänkas öka Irans chanser att bli en fullvärdig medlem i SCO (Shanghai Cooperation Organisation). Under SCO-mötet, 28 aug 2008 i Tadzjikistans huvudstad Dusjanbe, talade den iranske presidenten om ett fördjupat samarbete med SCO. Iran är för närvarande observatör i organisationen, men har lämnat in en ansökan om medlemskap. Under ett relativt långt tal, tog presidenten upp många gemensamma nämnare mellan Iran och SCO bland annat i synen på Natos närvaro i Afghanistan som ett hot mot nationella säkerheten hos SCO:s medlemmar.³¹⁵

Slutsatser:

- Regimen i Teheran ser ogärna att fler stater bildas i landets närområde. Detta hotar Irans sammansättning av olika folkgrupper och kan innebära en långsiktig utrikespolitisk nackdel för landet.
- Irans stora utrikespolitiska dilemma för närvarande är dispyten med FN:s säkerhetsråd gällande landets kärnkraftsprogram. I ett scenario där Ryssland närmar sig Iran, kommer stödet för landets kärnkraftsprogram att öka i Moskva det kan bli en kortsiktig utrikespolitisk vinst.
- Om Ryssland närmar sig Iran och ger stöd till Irans kärnkraftsprogram, blir förhandlingarna mellan FN:s säkerhetsråd och Iran gällande kärnkraftsprogrammet låsta. Detta kan möjligen leda till ökade risker för ett eventuellt amerikanskt eller israeliskt anfall mot Iran.

11.8 Turkiet – fast i ett dilemma

Turkiet, som medlem i Nato, har ställts inför svår utmaningar. Relationerna med Väst (Nato, USA, EU) och Ryssland står på spel. Således måste Turkiet föra en mycket försiktig utrikespolitik för att bibehålla sina goda relationer med alla inblandade parter. Som ett resultat av den komplicerade säkerhetspolitiska situationen är den officiella turkiska inställningen till konflikten neutral och återhållsam. Långsiktigt är Turkiet oroligt för att de nationalistiska känslorna i Kurdistan blåses upp med krav på större självständighet som följd.³¹⁶

Turkiets egen konstitution sattes på prov i samband med erkännandet av Kosovo. Förutom försämrade relationer med Ryssland, har erkännandet av Kosovo som en självständig stat medfört svårigheter för Turkiet att försvara Georgiens territoriella integritet. Dessutom brottas Turkiet med den olösta frågan om Cypern. Om Turkiet riktar skarp kritik mot Rysslands erkännande av Abchazien och Sydossetien, kommer det innebära bekymmer för Turkiet att fortsätta erkänna Nordcypern som en självständig stat.³¹⁷ Turkiet kommer sannolikt att brottas med följande frågor som konsekvens av konflikten i Georgien:

Den nuvarande konflikten i Georgien öppnar upp en möjlighet att lösa Cypernkonflikten. När Väst erkänner Kosovo, och Ryssland erkänner Abchazien och Sydossetien som självständiga stater, kan Turkiet argumentera för självständighet för Nordcypern.

Abchazien och Sydossetien är även relativt små provinser i Georgien, både geografiskt och befolkningsmässigt. Diskussioner om eventuell självständighet för dessa provinser kommer med all sannolikhet att leda till starkare kurdiska krav på självständighet. Kurderna, med cirka 25 miljoner invånare, får större legitimitet på den internationella arenan att eftersträva självständighet, vilket går emot den turkiska (*kemalistiska*) konstitutionen.

På grund av konflikten i Georgien har Turkiet dessutom hamnat i en svår situation. Turkiet strävar efter att ha goda relationer med USA och Nato, vilka stödjer Georgien. Samtidigt vill Turkiet bibehålla goda relationer med Moskva, eftersom Turkiet bland annat har omfattande ekonomiska förbindelser med Ryssland.³¹⁸ Europa kommer sannolikt att omvärdera sin syn på Ryssland som långsiktig partner och energileverantör, vilket bör gynna Turkiet på lång sikt. I ett gynnsamt framtidsscenario kommer Europa att kunna transportera en betydande andel av sitt energibehov via turkisk mark.

Slutsatser:

- För landet innebär konflikten ett stöd i Nordcypern-frågan, vilket skulle innebära en eventuell utrikespolitisk vinst för Turkiet.
- Turkiet är bekymrat över relationerna både med Nato och med Ryssland, det innebär en svår balansgång för landets utrikespolitik.
- Turkiet är oroligt för vad en självständighetsförklaring för utbrytarrepublikerna kommer att innebära för den kurdiska frågan. Alla diskussioner om självständighet väcker turkisk oro för vad kurderna kommer att kräva i framtiden. I kombination med en autonom kurdisk enhet i norra Irak, kan detta vara förödande för Turkiets territoriella integritet, en utrikespolitik nackdel för Turkiet.

11.9 Syrien – stöd till Ryssland

Under det kalla kriget var Syrien en viktig allierad till Sovjetunionen i Mellanöstern. Moskva försåg Syrien med bland annat militär utrustning. För Syrien var stödet från Sovjetunion viktigt i kampen mot Israel, som ockuperar delar av Syrien, Golanhöjderna. Syrien är rent tekniskt fortfarande i krig med Israel. Under september 2007 bombade israeliska flyg mål i östra Syrien som ansågs vara ett påbörjat kärnkraftverk. Sedan dess har länderna suttit i direkta fredsförhandlingar.³¹⁹

Israels militära samarbete med Georgien har irriterat Ryssland. Det är sannolikt en anledning till att Ryssland har avisert export av avancerade militära system, vilket kan komma att påverka maktbalansen i Mellanöstern. Moskva har, före konflikten i Georgien, meddelat att Ryssland inte kommer att exportera vapen till Syrien, om det innebär en förändring av maktbalansen. Konflikten i Georgien verkar ha sänkt Rysslands tröskel vad gäller export av avancerade vapen till Syrien. All export av avancerade militära system till Syrien kan komma att utgöra ett allvarligt hot mot Israel.³²⁰

I samband med den syriska presidentens besök i Ryssland den 22 aug.2008, bekräftade den ryska presidenten, Medvedev, att Ryssland har för avsikt att uppgradera Syriens innehav av gamla *skud*-missiler. Moskva har uttryckt en vilja att tillmötesgå syriska krav på inköp av andra avancerade vapen.³²¹ Enligt obekräftade källor har den syriska presidenten deklarerat sitt stöd till Ryssland och dess agerande i Georgien. Dessutom har presidenten öppnat en möjlighet för etablering av ryska marinen vid den syriska hamnstaden Tartus.³²²

Slutsatser

- Att landets president besökte Ryssland under konflikten kan tolkas som en klar markering av Syriens stöd till Moskva. Syriens nationella intressen, granne med ett militärt överlägset Israel, är sannolikt en anledning till varför Syrien stöder Ryssland.
- För Syrien innebär konflikten troligtvis ett närmare militärt och politiskt samarbete med Ryssland. Moskva har redan flaggat för eventuell export av avancerade militära system till Syrien. Detta kommer med största sannolikhet att innebära en militär maktförskjutning i regionen till Syriens fördel. Israel kommer säkerligen att följa utvecklingen noga.
- Syrien sitter för närvarande i direkta förhandlingar med Israel om bland annat Golanhöjderna. Ett stärkt Syrien kommer troligtvis att förstärka landets förhandlingsposition gentemot Israel.

12 Avslutning

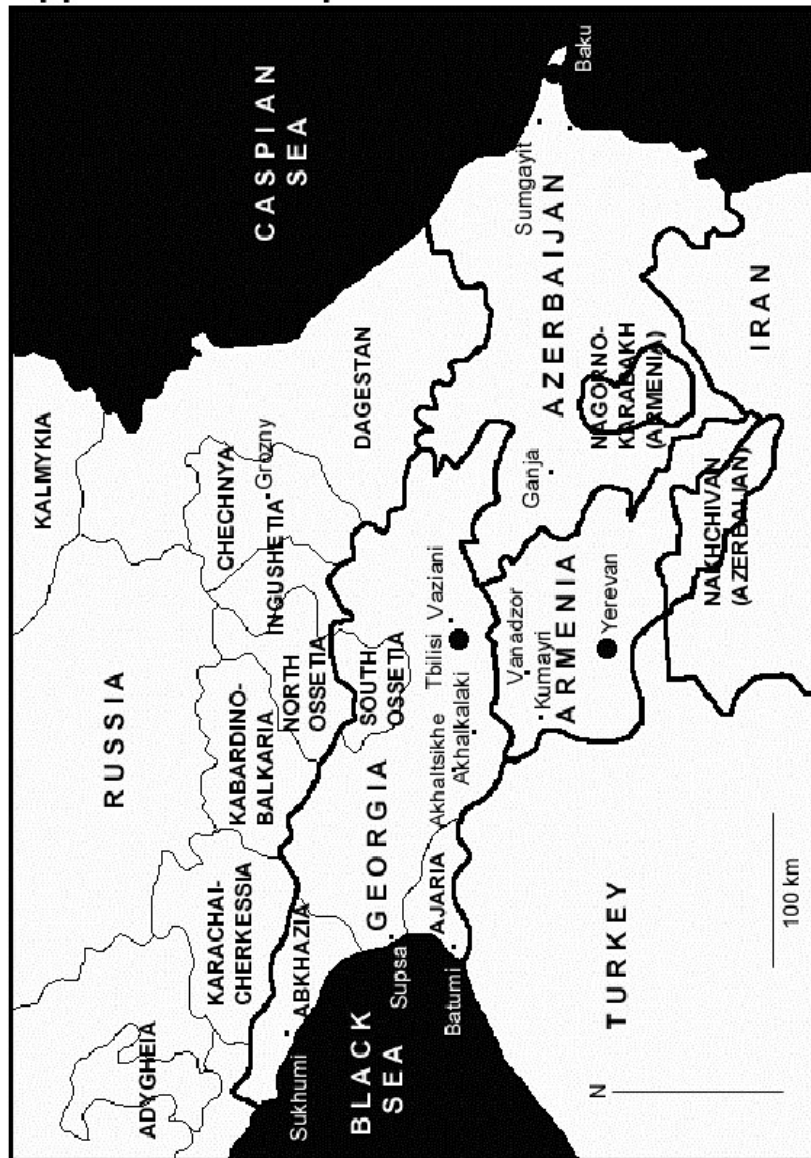
Konflikten kring Sydossetien och Abchazien är i sig av mycket liten betydelse för omvärlden. Konfliktdynamiken som regionerna bär på är däremot av högsta betydelse, inte minst på grund av Rysslands roll. Den illustrerar att en enskild händelse i Kaukasien kan utlösa krafter som mycket snabbt försämrar det säkerhetspolitiska läget i Europa, inklusive Östersjöregionen. Kriget inledde bland annat en kedjereaktion som ledde till utspel om nya kärnvapen i Östersjöområdet och påverkade förutsättningarna för Europas handelsflöden.

Det var primärt inte konflikten i sig som drev på förändringen, utan att den ryska tröskeln för våldstillämpning var så låg. Något som även bidrog var den bristande ryska förståelsen för att omvärlden inte vill acceptera att Ryssland använder sina stridskrafter för att rita om gränserna till sina grannländer. Att Georgien tycks ha inlett krigshandlingarna mot Sydossetien är ett underordnat problem för omvärlden. Det folkrättsliga perspektivet är viktigt, men konsekvenserna av agerandet är betydligt större än så.

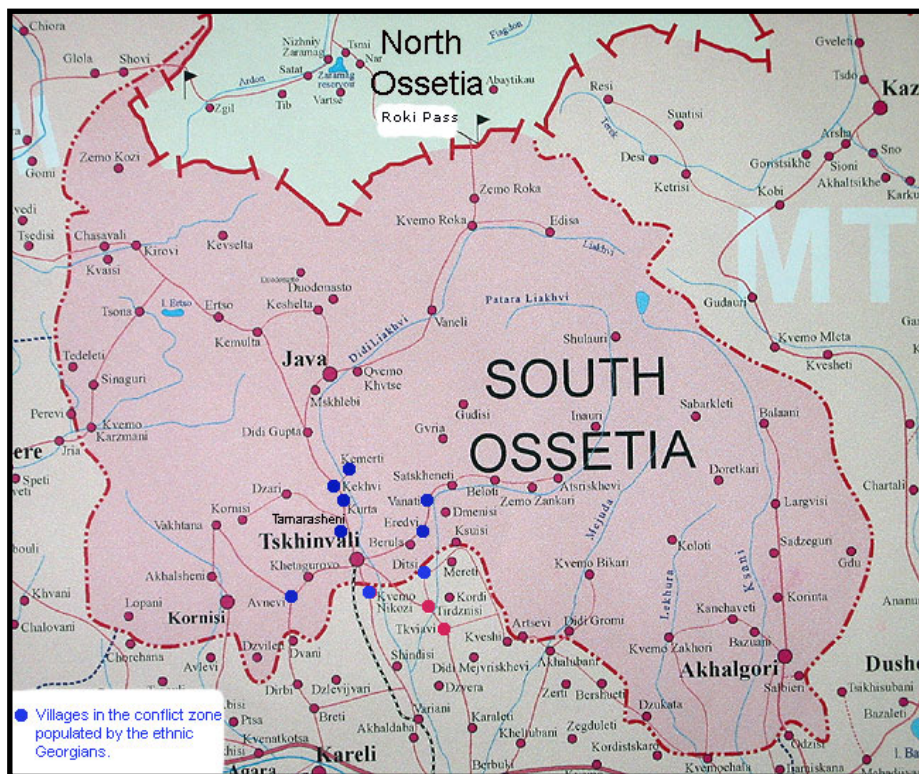
Den ryska hållningen utgör en direkt utmaning mot den rådande världsordningen i termer av normsystem, samarbetsformer och värdegrunder. Den ryska inmarschen i Georgien var på många sätt en förlängning på den politik man redan fört och där väpnade insatser mot Georgien frekvent förekom. Signalerna fanns där, men omvärlden reagerade inte. Den explicita utmaningen påvisar en ny fas i rysk utrikespolitik, en fas där man går från en ambition att influera till att vilja kontrollera. Ryssland har haft en rad valmöjligheter och utfallet av dessa val är att Ryssland vill gå sin egen väg och använda sig av ett eget regelverk i sina internationella relationer. Det är en manifestation av att Moskva anser att den unipolära världsordningen nu är avskaffad – vilket är en seger för rysk politik.

Detta kommer att leda till omvälvande policyförändringar och åtgärder från omvärlden. Ett grundproblem är att de mekanismer och internationella fora som funnits för att hantera säkerhetspolitiska frågor, till exempel olika rustningskontrollavtal, FN:s säkerhetsråd och Nato-Rysslandsrådet, har blockerats efter Georgienkriget. Dessutom belyser utmaningen Världssamfundets problem med att hantera en ökad grad av statskapitalism och globaliseringsaversion bland stormakterna. Klart är dock att det finns direkta kopplingar mellan lokala problem, säkerhetspolitik och den internationella politiska ekonomin. De svar som Rysslands vägval tvingar fram påverkar den nya världsordningens karaktär och funktionssätt, inte minst för EU och Nato, men hur detta kan komma att ske är en öppen fråga.

Bilaga 1 – Karta över Kaukasien

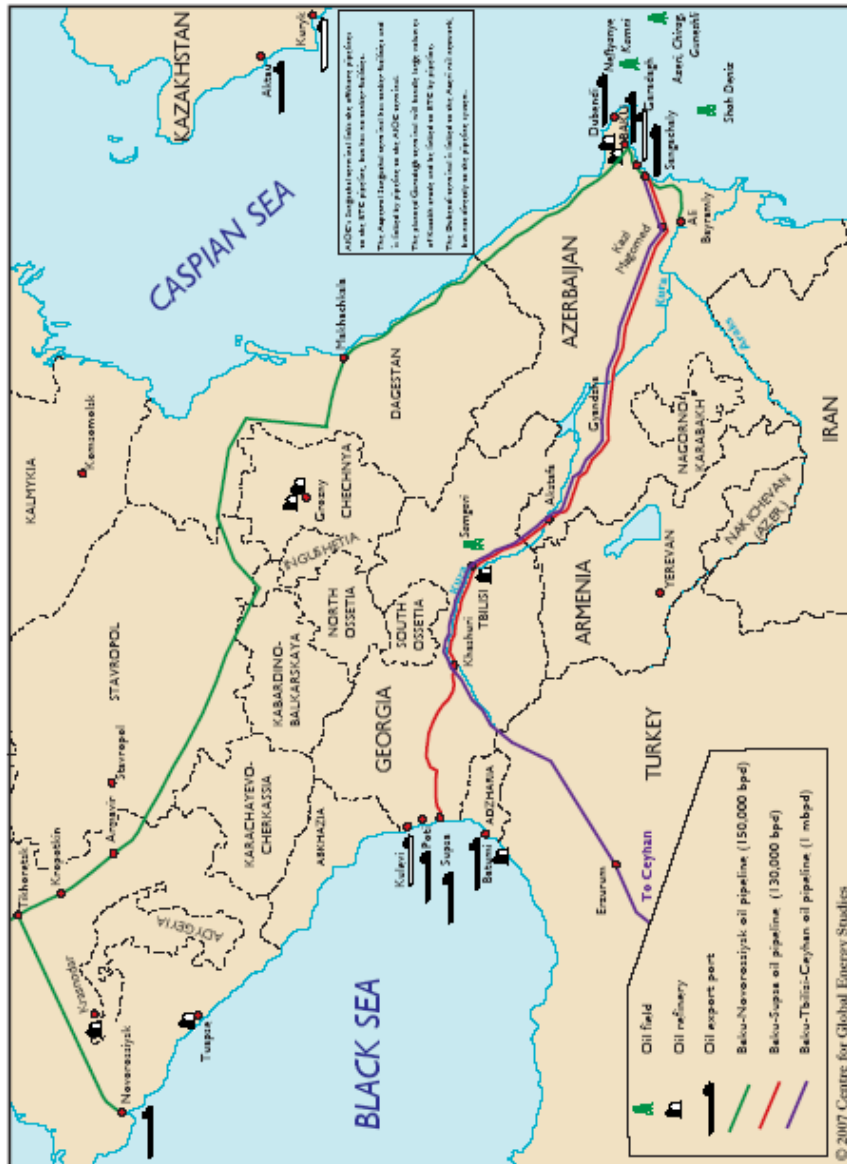

Bilaga 2 – Karta över Sydossetien

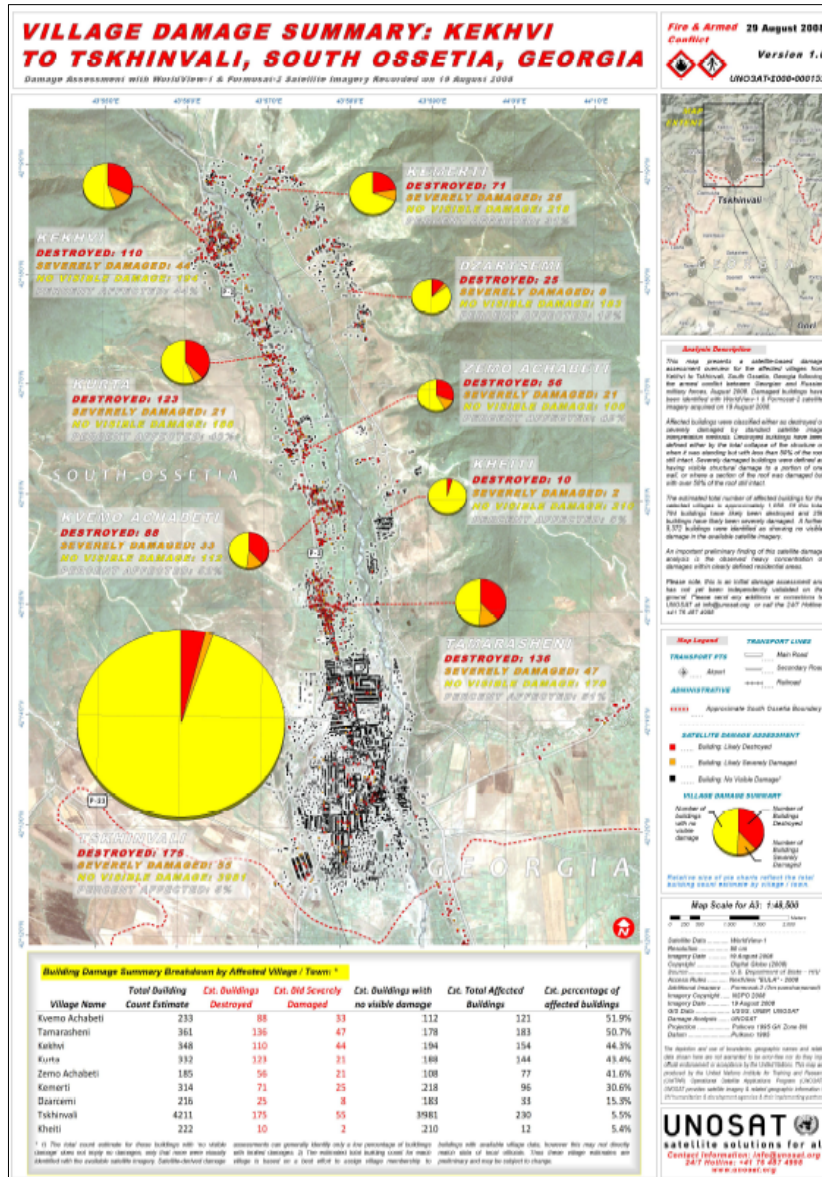
N.B. Kartan visar med blå punkter byar bebodda av georgier. Överst syns den strategiskt viktiga Roki-tunneln till Ryssland.

Bilaga 3 – Karta över oljeledningar

Källa: CGES

Bilaga 5 – Översikt av förstörelsen

Källa: UNOSAT

Bilaga 6 – Insatta ryska förband

I denna bilaga redovisas översiktligt ett antal ryska förband som enligt uppgifter i massmedia deltagit i striderna i Georgien. Förteckningen gör inte anspråk på att vara heltäckande, men kan ge en övergripande bild av de ryska styrkornas sammansättning.

De fredsfrämjande ryska trupperna i Sydossetien och Abchazien bemannas huvudsakligen av reguljära förband hemmahörande i det Nordkaukasiska militärdistriktet. Inför tjänstgöring genomgår dock förbanden särskild utbildning vid de Väpnade Styrkornas center för fredsfrämjande operationer vid övningsfältet Totskij. Den fredfrämjande insatsen genomförs normalt också med särskild, lättare utrustning än vid reguljära insatser; den fredfrämjande bataljonen i Tschinvali förfogade exempelvis endast över 16 pansarfordon av olika slag.

I Sydossetien tjänstgjorde i samband med krigsutbrottet 2. motoriserade skyttebataljonen (ur 135. motoriserade skytteregementet tillhörande 19. motoriserade skyttedivisionen i 58. armén). Enligt ryska officiella uppgifter uppgick den ryska styrkan till sammanlagt 588 man.³²³ Den ryska fredsfrämjande styrkan i Abchazien bestod vid krigsutbrottet av 3 000 man, efter att ytterligare cirka 1 000 man tillförts i juni 2008.³²⁴ Dessa tillhörde den 58. armén.

Ett stort antal ryska förband sattes in i Sydossetien och Abchazien under konfliktens förlopp. Markstridsförbanden tillhörde den 58. armén (Vladikavkaz) och härrörde huvudsakligen ur dess 19., 20. samt 42. motoriserade skyttedivisioner. På marken stred även luftlandsättningsstrupp ur 76., 98. samt 7. gardesluftlandsättningsdivisionerna samt ett antal specialförband. Stridsflygförbanden tillhörde huvudsakligen den 4. flyg- och luftförsvarsarmén (Rostov-na-Donu) och 37. flygarmén (det strategiska bombflyget), men enstaka flygplan ur ett antal centrala förband deltog även. Flygtransporterna genomfördes av förband inom 61. flygarmén (det militära transportflyget). Marinstridskrafterna härrörde uteslutande till Svarta havsmarinen.

Markstridskrafter (58. armén)	Insatta i	Källa
70. motoriserade gardesskytteregementet Sjali	Sydossetien	A
135. motoriserade skytteregementet (självst.) Prochladnij	Sydossetien	A, B
429. motoriserade skytteregementet Mozdok	Sydossetien	A, B
503. motoriserade skytteregementet Vladikavkaz	Sydossetien	A, B
693. motoriserade gardesskytteregementet Vladikavkaz	Sydossetien	A
292. självgående artilleriregementet Vladikavkaz	Sydossetien	A
1415. raketartilleridivisionen (självst.)	Sydossetien	A
20. motoriserade skyttedivisionen (delar ur)	Abchazien	A, B

Luftlandsättningstrupp	Insatta i	Källa
98. gardesluftlandsättningsdivisionen Ivanovo (enheter ur)	Sydossetien	B
104. gardesluftlandsättningsregementet Pskov	Sydossetien	A
1065. gardesartilleriregementet Kostroma	Sydossetien	A
7. gardesluftlandsättningsdivisionen Novorossijsk	Abchazien	A, B
76. gardesluftlandsättningsdivisionen Pskov (enheter ur)	Abchazien	B

Flygförband	Beväpning	Källa
52. medeltunga bombflygregementet Sjakovka	Tu-22M3	A
121. tunga bombflygregementet Engels	Tu-160, Tu-95MS	A
200. medeltunga bombflygregementet Belaja	Tu-22M3	A
455. tunga attackflygregementet Voronezj	Su-24	A
559. tunga attackflygregementet Morozovsk	Su-24	A
959. tunga attackflygregementet Jejsk	Su-24	A
11. gardesspaningsflygregementet Marinovka	Su-24MR	A
47. gardesspaningflygsregementet Sjatalovo	Su-24MR	A
368. attackflygregementet Budenovsk	Su-25	A
899. gardesattackflygregementet Buturlinovka	Su-25	A
3. gardesjaktflygsregementet Krymsk	Su-27	A
4. flygutbildningscentret Lipetsk		A
185. flygutbildningscentret Astrachan		A
929. flygutprovningcentret Achtubinsk		A
2457. radarspaningsflygbasen Ivanovo (Nord)	A-50	A
325. transporthelikopterregementet (självst.) Jegorlikskaja	Mi-26	A
487 stridsledningshelikoterregementet (självst.) Budenovsk	Mi-24	A

Marinförband (Svarta havsmarinen)	Insatta i	Källa
Kryssaren "Moskva" (Slava-klass)		A
Jagaren "Smetlivyj" (Kasjin-klass)		A
Korvetten "Mirazj" (nanutjka III-klass)		A
Korvetten "Kasimov" (Grisja V-klass)		A
Robotbåten R-109		A
Landstigningsfartyget "Tsesar Kunikov" (Roputja I-klass)		A
Landstigningsfartyget "Saratov" (Alligator-klass)		A
810. marininfanteriregementet (självst.) Sevastopol	Abchazien	A

Specialförband	Insatta i	Källa
22. spetsnazbrigaden (självst.) Kovalevka (GRU)	Sydossetien	A
45. spetsnazregementet (självst.) Moskva (GRU)	Sydossetien	A, B
Bataljonen <i>Vostok</i> Tjetjenien	Sydossetien	A
Bataljonen <i>Zapad</i> Tjetjenien	Sydossetien	A

Källa: Kommersant (A) och CAST (B).³²⁵

Bilaga 7 – Sexpunktsplanen

Nedan finns den sexpunktsplan som Frankrikes president Nicolas Sarkozy på EU:s vägnar framförhandlade med Ryssland och Georgien.³²⁶

1. Överenskommelse om icke-bruk av våld.
 2. Stopp för all militär verksamhet.
 3. Fri tillgång till humanitär hjälp.
 4. Georgiska styrkor ska återvända till sina permanenta baser.
 5. Ryska styrkor ska återvända till de platser de höll före de senaste fientligheterna. Tills andra internationella kontroller utarbetats ska ryska fredsbevarande soldater "vidta ytterligare säkerhetsåtgärder".
- En sjätte punkt, om förhandlingar om Sydossetiens och Abchaziens status, har strukits efter georgiska protester.

Slutnoter

- ¹ *Säkerhet i samverkan*, DS 2007:46, s. 36.
- ² Larsson, Robert L. (2004) "The Enemy Within: Russia's Military Withdrawal from Georgia", *The Journal of Slavic Military Studies*, vol. 17, nr. 3.
- ³ Detta inledande kapitlet är i princip ett utdrag ur FOI-rapporten: Larsson, Robert L. (2006) *Konfliktlösning i Kaukasien: en säkerhetspolitisk lägesuppdatering 2006*, Stockholm, Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), December 2006, FOI-R--2108-SE. I denna rapport finns även en genomgång av Abchazienproblematiken och andra konflikter i Kaukasien.
- ⁴ Hedenskog, Jakob, *et al.* (red.) (2005) *Russia as a Great Power: Dimensions of Security under Putin* (London, Routledge), Trenin, Dmitri (2004) "Pirouettes and Priorities: Distilling a Putin Doctrine", *The National Interest*, nr. Winter 03/04.
- ⁵ Bugajski, Janusz (2004) "Russia's New Europe", *The National Interest*, nr. Winter 03/04, s. 86.
- ⁶ Falkowski, Maciej (2006) *Russia's Policy in the South Caucasus and Central Asia*, Warsaw, Centre for Eastern Studies (OSW), Juni 2006, 23, s. 47f.
- ⁷ Hedenskog, Jakob; Larsson, Robert (2007) "Russian Leverage on the CIS and Baltic States" FOI,
- ⁸ International Crisis Group (2004) *Georgia: Avoiding War in South Ossetia*, Tbilisi/Brussels, International Crisis Group (ICG), 26 November 2004, 159, s. 2ff.
- ⁹ Civil Georgia (2006a) "Georgia Proposes Draft Law on S.Ossetia Restitution", *Civil Georgia*, publicerat: 19 May 2006, hämtat: 23 May 2006, adress: <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=12596>.
- ¹⁰ RFE/RL (2005) "South Ossetia Rejects Georgian President's Offer of Autonomy", *RFE/RL Caucasus Report*, vol. 8, nr. 4.
- ¹¹ Gabarayev, Murat, (2006), "'We are Ready to Defend Ourselves': S.Ossetian President", 8-14 september 2006, s. 6.
- ¹² Fond "Obshchestvennoe mnenie" (2006) "Problema Yuzhnoi Osetii i rossiiskie mirotvoretsy [Problem of South Ossetia and Russian Peacekeepers]", *Fond "Obshchestvennoe mnenie"*, publicerat: 23 February 2006, adress: <http://bd.fom.ru/report/map/tb060810>.
- ¹³ Civil Georgia (2006e) "Kokoity Speaks of Unification with Russia", *Civil Georgia*, publicerat: 22 March 2006, hämtat: 23 March 2006, adress: <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=12144>.
- ¹⁴ OSCE Permanent Council (2003a) *Decision No. 575 - Extension of the Mandate of the OSCE Mission to Georgia*, OSCE, PC.DEC/575.
- ¹⁵ OSCE Permanent Council (2003b) *Decision No. 586 - Extension of the Mandate of the Border Monitoring Operation of the OSCE Mission to Georgia*, OSCE, PC.DEC/586.
- ¹⁶ Det är värt att understryka svårigheten i att utvärdera hur framgångsrik en mission har varit, liksom svårigheten att mäta framgången hos fredsfrämjande förband, se t.ex. Huber, Martina, *et al.* (2003) *The Effectiveness of OSCE Missions: The Causes of Uzbekistan, Ukraine and Bosnia and Herzegovina*, Hague, Netherlands Institute of International relations 'Clingendael': Conflict Research Unit, February 2003,

-
- ¹⁷ Civil Georgia (2006i) "U.S. Statement at OSCE Permanent Council", *US Mission to OSCE (Reposted at Civil Georgia)*, publicerat: 23 March 2006, hämtat: 28 March 2006, adress: <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=12153>.
- ¹⁸ Civil Georgia (2006c) "Georgian Chief Negotiator, Russian Envoy Discuss S.Ossetia", *Civil Georgia*, publicerat: 31 March 2006, hämtat: 3 April 2006, adress: <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=12235>.
- ¹⁹ Civil Georgia (2006d) "JCC Agrees to Set up Commission over South Ossetia Peace Plan", *Civil Georgia*, publicerat: 30 March 2006, hämtat: 31 March 2006, adress: <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=12225>.
- ²⁰ Se appendix fem.
- ²¹ Civil Georgia (2006h) "Russia's Ivanov Backs S.Ossetia, Abkhazia Peace Formats", *Civil Georgia*, publicerat: 16 september 2006, hämtat: 18 september 2006, adress: <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=13564>.
- ²² Civil Georgia (2006g) "MoD Reports on Unauthorized Military Hardware in S.Ossetia", *Civil Georgia*, publicerat: 9 April 2006, hämtat: 10 April 2006, adress: <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=12296>.
- ²³ The Caucasus Institute for Peace, Democracy and Development (2004) *SALW Proliferation and its Impact on Social and Political Life in Kvemo Kartli*, Tbilisi, The Caucasus Institute for Peace, Democracy and Development (CIPDD),
- ²⁴ Young, David (2006) "Georgian Peacekeepers in South Ossetia: A Dangerous Move", *The Georgian Foundation for Strategic and International Studies*, publicerat: 9 March 2006, hämtat: 30 March 2006, adress: <http://www.gfsis.org/pub/eng/showpub.php?detail=1&id=93>.
- ²⁵ Civil Georgia (2006f) "MFA Prepares Conclusion on Peacekeepers' Withdrawal", *Civil Georgia*, publicerat: 11 augusti 2006, hämtat: 14 augusti 2006, adress: <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=13300>.
- ²⁶ Parliament of Georgia (2006) "Resolution of the Georgian Parliament on Peacekeeping Forces Stationed in the Conflict Zones", *Civil Georgia*, publicerat: 18 juli 2006, adress: <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=13079>.
- ²⁷ Civil Georgia (2006b) "Georgia Says Russia Sent Additional Troops to S.Ossetia", *Civil Georgia*, publicerat: 1 juli 2006, hämtat: 11 juli 2006, adress: <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=12706>.
- ²⁸ International Crisis Group (2006) *Conflict Resolution in the South Caucasus: The EU'S Role*, International Crisis Group (ICG), 20 March 2006, 173s. 11.
- ²⁹ The European Commission's Delegation to Georgia (2006) "Overview of European Commission Assistance in Abkhazia and South Ossetia", *The European Commission*, publicerat: N/A, hämtat: 22 May 2006, adress: <http://www.delgeo.cec.eu.int/en/programmes/rehabilitation.html>.
- ³⁰ Gahrton, Per (2003) *Förslag till betänkande med ett nytt förslag till Europaparlamentets rekommendation till rådet om EU:s Sydkaukasienpolitik*, Europaparlamentet, 24 november 2006, 2003/2225(INI).
- ³¹ Prime News (2006) "EU Not To Pay Attention To Results Of Referendum In South Ossetia", *Georgian Times*, publicerat: 14 september 2006, hämtat: 18 september 2006, adress: <http://www.geotimes.ge/index.php?m=home&newsid=1706>.

-
- ³² Walker, Martin (2006) "EU's Bold Caucasus Bid", *Zhamanak*, publicerat: 16 February 2006, hämtat: 4 April 2006, adress: <http://en.zhamanak.com/article/186>.
- ³³ Saakashvili, Mikhail (2005) *Address by Mikheil Saakashvili - President of Georgia - on the Occasion of the First Part of the 2005 Ordinary Session of the Council of Europe Parliamentary Assembly*, Strasbourg, Council of Europe, 24-28 January 2005, D8(2005).
- ³⁴ RFE/RL "South Ossetia Rejects..." .
- ³⁵ Medetsky, Anatoly (2006) "In South Ossetia, a Spark Could Bring War", *Moscow Times*, publicerat: 21 February 2006, hämtat: 21 February 2006, adress: <http://www.moscowtimes.ru/stories/2006/02/21/002-print.html>.
- ³⁶ Gabarayev, "'We are Ready to Defend Ourselves'..." , s. 6.
- ³⁷ Basilaia, Ekaterina (2006b) "Reeve Clarifies OSCE's Position", *The Messenger*, publicerat: 7 september 2006, hämtat: 8 september 2006, adress: http://www.messenger.com.ge/issues/1189_september_7_2006/main_1189.htm.
- ³⁸ Basilaia, Ekaterina (2006a) "Georgia Threatens to Use Force", *The Messenger*, publicerat: 6 september 2006, hämtat: 8 september 2006, adress: http://www.messenger.com.ge/issues/1188_september_6_2006/n_1188_1.htm.
- ³⁹ Cornell, Svante E., et al. (2007) *The August 6 Bombing Incident in Georgia: Implications for the Euro-Atlantic Region*, Stockholm, Institute for Security and Development Policy, oktober 2007,
- ⁴⁰ För en ingående skildring av denna händelse och dess konsekvenser, se Cornell, Svante E., Smith, David J., Starr, S. Frederick (2007) *The August 6 Bombing Incident in Georgia: Implications for the Euro-Atlantic Region*, Stockholm, Institute for Security and Development Policy (ISDP), Oktober 2007, .
- ⁴¹ Felgenhauer, Pavel (2008) "Russia Offers Georgia a Stick and a Carrot", *Eurasia Daily Monitor*, Vol. 5, Nr 78, publicerat: 24 april 2008, hämtat: 26 augusti 2008, adress: http://jamestown.org/edm/article.php?article_id=2373000.
- ⁴² Ibid.
- ⁴³ För ytterligare detaljer rörande dessa två händelser och ryska fredsfrämjande förband i Abchazien, se Blandy, C W (2008) *Georgia and Russia: A Further Deterioration in Relations*, Swindon, UK, Advancer Research and Assesment Group (ARAG), juli 2008, adress: <http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/caucasus/>.
- ⁴⁴ Nezavizimaja Gazeta (2008) "VVS kak faktor ysmirenija gorjatjich golov" [VVS (d.v.s. luftstridskrafterna) som avkylande faktor för heta huvuden], *Nezavizimaja Gazeta*, publicerat: 14 juli 2008, hämtat: 16 juli 2008, adress: http://www.ng.ru/editorial/2008-07-14/2_red.html.
- ⁴⁵ Socor, Vladimir (2008) "Moscow Orchestrates War Scare in South Ossetia", *Eurasia Daily Monitor*, Vol. 5, Nr. 148, publicerat: 4 augusti 2008, hämtat: 15 augusti 2008, adress: http://jamestown.org/edm/article.php?article_id=2373282.
- ⁴⁶ Felgenhauer, Pavel (2008) "Ossetian Separatists are Provoking a Major Russian Intervention", *Eurasia Daily Monitor*, Vol. 5, Nr. 151, publicerat: 7 augusti 2008, hämtat: 15 augusti 2008, adress: http://jamestown.org/edm/article.php?article_id=2373294.

-
- ⁴⁷ Under 2007 slutfördes upprättandet av två nya motoriserade bergstrupsbrigader i Nordkavkasien: 33. brigaden i Botlich i Dagestan och 34. brigaden i Zelentjukskaja i Karatjaj-Tjerkessien. Brigaderna bemannas uteslutande med kontraktsanställda. Litovkin, Viktor (2008) "General Sjamanov tratit milliardy" [General Sjamanov spenderar miljarder], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerad: 8 februari 2008, hämtad 25 februari 2008, adress: http://nvo.ng.ru/forces/2008-02-08/1_shamanov.html.
- ⁴⁸ Felgenhauer, Pavel (2008) "Russian Railroad Troops Complete Mission in Abkhazia", *Eurasia Daily Monitor*, Vol. 5, Nr. 146, publicerat: 31 juli 2008, hämtat: 15 augusti 2008, adress: http://jamestown.org/edm/article.php?article_id=2373276; Felgenhauer, Pavel (2008) "Medvedev's Soft-Spoken Hard-Line Statements", *Eurasia Daily Monitor*, Vol. 5, Nr. 112, publicerat: 12 juni 2008, hämtat: 15 augusti 2008, adress: http://jamestown.org/edm/article.php?article_id=2373138.
- ⁴⁹ Menkiszak, Marek (2008) "Russian Invasion of Georgia, Developments, Objectives and Consequences" *EastWeek Analytical Newsletter*, 20 augusti 2008, 26 (135).
- ⁵⁰ Shanker, Thom (2008) "Russians Melded Old-School Blitz With Modern Military Tactics", *The New York Times* (nytimes.com), publicerat: 17 augusti 2008, hämtat: 18 augusti 2008, adress: <http://www.nytimes.com/2008/08/17/world/europe/17military.html?ei=5070&en=f58e481d2e5b00d4&ex=1219636800&emc=eta1&pagewanted>.
- ⁵¹ Felgenhauer, Pavel (2008) "Russia Reinforces Forces in Abkhazia as a Possibility of Armed Conflict Looms", *Eurasia Daily Monitor*, Vol. 5, Nr. 84, publicerat: 2 maj 2008, hämtat: 26 augusti 2008, adress: http://jamestown.org/edm/article.php?article_id=2373024.
- ⁵² I Ryssland används ofta begreppet *mirotvortjeskije operatsii* om det man i Väst benämner fredsbevarande insatser (*peace keeping operations*) men det ryska begreppet i en mer ordagrann översättning skulle bli *fredsskapande* snarare än *fredsbevarande*, och den ryska synen på mandatet för de egna insatserna lutar ofta mer åt ett aktivt skapande än ett bevarande. I det följande översätts därför *mirotvortjeskij* med det mer neutrala adjektivet "fredsfrämjande". Om verksamheten under den nämnda övningen användes dock uttrycket *operatsija po prinuzjdeniju k miru* vilket närmast översätts med fredframtvingade insats (*peace enforcement*).
- ⁵³ Tichonov, Aleksandr (2008) "'Kavkaz-2008': zaslon terroru" ["Kavkaz-2008": skydd mot terror], *Kraznaja Zvezda*, publicerat: 17 juli 2008, hämtat: 17 juli 2008, adress: http://www.redstar.ru/2008/07/17_07/1_01.html.

-
- ⁵⁴ Shanker, Thom (2008) "Russians Melded Old-School Blitz With Modern Military Tactics", *The New York Times* (nytimes.com), publicerat: 17 augusti 2008, hämtat: 18 augusti 2008, adress: <http://www.nytimes.com/2008/08/17/world/europe/17military.html?ei=5070&en=f58e481d2e5b00d4&ex=1219636800&emc=eta1&pagewanted>; Felgenhauer, Pavel (2008) "Russian Railroad Troops Complete Mission in Abkhazia", *Eurasia Daily Monitor*, Volume 5, Number 146, publicerat: 31 juli 2008, adress: http://jamestown.org/edm/article.php?article_id=2373276; Muchin, Vladimir (2008) "V armii: Voенно-ekonomitjeskie manjovry" [Inom armén: militärekonomiska manövrer], *Nezavisimaja Gazeta*, publicerad: 4 augusti 2008, hämtat: 13 augusti 2008, adress: http://www.ng.ru/week/2008-08-04/7_army.html.
- ⁵⁵ Socor, Vladimir (2008) "Moscow Orchestrates War Scare in South Ossetia", *Eurasia Daily Monitor*, Vol. 5, Nr. 148, publicerat: 4 augusti 2008, hämtat: 15 augusti 2008, adress: http://jamestown.org/edm/article.php?article_id=2373282.
- ⁵⁶ Baev, Pavel K. (2008) "Russian "Tandemocracy" Stumbles into a War", *Eurasia Daily Monitor*, Vol. 5, Nr. 153, publicerat: den 11 augusti 2008, hämtat: 15 augusti 2008, adress: http://jamestown.org/edm/article.php?article_id=2373302.
- ⁵⁷ Zjirnova, Irina (2008) "Zjirn prodolzjaetsja" [Livet fortsätter], *Krasnaja Zvezda*, publicerat: 3 september 2008, hämtat: 11 september 2008, adress: http://www.redstar.ru/2008/09/03_09/2_03.html.
- ⁵⁸ Friedman, George (2008) "The Russo-Georgian War and the Balance of Power" *Stratfor Geopolitical Intelligence Report*, 19 augusti 2008,
- ⁵⁹ Shanker, Thom (2008) "Russians Melded Old-School Blitz With Modern Military Tactics", *The New York Times* (nytimes.com), publicerat: 17 augusti 2008, hämtat: 18 augusti 2008, adress: <http://www.nytimes.com/2008/08/17/world/europe/17military.html?ei=5070&en=f58e481d2e5b00d4&ex=1219636800&emc=eta1&pagewanted>.
- ⁶⁰ Friedman, Matti (2008) "US trainers say Georgian troops weren't ready", *Washington Post*, publicerat: 18 augusti 2008, hämtat: 1 september 2008, adress: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/08/18/AR2008081801446.html>.
- ⁶¹ Shanker, Thom (2008) "Russians Melded Old-School Blitz With Modern Military Tactics", *The New York Times* (nytimes.com), publicerat: 17 augusti 2008, hämtat: 18 augusti 2008, adress: <http://www.nytimes.com/2008/08/17/world/europe/17military.html?ei=5070&en=f58e481d2e5b00d4&ex=1219636800&emc=eta1&pagewanted>.
- ⁶² Cienski, Jan (2008) "Tbilisi Admits Misjudging Russia", *Financial Times*, publicerat: 21 augusti 2008, hämtat: 25 augusti 2008, adress: http://www.ft.com/cms/s/0/0d8beefe-6fad-11dd-986f-0000779fd18c.html?nclink_check=1.
- ⁶³ Friedman "The Russo-Georgian War and the Balance of Power"

-
- ⁶⁴ DEBKAFfile (2008) "Israel backs Georgia in Caspian Oil Pipeline Battle with Russia ", publicerat: 8 augusti 2008, hämtat: 12 augusti 2008, adress: <http://www.debka.com/article.php?aid=1358>.
- ⁶⁵ CAST (2008) "The Wind from the East Overwhelms the Wind from the West"*Moscow Defence Brief*, Moskva, The Centre for Analysis of Strategies and Technologies (CAST) 3-2008 (13).
- ⁶⁶ Shanker, Thom (2008) "Russians Melded Old-School Blitz With Modern Military Tactics", *The New York Times* (nytimes.com), publicerat: 17 augusti 2008, hämtat: 18 augusti 2008, adress: <http://www.nytimes.com/2008/08/17/world/europe/17military.html?ei=5070&en=f58e481d2e5b00d4&ex=1219636800&emc=eta1&pagewanted>.
- ⁶⁷ Chramtjichin, Aleksandr (2008) "Uroki ratnych uspechov i neydatj" [Lärdomar av stridsframgångar och misslyckanden], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 22 augusti 2008, hämtat: 22 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-22/1_uroki.html.
- ⁶⁸ Marina infanteriförband deltog förvisso i det första Tjetjenienkriget, men då inte i sin huvudsakliga uppgift utan i brist på andra tillgängliga förband.
- ⁶⁹ Baranov, Ivan (2008) "Utojtjennye poteri i neytjennye mogily" [Preciserade förluster och oupptäckta gravar], *Interfax*, publicerat: 20 augusti 2008, hämtat: 20 augusti 2008, adress: <http://www.interfax.ru/politics/txt.asp?id=28258>.
- ⁷⁰ Baev, Pavel K. (2008) "Russian "Tandemocracy" Stumbles into a War", *Eurasia Daily Monitor*, Vol. 5, Nr. 153, publicerat: den 11 augusti 2008, hämtat: 15 augusti 2008, adress: http://jamestown.org/edm/article.php?article_id=2373302.
- ⁷¹ Chramtjichin, Aleksandr (2008) "Uroki ratnych uspechov i neydatj" [Lärdomar av stridsframgångar och misslyckanden], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 22 augusti 2008, hämtat: 22 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-22/1_uroki.html.
- ⁷² Tsyganok, Anatolij (2008) "Uroki pjatidnevnoj vojny v Zakavkaze" [Lärdomar av femdagarskriget i Kaukasien], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 29 augusti 2008, hämtat: 29 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-29/1_uroki.html.
- ⁷³ Rastopsjin, Michail (2008) "K beskontaktnym operatsijam XXI veka ne gotovy" [Inte redo för det 21 århundradets kontaktlösa operationer], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 15 augusti 2008, hämtat: 26 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-15/8_ossetia.html; Tsyganok, ANatolij (2008) "Uroki pjatidnevnoj vojny v Zakavkaze" [Lärdomar av femdagarskriget i Kaukasien], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 29 augusti 2008, hämtat: 29 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-29/1_uroki.html.

-
- ⁷⁴ Babtjeko, Arkadij (2008) "Gruzija-200" [Georgien-200 (Titeln anspelar på den ryska militära termen *gruz-200* som innebär transport av döda)], *Novaja Gazeta*, publicerat: 13 augusti 2008, hämtat: 18 augusti 2008, adress: <http://novayagazeta.ru/data/2008/59/00.html>; Felgenhauer, Pavel (2008) "It Was No Spontaneous, But Planned War", *Novaya Gazeta*, publicerat: 18 augusti 2008, hämtat: 25 augusti 2008, adress: <http://en.novayagazeta.ru/data/2008/59/01.html>.
- ⁷⁵ Tsyganok, Anatolij (2008) "Uroki pjatidnevnoj vojny v Zakavkaze" [Lärdomar av femdagarskriget i Kaukasien], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 29 augusti 2008, hämtat: 29 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-29/1_uroki.html.
- ⁷⁶ Ibid.; Nikolskij, Aleksej (2008) "Vojna menjajet bjudzjet armii" [Kriget ändrar arméns budget], *Vedomosti*, publicerat: 14 augusti 2008, hämtat: 18 augusti 2008, adress: <http://www.vedomosti.ru/newspaper/article.shtml?2008/08/14/158071>.
- ⁷⁷ CAST "The Wind from the East Overwhelms the Wind from the West".
- ⁷⁸ Rastopsjin, Michail (2008) "K beskontaktnym operatsijam XXI veka ne gotovy" [Inte redo för det 21 århundradets kontaktlösa operationer], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 15 augusti 2008, hämtat: 26 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-15/8_ossetia.html.
- ⁷⁹ Shanker, Thom (2008) "Russians Melded Old-School Blitz With Modern Military Tactics", *The New York Times* (nytimes.com), publicerat: 17 augusti 2008, hämtat: 18 augusti 2008, adress: <http://www.nytimes.com/2008/08/17/world/europe/17military.html?ei=5070&en=f58e481d2e5b00d4&ex=1219636800&emc=eta1&pagewanted>.
- ⁸⁰ Möjligen var det en spaningsversion av Tu-22M3 som blev nedskjuten. De övriga nedskjutna flygplanen var attackflygplan av typ Su-25.
- ⁸¹ Ibid.; Chramtjichin, Aleksandr (2008) "Uroki ratnych uspechov i neydatj" [Lärdomar av stridsframgångar och misslyckanden], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 22 augusti 2008, hämtat: 22 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-22/1_uroki.html.
- ⁸² CAST "The Wind from the East Overwhelms the Wind from the West"
- ⁸³ Chramtjichin, Aleksandr (2008) "Uroki ratnych uspechov i neydatj" [Lärdomar av stridsframgångar och misslyckanden], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 22 augusti 2008, hämtat: 22 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-22/1_uroki.html.
- ⁸⁴ Tsyganok, Anatolij (2008) "Uroki pjatidnevnoj vojny v Zakavkaze" [Lärdomar av femdagarskriget i Kaukasien], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 29 augusti 2008, hämtat: 29 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-29/1_uroki.html.

-
- ⁸⁵ Shanker, Thom (2008) "Russians Melded Old-School Blitz With Modern Military Tactics", *The New York Times* (nytimes.com), publicerat: 17 augusti 2008, hämtat: 18 augusti 2008, adress: <http://www.nytimes.com/2008/08/17/world/europe/17military.html?ei=5070&en=f58e481d2e5b00d4&ex=1219636800&emc=eta1&pagewanted>.
- ⁸⁶ Rastopsjin, Michail (2008) "K beskontaktnym operatsijam XXI veka ne gotovy" [Inte redo för det 21 århundradets kontaktlösa operationer], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 15 augusti 2008, hämtat: 26 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-15/8_ossetia.html.
- ⁸⁷ CAST "The Wind from the East Overwhelms the Wind from the West"
- ⁸⁸ Rastopsjin, Michail (2008) "K beskontaktnym operatsijam XXI veka ne gotovy" [Inte redo för det 21 århundradets kontaktlösa operationer], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 15 augusti 2008, hämtat: 26 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-15/8_ossetia.html.
- ⁸⁹ Chramtjichin, Aleksandr (2008) "Uroki ratnych uspechov i neydatj" [Lärdomar av stridsframgångar och misslyckanden], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 22 augusti 2008, hämtat: 22 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-22/1_uroki.html; Tsyganok, ANatolij (2008) "Uroki pjatidnevnoj vojny v Zakavkaze" [Lärdomar av femdagarskriget i Kaukasien], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 29 augusti 2008, hämtat: 29 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-29/1_uroki.html. Den bristande effektiviteten hos ryska telekrigssystem tillstods också av den vice generalstabschefen Anatolij Nogovitsyn i samband med en presskonferens med anledning av kriget i Georgien. Nikolskij, Aleksej (2008) "Vojna menjajet bjudzjet armii" [Kriget ändrar arméns budget], *Vedomosti*, publicerat: 14 augusti 2008, hämtat: 18 augusti 2008, adress: <http://www.vedomosti.ru/newspaper/article.shtml?2008/08/14/158071>.
- ⁹⁰ Tsyganok, Anatolij (2008) "Uroki pjatidnevnoj vojny v Zakavkaze" [Lärdomar av femdagarskriget i Kaukasien], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 29 augusti 2008, hämtat: 29 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-29/1_uroki.html.
- ⁹¹ Sjtjerbakov, Vladimir (2008) "Spetspropaganda otsidelas v kustax" [Specialpropagandan hoppas att det snart har blåst över], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 22 augusti 2008, hämtat: 22 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-22/1_propaganda.html.
- ⁹² Chramtjichin, Aleksandr (2008) "Uroki ratnych uspechov i neydatj" [Lärdomar av stridsframgångar och misslyckanden], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 22 augusti 2008, hämtat: 22 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-22/1_uroki.html. Se även Solovjev, Vadim (2008) "'Ot rossijskogo informbjuro ...' – ne polytjilos" ["Från den ryssländska informationsbyrån ..." – misslyckades], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 18 augusti 2008, hämtat: 26 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-18/7_Army.html.

-
- ⁹³ Lukanin, Michail, (2008) "Tsena pobedy" [Segerns pris], Trud, publicerat: 18 augusti 2008, hämtat: 10 september 2008, adress: <http://www.trud.ru/issue/article.php?id=200808181520301>.
- ⁹⁴ Lukanin, Michail, (2008) "Tsena pobedy" [Segerns pris], Trud, publicerat: 18 augusti 2008, hämtat: 10 september 2008, adress: <http://www.trud.ru/issue/article.php?id=200808181520301>.
- ⁹⁵ Tsyganok, Anatolij (2008) "Uroki pjatidnevnoj vojny v Zakavkaze" [Lärdomar av femdagarskriget i Kaukasien], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 29 augusti 2008, hämtat: 29 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-29/1_uroki.html.
- ⁹⁶ Rastopsjin, Michail (2008) "K beskontaktnym operatsijam XXI veka ne gotovy" [Inte redo för det 21 århundradets kontaktlösa operationer], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 15 augusti 2008, hämtat: 26 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-15/8_ossetia.html; Solovjev, Vadim (2008) "'Ot rossijskogo informbjuro ...' – ne polytjilos" ["Från den ryssländska informationsbyrån ..." – misslyckades], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 18 augusti 2008, hämtat: 26 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-18/7_Army.html.
- ⁹⁷ Nikolskij, Aleksej (2008) "Vojna menjajet bjudzjet armii" [Kriget ändrar arméns budget], *Vedomosti*, publicerat: 14 augusti 2008, hämtat: 18 augusti 2008, adress: <http://www.vedomosti.ru/newspaper/article.shtml?2008/08/14/158071>.
- ⁹⁸ Solovjev, Vadim (2008) "'Ot rossijskogo informbjuro ...' – ne polytjilos" ["Från den ryssländska informationsbyrån ..." – misslyckades], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 18 augusti 2008, hämtat: 26 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-18/7_Army.html.
- ⁹⁹ Se exempelvis CAST "The Wind from the East Overwhelms the Wind from the West" samt *Kommersant Vlast* (2008) "Desjat pytinskich udarov" [Tio putinska slag], *Kommersant Vlast*, Nr 32 (785), publicerat: 18 augusti 2008, hämtat: 3 september 2008, adress: <http://www.kommersant.ru/doc.aspx?DocsID=1011909>.
- ¹⁰⁰ Felgenhauer, Pavel (2008) "It Was No Spontaneous, But Planned War", *Novaya Gazeta*, publicerat: 18 augusti 2008, hämtat: 25 augusti 2008, adress: <http://en.novayagazeta.ru/data/2008/59/01.html>.
- ¹⁰¹ Tsyganok, Anatolij (2008) "Uroki pjatidnevnoj vojny v Zakavkaze" [Lärdomar av femdagarskriget i Kaukasien], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 29 augusti 2008, hämtat: 29 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-29/1_uroki.html.
- ¹⁰² Solovjev, Vadim (2008) "'Ot rossijskogo informbjuro ...' – ne polytjilos" ["Från den ryssländska informationsbyrån ..." – misslyckades], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 18 augusti 2008, hämtat: 26 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-18/7_Army.html.

-
- ¹⁰³ Cienski, Jan (2008) "Tbilisi Admits Misjudging Russia", *Financial Times*, publicerat: 21 augusti 2008, hämtat: 25 augusti 2008, address: http://www.ft.com/cms/s/0/0d8beefe-6fad-11dd-986f-0000779fd18c.html?nclick_check=1; CAST "The Wind from the East Overwhelms the Wind from the West".
- ¹⁰⁴ Trofimov, Yaroslav, Chazan, Guy (2008) "Russia Pushes Deeper Into Georgia Despite Cease-Fire", *The Wall Street Journal Online*, publicerat: 19 augusti 2008. hämtat: 8 september 2008, adress: http://online.wsj.com/article/SB121906022445249385.html?mod=hps_us_whats_news.
- ¹⁰⁵ Ett exempel på uppgifter om ossetisk plundring i Gori efter att de ryska styrkorna tog kontroll över staden är en video från en övervakningskamera som visar tre milismän som plundrar en banklokal. Syson, Neil (2008) "Soldiers Brazenly Rob a Bank in Georgia – As Russia Denies Claims of Looting" *The Sun*, publicerat: 16 augusti 2008. hämtat: 8 september 2008, adress: <http://www.thesun.co.uk/sol/homepage/news/article1566807.ece>.
- ¹⁰⁶ Troitskij, Artem (2008) "Dlja budusjtjej pobedy" [För framtida segrar], *Voенно-Промыслennyj Kurjer*, Nr 34 (250), 27 augusti-2 september 2008, hämtat: 3 september 2008, adress: http://www.vpk-news.ru/article.asp?pr_sign=archive.2008.250.articles.army_03.
- ¹⁰⁷ Kommersant Vlast (2008) "Desjat pytinskich udarov" [Tio putinska slag], *Kommersant Vlast*, Nr 32 (785), publicerat: 18 augusti 2008, hämtat: 3 september 2008, adress: <http://www.kommersant.ru/doc.aspx?DocsID=1011909>.
- ¹⁰⁸ Troitskij, Artem (2008) "Dlja budusjtjej pobedy" [För framtida segrar], *Voенно-Промыслennyj Kurjer*, Nr 34 (250), 27 augusti-2 september 2008, hämtat: 3 september 2008, adress: http://www.vpk-news.ru/article.asp?pr_sign=archive.2008.250.articles.army_03.
- ¹⁰⁹ Ibid.
- ¹¹⁰ Ibid.
- ¹¹¹ Enligt ryska militära uppgifter har bland annat 44 nya georgiska stridsvagnar av typ T-72, tiotals moderna pansarfordon, artilleripjäser, luftvärnssystem, granatkastare samt cirka 3 300 skjutvapen och mer än tre miljoner enheter militär ammunition tagits i beslag av de ryska Väpnade Styrkorna. Baranov, Ivan (2008) "Tsena "pjatidnevnoj vojny" [Priset för "femdagarskriget"]", *Interfax*, publicerat: 20 augusti 2008, hämtat: 20 augusti 2008, adress: <http://www.interfax.ru/txt.asp?id=28158&sec=1484>.
- ¹¹² Ivanov, Vladimir (2008) "Tsena pobedy b Juzjnoj Osetii" [Priset för segern i Sydossetien], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 22 augusti 2008, hämtat: 22 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-22/2_osetia.html.

- ¹¹³ Röster för påtagligt ökade anslag till de Väpnade Styrkorna har höjts i Ryssland efter kriget, exempelvis uppskattar en av medlemmarna i Försvarsministeriets Samhälleliga råd, Igor Korotjenko, kostnaden för att utrusta förbanden i Kaukasien med moderna system för mörkerseende, spaning och taktiskt samband till minst 50 miljarder rubel (cirka 2 miljarder dollar). (Nikolskij, Aleksej (2008) "Vojna menjajet bjudzjet armii" [Kriget ändrar arméns budget], *Vedomosti*, publicerat: 14 augusti 2008, hämtat: 18 augusti 2008, adress: <http://www.vedomosti.ru/newspaper/article.shtml?2008/08/14/158071>.) En rysk analytiker pekar dock på risken för att framgångarna under kriget avleder uppmärksamheten från de många bristerna i den militära förmågan och att reformeringen och moderniseringen av de Väpnade Styrkorna därför avstannar. (Chramtjichin, Aleksandr (2008) "Uroki ratnych uspechov i neydatj" [Lärdomar av stridsframgångar och misslyckanden], *Nezavisimoje Vojennoje Obozrenije*, publicerat: 22 augusti 2008, hämtat: 22 augusti 2008, adress: http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-22/1_uroki.html.)
- ¹¹⁴ Uttalanden om att Rysslands enda allierade är dess armé och flotta förekommer i debatten och har bland annat kommit till uttryck i Kedrov, Ilja (2008) "Projekt 'Velikaja Gruzija'" [Projekt "Storgeorgien"], *Voenno-Promyslennyj Kurjer*, publicerat: 13 augusti, hämtat: 18 augusti, adress: http://www.vpk-news.ru/article.asp?pr_sign=archive.2008.248.articles.cis_01.
- ¹¹⁵ Shadowserver Calendar Juli 2008, <http://www.shadowserver.org/wiki/pmwiki.php?n=Calendar.20080720>
- ¹¹⁶ Damballa Security rapporterar att Kraken nu innehåller 400 000 datorer <http://www.darknet.org.uk/2008/04/kraken-botnet-twice-the-size-of-storm/>, samt: Washington Post rapporterar att Storm innehåller mellan 200 000 och 1 000 000 datorer, med vissa uppskattningar så högt som 10 000 000. http://voices.washingtonpost.com/securityfix/2007/10/the_storm_worm_maelstrom_or_te.html.
- ¹¹⁷ Shadowserver Calendar, augusti 2008, <http://www.shadowserver.org/wiki/pmwiki.php?n=Calendar.20080811>.
- ¹¹⁸ *Internet World Stats*, "Usage and Population Statistics", (data från International Telecommunication Union, ITU), <http://www.internetworldstats.com>.
- ¹¹⁹ Evron, Gadi, "Battling Botnets and Online Mobs", *Georgetown Journal of International Affairs*, Winter/Spring 2008, s. 121-126; Larionov, Viktor, "Re: An account of the Estonian Internet War", *Security Focus*, 20 maj 2008, <http://www.securityfocus.com/archive/1/492312/30/0/threaded>.
- ¹²⁰ Markoff, John, "Cyberwar and real war collide in Georgia", *International Herald Tribune*, 13 augusti 2008, <http://www.ihf.com/articles/2008/08/13/europe/cyber.php>.
- ¹²¹ *The Online Newshour*, "Cyberwar Emerges Amid Russia-Georgia Conflict", 13 augusti 2008, http://www.pbs.org/newshour/bb/europe/july-dec08/cyberwar_08-13.html.
- ¹²² I länder med en mer utvecklad IT-struktur är denna typ av sårbarhet lägre, då modern teknik medger att varje aktörs information fördelas över en rad alternativa värdserverar samtidigt, varför det potentiellt sett är mycket svårt att genomföra ett effektivt IT-angrepp.
- ¹²³ *Russian Business Network (RBN)*, "RBN – Georgia CyberWarfare", 9 augusti 2008, <http://rbnexploit.blogspot.com/2008/08/rbn-georgia-cyberwarfare.html>.

-
- ¹²⁴ Wagley, op. cit.
- ¹²⁵ Markoff, op. cit.
- ¹²⁶ *Secure Home Networks*, "The RBN Operatives Who Attacked Georgia", 18 augusti 2008, <http://securehomenetwork.blogspot.com/2008/08/rbn-operatives-who-attacked-georgia.html>.
- ¹²⁷ Markoff, op. cit.
- ¹²⁸ Wagley, John, "Researcher Says Russian Government Involved in Georgia Cyberattacks", *Security Management*, 22 augusti 2008, <http://www.securitymanagement.com/news/researcher-says-russian-government-involved-georgia-cyber-attacks-004509>. Noteras bör att detta påstående härrör ifrån samma ursprungskälla som föregående uppgift.
- ¹²⁹ Zmijewski, Earl, "Georgia Clings to the Net", *Renesis Blog*, 10 augusti 2008, http://www.renesys.com/blog/2008/08/georgia_clings_to_the_net.shtml.
- ¹³⁰ Keizer, Gregg, "Russian hacker 'militia' mobilizes to attack Georgia", *Computerworld*, 12 augusti 2008, <http://www.computerworld.com/action/article.do?command=viewArticleBasic&articleId=9112443>.
- ¹³¹ Zuckerman, Ethan, "Misunderstanding Cyberwar in Georgia", *Reuters*, 16 augusti 2008, <http://www.reuters.com/article/reutersEdge/idUSGOR66065320080816>.
- ¹³² Morozov, Evgeny, "An Army of Ones and Zeroes: How I Became a Soldier in the Georgia-Russia Cyberwar", *Slate*, 14 augusti 2008, <http://www.slate.com/id/2197514>.
- ¹³³ Alvey, Ruth, "Russian hackers for hire: the rise of the e-mercenary", *Jane's Intelligence Review*, 30 juli 2001.
- ¹³⁴ Den 9 augusti öppnades t.ex. <http://georgiamfa.blogspot.com> och den 11 augusti <http://stateminister.blogspot.com>.
- ¹³⁵ Svensson, Peter, "Georgian president's website moves to Atlanta", *Globe and Mail*, 11 augusti 2008, <http://www.theglobeandmail.com/servlet/story/RTGAM.20080811.wgtgeorgia0811/BNSStory/Technology/?page=rss&id=RTGAM.20080811.wgtgeorgia0811>.
- ¹³⁶ NATO, "NATO opens new centre of excellence on cyber defence," 14 maj 2008, <http://www.nato.int/docu/update/2008/05-may/e0514a.html>.
- ¹³⁷ *Interfax*, "More than 1,400 killed in Tskhinvali - Kokoity", 8 augusti 2008; Sjeljazjenko, Jurij, "V Tschinvali pogibli polsotni mirnych zjitelej. Tjisljo zjertv 2000 vzjato s potolka?", *ChajVej*, 22 augusti 2008, <http://h.ua/story/124334/>; *RIA Novosti*, "Russian PM arrives in N. Ossetia to discuss aid for refugees", 9 augusti 2008, <http://en.rian.ru/russia/20080809/115926322.html>.
- ¹³⁸ *RIA Novosti*, "SF sozdast kommissiju po rassledovaniju faktov genotsida protiv Juzjosetii", 11 augusti 2008, http://www.rian.ru/ossetia_news/20080811/150286378.html.
- ¹³⁹ Tavernise, Sabrina, "In Areas Under Russian Control, Limits for Western Media", *New York Times*, 17 augusti 2008.
- ¹⁴⁰ Faulconbridge, Roy, "Kremlin fights back in PR battle over Georgia", *Reuters*, 29 augusti 2008, <http://www.alertnet.org/thenews/newsdesk/LQ433217.htm>.

-
- ¹⁴¹ *Russia Today*, "Tbilisi axes last Russian TV channel", 20 augusti 2008, <http://www.russiatoday.com/news/news/29205>.
- ¹⁴² Tran, Mark, "Mikhail Saakashvili: the media's man in Tbilisi", *The Guardian*, 12 augusti 2008.
- ¹⁴³ Halpin, Tony, "Georgia loses the fight with Russia, but manages to win the PR war", *Times Online*, 13 augusti 2008, <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/europe/article4518254.ece>.
- ¹⁴⁴ Rossijskaja Gazeta 28 september 2008, Internet <http://www.rg.ru/2008/08/28/uliki.html> ; a.a. 27 september 2008, Internet <http://www.rg.ru/2008/08/27/bastrykin-oseiya.html> ; a.a. 26 september 2008.
- ¹⁴⁵ Se IDMC, [http://www.internal-displacement.org/idmc/website/countries.nsf/\(httpEnvelopes\)/234CB919545031A9C12571D2004E4F73?OpenDocument](http://www.internal-displacement.org/idmc/website/countries.nsf/(httpEnvelopes)/234CB919545031A9C12571D2004E4F73?OpenDocument).
- ¹⁴⁶ Ibid.
- ¹⁴⁷ Dagens nyheter, 23 augusti 2008, s. 20.
- ¹⁴⁸ Sipri yearbook 2008, s. 187.
- ¹⁴⁹ Felgenhauer, Pavel (2008) "It Was No Spontaneous, But Planned War", *Novaja Gazeta*, publicerat: 18 augusti 2008, hämtat, 25 augusti 2008, adress: <http://en.novayagazeta.ru/data/2008/59/01.html>
- ¹⁵⁰ Dagens nyheter, 1 september 2008, s. 22.
- ¹⁵¹ Kartor över ledningarna finns som bilagor.
- ¹⁵² Putin i en intervju till det tyska TV-bolaget ARD, 29 augusti 2008, <http://www.government.ru/content/governmentactivity/mainnews/archive/2008/08/29/2344019.htm>.
- ¹⁵³ Ibidem; *Krasnaja zvezda*, 19 augusti 2008.
- ¹⁵⁴ *Vlast'*, 18 augusti, s.19.
- ¹⁵⁵ *Krasnaja zvezda*, 21 augusti, *Kommersant*, 27 augusti.
- ¹⁵⁶ *RIA Novosti*, 18 augusti.
- ¹⁵⁷ *Nezavisimaja gazeta*, 15 augusti.
- ¹⁵⁸ *Financial Times*, 26 augusti.
- ¹⁵⁹ President of Russia, "Interview awirth Television Channel Euronews", 2 september 2008, www.president.kremlin.ru/eng, hämtat 4 september 2008.
- ¹⁶⁰ *The Baltic Times*, 14-20, 21-27 augusti.
- ¹⁶¹ *Helsingin Sanomat*, 26 augusti 2008.
- ¹⁶² President of Russia, "A summit of the Collective Security Treaty Organisation has taken place at the Kremlin", 5 september 2008, www.president.kremlin.ru/eng/terxt/news/2008/09/206162.shtml, hämtat 8 september 2008.
- ¹⁶³ *Krasnaja zvezda*, 12 augusti 2008.
- ¹⁶⁴ Prezident Rossii, "Natjalo vstretji s Prezidentom Belorussii Aleksandra Lukasjenko", 19 augusti 2008, www.president.kremlin.ru.

- ¹⁶⁵ Krushelnycky, Askold, (2008b), "Ukraine fears being next on Russia's hit list", *The Sunday Times*, 24 augusti, , Nevéus, Ingmar, (2008), "Ryska parlamentet vill erkänna utbrytare", *Dagens Nyheter*,
- ¹⁶⁶ Rogatjeva, Marija, (2006), "Krym mozjet stat ukrainskim Kosovo", *Izvestija*, 25 april 2006,
- ¹⁶⁷ "Radical Muslim ideas in Ukraine's Crimea sponsored from abroad"(2007) *BBC Monitoring Research*
- ¹⁶⁸ Krushelnycky, Askold (2008a) "Fears That Crimea Could Be next Flashpoint For Conflict With Russia", *Radio Free Europe/Radio Liberty*, publicerat: adress: <http://www.rferl.org/content/Article/1193380.html>.
- ¹⁶⁹ Hedenskog "Russian Leverage on the CIS and Baltic States", ss 101-102.
- ¹⁷⁰ Gamova, Svetlana, (2008), "Na otjeredi - Pridnestrovie", *Nezavisimaja gazeta*,
- ¹⁷¹ <http://www.rts.ru/en/index/rtsi/onlinegraphday.aspx>
- ¹⁷² Charles Clover, "Investors quit Russia after Georgia War", *Financial Times*, 21 augusti 2008. <http://www.ft.com/cms/s/0/60abb0d4-6fb1-11dd-986f-0000779fd18c.html>
- ¹⁷³ http://www.gazeta.ru/news/lastnews/2008/08/27/n_1263325.shtml
- ¹⁷⁴ Neil Buckley, "Russia curbs foreign investment", *Financial Times*, 6 maj 2008. <http://www.ft.com/cms/s/0/4f5d477c-1b04-11dd-aa67-0000779fd2ac.html>
- ¹⁷⁵ Stephanie Kirchgaessner, "US set to tighten security of Russian investment", *Financial Times*, 23 augusti, 2008. <http://www.ft.com/cms/s/0/a39f87a2-70ac-11dd-b514-0000779fd18c.html>
- ¹⁷⁶ <http://www.imf.org/external/np/sec/pn/2008/pn08112.htm>
- ¹⁷⁷ <http://uk.reuters.com/article/worldNews/idUKL0689588020080506>
- ¹⁷⁸ http://news.morningstar.com/newsnet/ViewNews.aspx?article=/DJ/200808081235DOWJONESDJONLINE000508_univ.xml
- ¹⁷⁹ http://www.forbes.com/reuters/feeds/reuters/2008/08/19/2008-08-19T120837Z_01_LJ480318_RTRIDST_0_RATINGS-GEORGIA-URGENT.html
- ¹⁸⁰ "A nation still open for business, says PM" *Financial Times*, 22 augusti 2008. <http://www.ft.com/cms/s/0/499e183e-6fe1-11dd-986f-0000779fd18c.html>
- ¹⁸¹ <http://www.doingbusiness.org/economyrankings/>
- ¹⁸² "A nation still open for business, says PM" *Financial Times*, 22 augusti 2008. <http://www.ft.com/cms/s/0/499e183e-6fe1-11dd-986f-0000779fd18c.html>
- ¹⁸³ <http://www.imf.org/external/np/omd/2008/eng/081108.htm>
- ¹⁸⁴ <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2008/pr08198.htm>
- ¹⁸⁵ Daniel Dombey and Isabel Gorst, "US offers Georgia \$1bn to rebuild after conflict", *Financial Times*, 4 september 2008. <http://www.ft.com/cms/s/0/cde3cfca-7a19-11dd-bb93-000077b07658.html>
- ¹⁸⁶ http://ec.europa.eu/news/external_relations/080902_1_en.htm
- ¹⁸⁷ Russian Business Consulting 19 augusti 2008
- ¹⁸⁸ Moscow has a long list of retaliatory sanctions, *Nezavisimaja gazeta* 25 augusti 2008
- ¹⁸⁹ <http://www.gazeta.ru/financial/2008/08/25/2821068.shtml>
- ¹⁹⁰ Leijonhielm, Jan Why Russia will not become an economic superpower, challenges to Russian economic growth, *Festskrift till Anders Fogelklou*, 2008 Iustus förlag Uppsala

-
- ¹⁹¹ Nikolskij, A "Vojna menjajet bjudzet armii" (Kriget förändrar arméns budget) , *Vedomosti* 14 augusti 2008
- ¹⁹² För en utförligare diskussion se Leijonhielm, Jan m fl Rysk militär förmåga i ett tioårsperspektiv, 2005, FOI-R-1662-SE ISSN 1650-1942
- ¹⁹³ Jason Trennert, "Georgia conflict rattles investors", Financial Times, 1 september 2008, <http://www.ft.com/cms/s/0/122d7d9c-7845-11dd-acc3-0000779fd18c.html>
- ¹⁹⁴ <http://yearbook2008.sipri.org/05>
- ¹⁹⁵ <http://www.rbcnews.com/free/20080909101350.shtml>
- ¹⁹⁶ Statement, Meeting of the North Atlantic Council at the level of Foreign Ministers held at Nato Headquarters, Brussels, on 19 August 2008
- ¹⁹⁷ Se "Nato Secretary General's statement on the Deployment of Russian Railway Troops into Georgia" 2008-06-03 och "Statement by the Nato Secretary General on events in South Ossetia" 2008-08-08, www.Nato.int.
- ¹⁹⁸ Gates sa bl a . "If Russia does not step back from its aggressive posture and actions in Georgia, the U.S.-Russian relationship could be adversely affected for years to come. ...I think what happens in the days and months to come will determine the future course of U.S.-Russian relations..." DoD News Briefing with Secretary Gates and Gen Cartwright from the Pentagon 2008-08-14.
- ¹⁹⁹ Statement by the North Atlantic Council on the Russian recognition of South Ossetia and Abkhazia regions of Georgia, 2008-08-27. Nästan lika starkt i Statement by the Secretary General of Nato on the Russian recognition of Abkhazia and South Ossetia, 2007-08-26.
- ²⁰⁰ En retorik i förhållandet till Moskva som inte hörts sedan kalla kriget. "Russia's actions have called into question its commitment to peace and security in the Caucasus." Statement by the North Atlantic Council on the Russian recognition of South Ossetia and Abkhazia regions of Georgia, 2008-08-27.
- ²⁰¹ Nato Bucharest Summit Declaration 3 Apr. 2008, "23. Nato welcomes Ukraine's and Georgia's Euro-Atlantic aspirations for membership in Nato. We agreed today that these countries will become members of Nato. ...MAP is the next step for Ukraine and Georgia on their direct way to membership."
- ²⁰² "We have determined that we cannot continue with business as usual." Statement, Meeting of the North Atlantic Council at the level of Foreign Ministers held at Nato Headquarters, Brussels, on 19 August 2008.
- ²⁰³ "[T]he Nato-Russia Council meetings would be placed on hold until Russia adhered to the ceasefire and the future of our relations will depend on the concrete actions Russia will take to abide by the ... peace plan". Se <http://www.Nato.int/docu/update/2008/08-august/e0819a.html>
- ²⁰⁴ "Regional leaders signal Georgian solidarity", FT 2008-08-12.
- ²⁰⁵ "Ich glaube, dass es richtig ist, die Dinge auch in schwierigen Zeiten offen miteinander zu besprechen und in Kontakt zu bleiben. Das ist das Prinzip der französischen Präsidentschaft gewesen, und das ist auch mein Prinzip." Mitschrift Pressekonferenz Pressekonferenz von Bundeskanzlerin Merkel und dem russischen Präsidenten Medwedew, 2008-08-15.

-
- ²⁰⁶ I Tyskland var förbundskansler Angela Merkel (CDU) mer kritisk till Ryssland än utrikesminister Frank-Walter Steinmeier (SPD). Frankrike hade de facto två delegationer som sökte förhandla i Moskva, dels den franske presidenten Nicolas Sarkozy och dels den franske utrikesministern Bernard Kouchner tillsammans med sin finländske kollega Alexander Stubb. Se vidare "Merkels Most Serious Foreign Policy Crises", *Der Spiegel* 2008-08-18, respektive "Europe Takes Lead in Bid to Resolve Conflict", *the Moscow Times* 2008-08-14.
- ²⁰⁷ Remarks by the President in Address to Faculty and Students of Warsaw University Warsaw University Warsaw, Poland, White House June 15, 2001
- ²⁰⁸ 071127 CIS defense ministers outline future cooperation plans RIA Novosti
- ²⁰⁹ "Öppningstal av utrikesminister Alexander Stubb vid ambassadörsmöte i Helsingfors", Utrikesministeriet 2008-08-25.
- ²¹⁰ "Georgienkrisen påverkar inte Finland", 2008-08-15 YLE, respektive "Vanhanen hård mot Ryssland", *Huvudstadsbladet* 2008-08-25.
- ²¹¹ "Vanhanen: South Ossetia crisis will affect next national defence report", *HS* 2008-09-02.
- ²¹² Se "Wandel durch Bestürzung", *Der Spiegel* 2008-08-25. Även de baltiska staterna kom med i Nato trots att de inte kan sägas ha nått upp till de formella kraven om avklarade territoriella och etniska tvister. Se vidare I Ingmar Oldbergs *Membership or Partnership – The relations of Russia and it's neighbours...* FOI-R—1364-SE, oktober 2004, s 17f.
- ²¹³ Se bl a "US warship sails through straits, Russia suspicious" *Today's Zaman*, 2008-08-23. För Georgien viktig IT-infrastruktur fick replipunkter i USA, Polen m fl stater. Se vidare DoD News Briefing with Secretary Gates and Gen Cartwright from the Pentagon, 2008-08-14.
- ²¹⁴ Ronald Asmus, "Nato's Hour", *Wall Street Journal*, August 18, 2008.
- ²¹⁵ Motsvarande bilaterala avtal, som potentiellt ger snabbare eller mer omfattande hjälp än Nato, finns bl a mellan USA och Island. Även Australien har – mot USA:s vilja – fört en tydligt skeptisk politik mot koncept som "Nato's Global Partners", vilket skulle ha inkluderat bl a Australien och Nya Zeeland i en ny relationsform visavi Nato. Orsaken till den australiska hållningen anses allmänt vara att man oroades för att denna multilaterala samverkansform skulle ur vattna den starka bilaterala alliansen man har med USA genom ANZUS. Se t ex Mike Winnerstig, "Supermakten och dess allianser", *Kungl. Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift* nr 4/2007.
- ²¹⁶ President George Herbert Walker Bush before a joint session of Congress, regarding the Persian Gulf War, 1990-09-11 "... We stand today at a unique and extraordinary moment. ... a rare opportunity to move toward an historic period of cooperation. Out of these troubled times, our fifth objective -- a new world order -- can emerge: a new era -- freer from the threat of terror, stronger in the pursuit of justice, and more secure in the quest for peace. An era in which the nations of the world, East and West, North and South, can prosper and live in harmony...".

-
- ²¹⁷ Press Release (97)27 14 March 1997, *Statement by the North Atlantic Council* "At its meeting today, the North Atlantic Council, under the chairmanship of the Secretary General, Mr. Javier Solana, decided to issue the following Unilateral Statement : 'In the current and foreseeable security environment, the Alliance will carry out its collective defense and other missions by ensuring the necessary interoperability, integration and capability for reinforcement rather than by additional permanent stationing of substantial combat forces.'"
- ²¹⁸ Frederick Kagan från IEA i intervju, PBS 2008-08-20.
- ²¹⁹ Se även Asmus tal om två strategiska imperativ för Nato – trovärdig försvarsförpliktelser och en fortsatt utvidgning i "Nato's Hour" WSJ, 2008-08-18.
- ²²⁰ Se text Victor Davis Hanson, "Farewell, Nato", 28/8 2008, http://www.realclearpolitics.com/articles/2008/08/farewell_Nato.html
- ²²¹ Jämför telefonsamtalen som omnämns i DoD News Briefing with Secretary Gates and Gen Cartwright from the Pentagon, 2008-08-14
- ²²² Möjligen kan Montreuxavtalet komma att omtolkas eller ändras, så att Nato:styrkor får större handelsfrihet i Svarta Havet.
- ²²³ "Merkel signals support for Georgia's NATO membership bid", (2008), *Deutsche Welle*, 17 augusti, ; "Merkel: Ukraine will join NATO eventually", (2008) *Ukrainian Journal*, vol. 7, nr. 131
- ²²⁴ Sydorenko, Serhiy, (2008), "Bez dokozatelnaja faza", *Kommersant-Ukraina*, 15 augusti 2008,
- ²²⁵ "Tymoshenko denies working with Russians ", (2008) *Ukrainian Journal*, vol. 7, nr. 153
- ²²⁶ Najem, Mustafa; Lesjtjenko, Serhij (2008) "Jusjtjenko i Tymosjenko potjinajut pivfinal vyboriv prezidenta", *Ukrajinska pravda*, publicerat: adress: <http://www.pravda.com.ua/news/2008/9/4/80750.htm>, Zjdanov, Ihor (2008) "Krach koalitsiji, abo tji projdena totjka nepovernennja?" *Ukrajinska pravda*, publicerat: hämtat: 3 september 2008, adress: <http://www.pravda.com.ua/news/2008/9/3/80720.htm>.
- ²²⁷ <http://www.kyivpost.com/opinion/29566> Divided nation is its own worst enemy in countering Russia.
- ²²⁸ Det följande bygger i huvudsak på Mike Winnerstig, *A World Reformed? The United States and European Security from Reagan to Clinton* (Stockholm: Stockholm University, 2000).
- ²²⁹ Det fanns förvisso ett mycket tydlig amerikanskt motstånd mot utvidgningen av Nato under 1990-talet, men detta var huvudsakligen etablerat i universitets- och think-tankmiljöer.
- ²³⁰ DoD News Briefing with Secretary Gates and Gen Cartwright from the Pentagon, 2008-08-14.
- ²³¹ Fram till första September hade 62 flyglaster med humanitär hjälp flugits till Georgien. Därtill air sorties have flown humanitarian aid to Georgia, and two ships – the USS McFaul and U.S. Coast Guard Cutter Dallas – have delivered 1,138 short tons of supplies to the country. The McFaul and Dallas have finished their missions to Georgia, and the USS Mount Whitney will deliver humanitarian supplies in the next few days, Whitman said.
- ²³² USA övervägde transporter både via luften över Svarta Havet (från hamnar på östra Balkan?) och via Medelhavet till Svarta Havet. DoD News Briefing with U.S. EUCOM Director of Logistics and Security Assistance, 2008-08-16.

-
- ²³³ Både försvarsminister Gates och försvarschefen Mullen verkar varit i mer än daglig kontakt med sina motsvarigheter i Tbilisi och Moskva de första dagarna av kriget. DoD News Briefing with Secretary Gates and Gen Cartwright from the Pentagon, 2008-08-14.
- ²³⁴ "In fact, the U.S. intentionally made the decision not to train or equip their artillery, their armor or their attack aviation forces for two reasons. One, those were not needed in Iraq or Afghanistan and second it was seen to be too provocative." Uttalande av Bob Hamilton, f d chef för the Office of Defense Cooperation vid amerikanska ambassaden i Tbilisi. Utskrift av uttalanden vi seminariet "The War in the Caucasus: An Initial Assessment" American Enterprise Institute, 2008-08-13.
- ²³⁵ "Cheney's Georgia trip brings message to Russia", Reuters, 2008-08-31.
- ²³⁶ "Lieberman advocates stronger Georgia defense", IHT 2008-08-20.
- ²³⁷ "Russian Assault Reveals Weaknesses", Aviation Week 2008-08-20
- ²³⁸ "Text of the Declaration on Strategic Cooperation Between the United States of America and the Republic of Poland", DOS 2008-08-20
- ²³⁹ "Briefing on the Missile Defense Agreement Between the U.S. and Poland", DOS 2008-08-25.
- ²⁴⁰ Press Release (97)27 14 March 1997, *Statement by the North Atlantic Council* "At its meeting today, the North Atlantic Council, under the chairmanship of the Secretary General, Mr. Javier Solana, decided to issue the following Unilateral Statement : 'In the current and foreseeable security environment, the Alliance will carry out its collective defense and other missions by ensuring the necessary interoperability, integration and capability for reinforcement rather than by additional permanent stationing of substantial combat forces.'"
- ²⁴¹ Gates syn på hur det strategiska ramverk som 2+2-diaogen skulle komma fram till "Russia's behavior over the past week has called into question the entire premise of that dialogue and has profound implications for our security relationship going forward, both bilaterally and with Nato." DoD News Briefing with Secretary Gates and Gen Cartwright from the Pentagon 2008-08-14. Observera att uttalandet kom innan det ryska erkännandet etc. Jämför uttalandet med förhoppningarna som uttrycks i "I Russia hopes for new strategic arms deal with U.S. by yearend", RIA Novosti 2008-07-06.
- ²⁴² Nu senast i Quadrennial Defense Review Report, DoD 2006-02-06, sida 28f. NSS 2002 tar upp Ryssland som samarbetspartner och Ryssland får ingen framträdande plats NSS 2006. The National Security Strategy of the United States of America, The National Security Strategy of the United States of America, September 2002 S 26ff respective mars 2006 S 39
- ²⁴³ "Briefing on the Missile Defense Agreement Between the U.S. and Poland", DOS 2008-08-25.
- ²⁴⁴ Se t ex "Bush: Iraqis Take Control of Anbar Province Security", AFPS, 2008-09-01.
- ²⁴⁵ "Iraq says deal reached on a US pullout in 2011", IHT 2008-08-25.
- ²⁴⁶ Med 140 000 man i Irak idag och med en rotation på 1/3 eller 1/4.
- ²⁴⁷ "Obama, McCain urge restraint in Georgia", CNN 2008-08-09.
- ²⁴⁸ "New Russian missile R-500 to destroy any US defense system", Pravda 2007-05-30.
- ²⁴⁹ Avtalet Intermediate Nuclear Forces (INF) förbjuder USA och Ryssland att ha markbaserade robotar i räckviddsintervallet 500-5 000 km.

-
- ²⁵⁰ Iskanders kryssningsrobot skulle kunna komma från en familj av robotar som främst tagits fram som marina vapen: Det finns flera tecken som tyder på att kryssningsroboten kommer från Novators sk "CLUB"-robotar (Natos beteckning).
- ²⁵¹ NATO-Russia Council (NRC), Intermediate-Range Nuclear Forces (INF) Treaty, (INF), Strategic Arms Reduction Treaty (START), Treaty on Strategic Offensive Reductions (SORT) och Conventional Forces in Europe Treaty (CFE).
- ²⁵² Council of the European Union, Council Conclusions on the situation in Georgia, 13 August 2008.
- ²⁵³ Council of the European Union, Extraordinary European Council, Brussels 1 September 2008, Presidency Conclusions.
- ²⁵⁴ President of Russia, Official Web Portal, Interview with Television Channel Euronews, 2 September 2008, <http://www.president.kremlin.ru/eng>.
- ²⁵⁵ Council of the European Union, Extraordinary European Council, Brussels 1 September 2008, Presidency Conclusions.
- ²⁵⁶ President of Russia, Official Web Portal, Press Statement following Talks with President of France Nicolas Sarkozy, 8 September 2008, <http://www.president.kremlin.ru/eng>
- ²⁵⁷ Ibid.
- ²⁵⁸ Hittills har kommissionen allokerat 6 miljoner € som förmedlas via NGO:s och EU:s medlemsstater ytterligare 8,4 miljoner €. Dessutom har elva medlemsstater skickat material och experter via EU:s gemenskapsmekanism för räddningsinsatser. European Commission, Georgia: Commission provides additional €5 million in humanitarian aid, 22 August 2008 och European Commission, EU aid flows into Georgia, 2 September 2008, http://ec.europa.eu/news/external_relations/080902_1_en.htm.
- ²⁵⁹ Council of the European Union, Extraordinary European Council, Brussels 1 September 2008, Presidency Conclusions.
- ²⁶⁰ "EU officials express surprise over Russia sanctions", Timesonline, 28 August 2008.
- ²⁶¹ Council of the European Union, Extraordinary European Council, Brussels 1 September 2008, Presidency Conclusions. Vid ett besök i Ukraina talade den brittiske utrikesministern Milliband om att EU-Rysslandsrelationen måste utvärderas så att EU inte ger Ryssland fördelar som inte motsvarar det EU får tillbaka av samarbetet. Foreign & Commonwealth Office, Foreign Secretary speech in Ukraine, 27 August 2008.
- ²⁶² Anderman, K., Hagström Frisell, E. och Vendil Pallin, C., 2007, *Russia-EU External Security Relations: Russian Policy and Perceptions*, s. 54-59.
- ²⁶³ Se till exempel Valasek, T., "What does the war in Georgia mean for EU Foreign Policy?", Centre for European Reform briefing note, August 2008.
- ²⁶⁴ Council of the European Union, Extraordinary European Council, Brussels 1 September 2008, Presidency Conclusions.
- ²⁶⁵ European Commission, Leaders look forward to a new phase in EU-Ukraine relations, 9 September 2008, http://ec.europa.eu/external_relations/ukraine/
- ²⁶⁶ Kennedy, Paul "Georgia is important. But what it tells us about global politics is far more so" *the Guardian*,
- ²⁶⁷ "United Nations Security Council 5951st meeting: The situation in Georgia" "United Nations Security Council 5952nd meeting: The situation in Georgia"

- ²⁶⁸ "Xinhua guoji shiping: Aoyun lai le, xiuzhan ba! [Xinhua, internationell kommentar: OS är här, lägg ner vapnen!]" *Xinhua*, Xinhua.
- ²⁶⁹ "Foreign Ministry Spokesperson Qin Gang's Remarks on the Conflicts in South Ossetia"
- ²⁷⁰ "Foreign Ministry Spokesperson Qin Gang's Regular Press Conference on August 13, 2008", "Foreign Ministry Spokesperson Qin Gang's Regular Press Conference on August 26, 2008", "Foreign Ministry Spokesperson Qin Gang's Remarks on the Recent Situation in South Ossetia" "Foreign Ministry Spokesperson Qin Gang's Regular Press Conference on August 20, 2008"
- ²⁷¹ "Foreign Ministry Spokesperson Qin Gang's Remarks on Russia's recognition of the independence of South Ossetia and Abkhazia"
- ²⁷² Kennedy "Georgia is important. But what it tells us about global politics is far more so"
- ²⁷³ "United Nations Security Council 3989th meeting"
- ²⁷⁴ "Russia, China Veto UN Resolution on Burma" *Voice of America*,
- ²⁷⁵ Roche, Andrew "Most World Leaders Condemn U.S. Attack" *Reuters*,
- ²⁷⁶ "China 'deeply concerned' over Kosovo independence: govt" *AFP*,
- ²⁷⁷ "Russia's Asia allies fail to back Georgia action" *Reuters*, , "Russia wins backing from China, Central Asia over Georgia" *AFP*,
- ²⁷⁸ "SCO leaders: No int'l problems can be solved by merely using force" *Xinhua*,
- ²⁷⁹ "Fenxijia: Nan'aosaidi wenti zhongguo cai shi yingjia [Analytiker: Det är Kina som är vinnaren i Sydossetien-frågan]" *Zaobao.com* (Lianhe Zaobao),
- ²⁸⁰ "SCO leaders: No int'l problems can be solved by merely using force"
- ²⁸¹ Arbman, Gunnar, *et al.* (2003) *Kärnvapenmakten Kina: Globala och regionala aspekter*, FOI, s. 68
- ²⁸² Weitz, Richard (2008) *CHINA-RUSSIA SECURITY RELATIONS: STRATEGIC PARALLELISM WITHOUT PARTNERSHIP OR PASSION?*, s. v
- ²⁸³ Sevastopulo, Demetri "US tightens China export restrictions" *Financial Times* "Arms expert says China making dramatic improvements to nuclear arsenal" *AP*, "China praises Moscow's support, explains position on NATO expansion" *Interfax*,
- ²⁸⁴ "China praises Moscow's support, explains position on NATO expansion "
- ²⁸⁵ Cohen, Muhammad "Georgia on China's mind" *the Guardian*,
- ²⁸⁶ *Ibid.*
- ²⁸⁷ Intervju med Huang Jing, expert på Kina-policy och asiatiska säkerhetsfrågor (forskar f.n. vid National University of Singapore) 22 augusti 2008,
- ²⁸⁸ "China could gain from Russian moves on Georgia" *IHT*,
- ²⁸⁹ Dyer, Geoff "Russia could push China closer to the west" *Financial Times*
- ²⁹⁰ "Fenxijia: Nan'aosaidi wenti zhongguo cai shi yingjia [Analytiker: Det är Kina som är vinnaren i Sydossetien-frågan]"
- ²⁹¹ Richardson, Michael "Diversion ahead; Central Asia's key gas suppliers see China as an alternative to Russia following the crisis in Georgia" *South China Morning Post* *South China Morning Post*
- ²⁹² Dyer "Russia could push China closer to the west"
- ²⁹³ Gienger, Viola och Lawrence, Dune "China's Georgia War Lesson: Today's Breakaway Bites Back Later" *Bloomberg News*,
- ²⁹⁴ Intervju med Huang Jing

-
- ²⁹⁵ "Japan Urges Immediate Cease-Fire in South Ossetia" *Kyodo News*, Kyodo News, , "Japan voices concern over Russia's move over Georgian provinces" *Kyodo News*,
- ²⁹⁶ "EDITORIAL: Moscow keeps some troops in Georgia" *asahi.com* (Asahi Shimbun),
- ²⁹⁷ "Japan says no return to Cold War with Russia" *AFP*, AFP,
- ²⁹⁸ "Joint Statement on Georgia by the Foreign Ministers of Canada, France, Germany, Italy, Japan, the United States and the United Kingdom" *Ministry of Foreign Affairs of Japan*, Ministry of Foreign Affairs of Japan,
- ²⁹⁹ "FACTBOX-Key issues in Japan-Russia relations" *Reuters*,
- ³⁰⁰ *Ibid.*
- ³⁰¹ "Japan, Russia to Discuss Trade, Investment" *Jiji Press*,
- ³⁰² "FACTBOX-Key issues in Japan-Russia relations "
- ³⁰³ "Japan's International Trade in Goods (2007)" *Japan External Trade Organization*, Japan External Trade Organization,
- ³⁰⁴ "Japan to speed up defence policy revision -media" *Reuters*,
- ³⁰⁵ *Ibid.*
- ³⁰⁶ "Japan should spend more on defence - U.S. envoy" *Reuters*,
- ³⁰⁷ "Japan to speed up defence policy revision -media "
- ³⁰⁸ "Japan defence report warns on Russia" *AFP*, AFP,
- ³⁰⁹ Kiesow, Ingolf och Rydqvist, John (2007) *Japan som "makt" i Östasien*,
- ³¹⁰ "Japan says no return to Cold War with Russia"
- ³¹¹ "Russia, Japan agree to seek end to territorial row" *AFP*,
- ³¹² <http://www.kayhannews.ir/870606/16.htm#other1606>
- ³¹³ <http://www.kayhannews.ir/870606/16.htm#other1609>
- ³¹⁴ <http://www4.irna.ir/View/FullStory/?NewsId=141856>
- ³¹⁵ <http://www4.irna.ir/View/FullStory/?NewsId=144297>
- ³¹⁶ <http://www.turkeydailynews.com/news/121/ARTICLE/1215/2008-08-27.html>
- ³¹⁷ <http://www.turkeydailynews.com/news/121/ARTICLE/1215/2008-08-27.html>
- ³¹⁸ <http://www.hurriyet.com.tr/english/world/9758495.asp?gid=244&sz=19522>
- ³¹⁹ <http://www.reuters.com/article/asiaCrisis/idUSLR399852>
- ³²⁰ <http://www.reuters.com/article/asiaCrisis/idUSLR399852>
- ³²¹ http://www.syria-today.com/pkg05/index.php?page=show_cat&ex=2&dir=c&cat_id=26
- ³²² <http://www.barentsobserver.com/russia-sends-aircraft-carrier-to-syria.4502333-16149.html>
- ³²³ Försvarsministeriet (2008) "Tjasti 58-j armii budut vyvedeni iz Juznoj ossetii posle dostizjenija primirenija [Den 58. arméns förband kommer att dras tillbaka ur Sydossetien efter att fred uppnåtts]", *Ministerstvo Oboroni RF*, publicerat: 12 augusti 2008, hämtat: 12 augusti 2008, adress: <http://www.mil.ru/info/1069/details/index.shtml?id=49409>.
- ³²⁴ Blandy *Georgia and Russia: A Further Deterioration in Relations*,

-
- ³²⁵ Kommersant Vlast (2008) "Desjat pytinskich udarov" [Tio putinska slag], kartbild, *Kommersant Vlast*, Nr 32 (785), publicerat: 18 augusti 2008, hämtat: 3 september 2008, adress: http://www.kommersant.ru/ISSUES.PHOTO/WEEKLY/2008/032/vlast_flag_1-map.jpg. Samt *Moscow Defence Brief* CAST "The Wind from the East Overwhelms the Wind from the West".
- ³²⁶ TT-Reuters, återpublicerad i Dagens nyheter, <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=148&a=815215>.